

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

57 tomas

2014 m. lapkričio 26 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

499-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2014 m. birželio 4–5 d.

2014/C 424/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Jaunimo užimtumo priemonių. — Geriausios praktikos pavyzdžiai (ES Tarybai pirmininkaujančios Graikijos prašymas parengti tiriamąją nuomonę)	1
2014/C 424/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Transatlantinės prekybos santykių ir EESRK požiūrio į tvirtesnę bendradarbiavimą ir būsimą ES ir JAV laisvosios prekybos susitarimą — (nuomonė savo iniciatyva)	9

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

499-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2014 m. birželio 4–5 d.

2014/C 424/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Pramonės gaminių vidaus rinkos vizija“ — COM(2014) 25 final	20
2014/C 424/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos užimtumo tarnybų tinklo, darbuotojų galimybių naudotis judumo skatinimo paslaugomis ir geresnės darbo rinkų integracijos — (COM(2014) 6 final – 2014/0156 (COD))	27
2014/C 424/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl angliavandenilių (kaip antai skalūnų dujų) žvalgybos ir gavybos didžiatūrio hidraulinio ardymo metodu ES — COM(2014) 23 final.	34

2014/C 424/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės projektas dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2020–2030 m. klimato ir energetikos politikos strategija“ — COM(2014) 15 <i>final</i>	39
2014/C 424/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl Sąjungos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos rinkos stabilumo rezervo sukūrimo ir veikimo, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB — COM(2014) 20 <i>final</i> – 2014/0011 (COD)	46
2014/C 424/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl ES reagavimo į neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais — COM (2014) 64 <i>final</i>	52
2014/C 424/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos judumo sistemos mieste kūrimas“ — (COM (2013) 913 <i>final</i>)	58
2014/C 424/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Energijos kainos ir išlaidos Europoje“ — (COM(2014) 21 <i>final</i>)	64
2014/C 424/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su žmonėms vartoti skirtais kazeiniais ir kazeinatais, derinimo, kuria panaikinama Tarybos direktyva 83/417/EEB — COM(2014) 174 <i>final</i> – 2014/0096 COD	72
2014/C 424/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Tarybos reglamente (EB) Nr. 73/2009 numatytų tiesioginių išmokų koregavimo koeficiento, taikytino 2014 kalendoriniais metais, nustatymo — (COM(2014) 175 <i>final</i> – 2014/0097 COD)	73

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

499-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2014 M. BIRŽELIO 4–5 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Jaunimo užimtumo priemonių.

Geriausios praktikos pavyzdžiai (ES Tarybai pirmininkaujančios Graikijos prašymas parengti tiriamąją nuomonę)

(2014/C 424/01)

Pranešėja **Christa Schweng**

Ambasadorius Theodoros Sotiropoulos, vadovaudamasis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, pirmininkaujančios Graikijos vardu 2013 m. gruodžio 6 d. raštu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Jaunimo užimtumo priemonių. Geriausios praktikos pavyzdžiai

(Tiriamoji nuomonė).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. gegužės 13 d. priėmė savo nuomonę.

499-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. birželio 4–5 d. (birželio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 124 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) kovą su jaunimo nedarbu laiko politiniu prioritetu. Kad šiandieninis jaunimas galėtų kurti ateities Europą, jiems reikalingos savarankiško gyvenimo perspektyvos – o tai apima ir jų kvalifikaciją atitinkantį darbą. Tik augimo strategija, kurios tikslas yra konkurencingumo stiprinimas ir investuotojų bei namų ūkių pasitikėjimo atkūrimas, o kartu ir tvarios investicijos bei ekonomikos atgaivinimo planas, gali skatinti darbo jėgos paklausą.

1.2 Kad žmonės – net ir neaiškiomis ekonominėmis sąlygomis – įdarbintų naujus, dažnai nepatyrusius darbuotojus, reikalingos tinkamos paskatos. Šioms paskatoms priklauso tokia švietimo sistema, kuri suteikia profesinės veiklos pradžiai reikalingus profesinius ir asmeninius gebėjimus, labiau orientuoja profesinį mokymą į rinkos poreikius ir skatina verslumą. Be to, reikalinga dinamiška ir įtrauki darbo rinka, kurioje žmonės turi konkurencingai Europos ekonomikai, socialinei sanglaudai ir ilgalaikiam ekonomikos augimui svarbius gebėjimus. Atitinkamomis reformomis būtina užtikrinti darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyrą. Geriausiai tai galima pasiekti bendradarbiaujant su socialiniais partneriais.

1.3 Jaunimui renkantis profesiją turėtų padėti kvalifikuoti profesinio orientavimo konsultantai. Darbo rinkos poreikių – ypač vietos lygmeniu – analizė vidutinės trukmės laikotarpiui gali turėti teigiamo poveikio profesijos pasirinkimui. Valstybės narės, kurių švietimo sistemose derinamas teorinis ir praktinis mokymas, krizės laikotarpiu išsiskyrė gana žemu jaunimo nedarbo lygiu, palyginti su kitomis Europos šalimis. EESRK yra įsitikinęs, kad darbo patirtimi grindžiamo profesinio mokymo modelio – kaip, pavyzdžiui, kai kuriose šalyse taikoma dualinė profesinio mokymo sistema – duoda sėkmingų rezultatų. Šios mokymo programos sėkmingai įgyvendinamos ypač tais atvejais, kai atsakomybę prisiima visi suinteresuotieji subjektai (darbdaviai ir darbuotojai, jų interesams atstovaujanti organizacijos ir viešasis sektorius).

1.4 Pereinant iš mokyklos į darbo rinką svarbus vaidmuo tenka ir valstybinėms įdarbinimo tarnyboms. Jos turi turėti pakankamai finansinių ir žmogiškųjų išteklių, kad ne tik padėtų bedarbiams susirasti darbą, bet ir palaikytų glaudžius ryšius su darbdaviais.

1.5 Socialinių partnerių dalyvavimas įgyvendinant augimo strategiją, darbo rinkos reformas, švietimo programas ir valstybinių įdarbinimo tarnybų reformas, o taip pat jaunimo organizacijų dalyvavimas įgyvendinant „Jaunimo garantijų“ iniciatyvą užtikrina platų gyventojų pritarimą ir kartu socialinę santarvę. Tvarių pokyčių galima pasiekti tik įgyvendinant bendrai priimtus sprendimus.

2. Išanga

2.1 Veiksminga kova su jaunimo nedarbu yra vienas svarbiausių šių dienų iššūkių. 15–24 m. amžiaus grupės nedarbo lygis visada buvo didesnis nei 24–65 m., tačiau profesinę veiklą pradedantis jaunimas ypatingai nukentėjo nuo finansų ir ekonomikos krizės. Eurostato duomenimis ⁽¹⁾, iki 2008 m. pabaigos jaunimo nedarbo lygis buvo dvigubai didesnis nei visų gyventojų, tačiau 2012 m. pabaigoje jaunimo nedarbo lygis jau buvo 2,6 kartus didesnis, palyginti su visais gyventojais.

2.2 Tokia padėtis susiklostė dėl mažesnio darbo vietų skaičiaus, nes d augimas buvo menkas arba neigiamas, vidaus paklausa mažėjo, buvo taikomos taupymo priemonės ir su tuo susijęs sustabdytas valstybės tarnautojų priėmimas į darbą; padėti dar labiau apsunkino tai, kad laiku nebuvo įgyvendintos struktūrinės švietimo ir darbo rinkos sektorių reformos, taip pat kvalifikacijų trūkumas, o kartu ir darbo rinkoje paklausa neturintys kvalifikacijos.

2.3 Jaunimo nedarbo lygis 2013 m. ES 28 siekė 23,3 proc. (t. y. 15–24 m. amžiaus bedarbių skaičius tarp visų darbingų tokio paties amžiaus gyventojų). Eurostatas ⁽²⁾ pateikia kitą jaunimo nedarbo lygio rodiklį, t. y. darbo neturinčių 15–24 m. amžiaus jaunuolių ir visos šio amžiaus grupės gyventojų santykį, kuris 2013 m. ES siekė 9,8 proc. Šis rodiklis rodo, kad daug šios amžiaus grupės jaunuolių mokosi ir netgi nėra pasirengę darbo rinkai. Valstybėse narėse jaunimo nedarbo lygis yra nevienodas: Vokietijoje jaunimo nedarbo ir bendro šios amžiaus grupės gyventojų santykis yra 4 proc., o Ispanijoje jis siekia 20 proc.; tuo tarpu jaunimo nedarbo lygis Vokietijoje yra 7,9 proc., o Graikijoje – 58,3 proc.

2.4 Nors būtina paaiškinti, kad jaunimo nedarbo lygis dar neparodo, kiek procentų viso jaunimo neturi darbo, tačiau darbo ieškančio jaunimo procentinė dalis išlieka gana didelė.

2.5 Kalbant apie jaunimą, ypatingą dėmesį reikia skirti vadinamajai NEET grupei (nesimokantis, nedirbantis ir profesiniame mokyme nedalyvaujantis jaunimas): EUROFOUND ⁽³⁾ duomenimis, NEET kyla didesnė grėsmė ir vėliau susirasti tik laikiną darbą, o dėl anksti patirto nusivylimo jie tampa pažeidžiamesni skurdo, socialinės atskirties ir radikalizmo požiūriu. Šių jaunų žmonių nedalyvavimo darbo rinkoje sąnaudos atsargiai vertinamos 153 mlrd. eurų, t. y. 1,2 proc. Europos BVP.

2.6 Pastebima, kad kai kuriose ES valstybėse narėse – nepriklausomai nuo jaunimo nedarbo masto – atsiranda vis daugiau laisvų darbo vietų, kurių nepasiseka užpildyti. Taip atsitinka su įvairių sektorių kvalifikuotais darbuotojais, aukštos kvalifikacijos reikalingomis profesijomis mokslo, technologijų, inžinerijos ir matematikos srityse, vidurinės grandies vadovais, kur reikalingi kompleksiniai įgūdžiai (pavyzdžiui, bendravimo įgūdžiai, gebėjimas dirbti komandoje, verslumas ir kt.).

⁽¹⁾ Eurostat – Unemployment statistics.

⁽²⁾ Eurostat – Statistics explained – Youth_unemployment.

⁽³⁾ Eurofound – NEETs.

3. Europos atsakas į jaunimo nedarbą

3.1 Jaunimo garantijų iniciatyva

3.1.1 Jaunimo garantijų iniciatyvos idėja Europos Komisijos komunikatuose⁽⁴⁾ atsirado 2011 m. 2013 m. balandį ES Ministrų Taryba priėmė Rekomendaciją parengti Jaunimo garantijų iniciatyvą. Šios iniciatyvos tikslas užtikrinti, kad jaunimas iki 25 metų turėtų galimybių gauti gerų pasiūlymų dirbti, toliau mokytis, atlikti gamybinę praktiką ar stažuotę per keturis mėnesius nuo darbo netekimo arba formaliojo mokymosi užbaigimo.

3.1.2 Dauguma jaunimo garantijų iniciatyvos priemonių gali būti bendrai finansuojamos Europos socialinio fondo lėšomis. Be to, 20 valstybių narių, atsižvelgiant į jų didelį regioninį jaunimo nedarbo lygį (bent viename iš regionų daugiau kaip 25 proc.), turi teisę gauti papildomų lėšų pagal Jaunimo užimtumo iniciatyvą.

3.1.3 Pagal Europos semestrą atliktų įgyvendinimo planų vertinimo ir stebėjimo rezultatai turi būti įtraukti į konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas siekiant užtikrinti, kad Jaunimo garantijų iniciatyva atitiktų strategijos „Europa 2020“ tikslus.

3.1.4 2013 m. **Europos investicijų bankas** pradėjo įgyvendinti programą „Ilgūdžiai ir darbo vietos. Investicijos į jaunimą“, kurios biudžetas 6 mlrd. eurų. Tokios pačios sumos šiai programai turėtų būti skiriamos 2014 m. ir 2015 m.

3.2 Europos socialinių partnerių veiksmų planas dėl kovos su jaunimo nedarbu

2013 m. birželio mėn. Europos socialiniai partneriai priėmė Veiksmų planą dėl jaunimo užimtumo⁽⁵⁾. Šis planas parengtas vadovaujantis egzistuojančiais ir naujais gerosios praktikos pavyzdžiais keturiuose prioritetinėse srityse: mokymasis, perėjimas nuo mokymosi prie darbo, užimtumas ir verslumas. Planu siekiama paskatinti nacionalinius socialinius partnerius ieškoti sprendimų savo aplinkoje ir pritaikyti juos konkrečioms nacionalinėms sąlygoms.

3.3 EESRK indėlis

3.3.1 EESRK jau ne kartą įvairiose nuomonėse⁽⁶⁾, konferencijose ir klausymuose⁽⁷⁾ nagrinėjo jaunimo padėtį darbo rinkoje. Darbo rinkos observatorija pradėjo taikyti naują darbo metodą, t. y. bandomųjų tyrimų konkrečiomis temomis rengimą. Atliekant šį darbą susipažįstama su atitinkamų valstybių narių pilietinės visuomenės organizacijų nuomone, siekiant įvertinti, ar Europos vykdoma politika ir jos priemonėmis pasiekiamas laukiamų rezultatų. Atsižvelgiant į aktualumą, Jaunimo užimtumas buvo viena pirmųjų temų, pasirinktų rengti bandomąjį tyrimą.

3.3.2 Savo nuomonėje „Jaunimo užimtumo srities dokumentų rinkinys“⁽⁸⁾ Komitetas atkreipė dėmesį į tai, kad norint sukurti „daugiau ir stabilesnių darbo vietų, Europos Sąjungos ir nacionaliniu lygmeniu reikia įgyvendinti tikrą augimo strategiją. Tam reikia, kad visi konkurencingumui stiprinti ir investuotojų bei namų ūkių pasitikėjimui atkurti skirti veiksmai ir priemonės būtų tarpusavyje koordinuojami.“ Be to, Komitetas nurodė, kad Jaunimo garantijų iniciatyvai įgyvendinti numatyto 6 mlrd. eurų biudžeto nepakaks.

3.3.3 Savo nuomonėje „Stažuotių kokybės sistema“⁽⁹⁾ EESRK atkreipė dėmesį į tai, kad stažuotėms tenka svarbus vaidmuo atveriant duris į darbo rinką, tačiau tai jokių būdu nėra panacėja kovojant su jaunimo nedarbu. Kartu su raginimu geriau įtraukti stažuotes į mokymo programas ir užtikrinti bazinę socialinę apsaugą, reikalingos gairės, leisiančios suprasti, kaip būtų galima gauti paramą stažuotių sistemoms ir sukurti bendros finansinės atsakomybės stažuotių sistemas.

⁽⁴⁾ Jaunimo ir Jaunimo užimtumo dokumentų rinkinio galimybės.

⁽⁵⁾ Anglų k.: Framework of actions on youth employment.

⁽⁶⁾ OL C 68, 2012 3 6, p. 1; OL C 68, 2012 3 6, p. 11; OL C 143, 2012 5 22, p. 94; OL C 299, 2012 10 4, p. 97; OL C 191, 2012 6 29, p. 103; OL C 11, 2013 1 15, p. 8–15; OL C 161, 2013 6 6, p. 67–72; OL C 327, 2013 11 12, p. 58–64; OL C 133, 2013 5 9, p. 77–80; OL C 271, 2013 9 19, p. 101; CCM/118 – EESC-2013-05662-00-00-AS-TRA (Pranešėjas Dumitru Fornea, bendrapranešėjis Tommaso Grimaldi); dar nepaskelbta OL.

⁽⁷⁾ <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.fr.events-and-activities-eu-policies-youth-employment>

<http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.fr.events-and-activities-skill-mobility-competitiveness>

⁽⁸⁾ OL C 161, 2013 6 6, p. 67.

⁽⁹⁾ Stažuotių kokybės sistema.

3.3.4 Komitetas ryžtingai palaikė sprendimą dėl valstybinių užimtumo tarnybų (VUT) bendradarbiavimo stiprinimo, visų pirma dėl to, kad šioms tarnyboms tenka svarbus vaidmuo sprendžiant jaunimo nedarbo problemą⁽¹⁰⁾. VUT turi gebėti greitai, lanksčiai ir kūrybiškai reaguoti į bendrus aplinkos pokyčius ir trumpalaikes intervencines priemones derinti su tvariais sprendimais. Tai turi atspindėti tinkami pajėgumai ir pakankama finansinė parama. VUT turėtų daugiau dėmesio skirti darbuotojų pasiūlai, nes darbdaviams tampa vis sunkiau surasti reikalingų darbuotojų.

3.3.5 Savo nuomonėje „Atviresnis švietimas“⁽¹¹⁾ EESRK pabrėžia, kad švietimo sistemose laikantis skaitmeninio požiūrio pagerėtų švietimo paslaugų kokybė ir kūrybiškumas. Mokytojų dalyvavimas rengiant ir įgyvendinant iniciatyvą ir tinkamas mokytojų parengimas, yra svarbūs, kad pasinaudojant naujomis technologijomis ir atviraisiais švietimo ištekliais visiems prieinamoje mokymo ir mokymosi aplinkoje būtų užtikrintas atviresnis švietimas. Norint užtikrinti sėkmę, labai svarbu suburti visus suinteresuotuosius subjektus ir padėti sukurti mokymosi partnerystę visuomenėje.

3.3.6 EESRK nariai rekomenduoja toliau šiame dokumente apibūdintus projektus. Kadangi dauguma projektų yra palyginti nauji, dažnai nėra duomenų apie jų veiksmingumą ir efektyvumą, todėl vertinimas grindžiamas tik Komiteto narių pastebėjimais.

3.4 Švietimo sistemų reforma

3.4.1 Vykdant Europos semestrą 16 valstybių narių buvo pasiūlyta modernizuoti savo švietimo sistemas, o 12 – buvo patarta profesinį mokymą labiau orientuoti į darbo rinkos poreikius arba stiprinti dualines mokymo sistemas.

3.4.2 Švietimo sistemos priklauso nacionalinei kompetencijai ir taip turėtų likti. Tačiau Europos lygmuo, pasinaudojant keitimosi patirtimi praktika, tarpusavio mokymusi ir finansinėmis paskatomis, gali suteikti svarbų postūmį. Švietimo sistemos turi būti kuriamos taip, kad jaunimas įgytų ne tik pagrindinių įgūdžių, bet ir išmoktų savarankiškai reaguoti į pasikeitusius reikalavimus, kad visą gyvenimą trunkantis mokymasis taptų asmeninės karjeros dalimi.

3.4.3 Savalaikis profesinis konsultavimas ir orientavimas turėtų padėti nustatyti asmeninius gabumus ir įgūdžius, o kartu ir informuoti žmones apie darbo rinkos tendencijas. Kaip pavyzdį galima nurodyti projektą „Vienos dukterų diena“ (vok. „Wiener Töchertag“)⁽¹²⁾; mergaitės lankosi kurioje nors įmonėje, susipažįsta su naujomis profesinės veiklos sritimis ir darbo galimybėmis; be to, tai gali padėti sudominti mergaites rinktis techninį profesinį mokymą.

3.4.4 Jaunimas mokyklas palieka anksti dėl įvairių priežasčių, todėl sprendžiant šią problemą reikia specialių priemonių. Kaip pavyzdines priemones būtų galima nurodyti „Jaunimo konsultavimą“⁽¹³⁾ Austrijoje arba „Joblinge“⁽¹⁴⁾ Vokietijoje – pagal šias programas jaunuoliams, kurie, tikėtina, gali anksti palikti mokyklas, tam tikrą laiką yra teikiamos individualios konsultacijos ir jiems padedama surasti mokymosi arba darbo vietą.

3.4.5 Verta atkreipti dėmesį į tai, kad tų valstybių narių, kurių jaunimo nedarbo lygis yra žemas, švietimo sistemos yra suderintos su darbo rinkos ir įmonių poreikiais ir leidžia įgyti sertifikuotas ir kitur pritaikomas profesines kvalifikacijas. Šiose sistemose, kurios būna įvairių formų, dalis išsilavinimo įgyjama tiesiogiai įmonėse ir dalis – mokyklose. Šį požiūrį pripažino ES institucijos ir ES socialiniai partneriai, kurie pritaria Europos pameistrystės aljansui⁽¹⁵⁾. Pameistrystė yra vienas svarbiausių Jaunimo garantijų iniciatyvos elementų, o jų sėkmė priklauso nuo plačios partnerystės, kuri sutelkia įmonių, darbuotojų ir švietimo sektoriaus atstovus. Labai svarbu, kad kuriant įmonių, darbo rinkos ir jaunimo poreikius orientuotą dualinę mokymo sistemą, organizavimo ir vykdymo veikla vyktų glaudžiai bendradarbiaujant su institucijomis, turinčiomis tvirtus ryšius su įmonėmis. Aktyvus socialinių partnerių dalyvavimas užtikrina jų tapatinimąsi su sistema ir paramą jai („suinteresuotieji sistemos subjektai“). Be to, reikalinga ir darbdavių atsakomybė ir pasirengimas investuoti. Nors kitos valstybės narės per trumpą laiką negali sukurti plačios pameistrystės sistemos, tačiau vertėtų surengti, pavyzdžiui, bandomuosius dualinio mokymo kursus to paties sektoriaus įmonių grupei. Šiam tikslui konkrečių sektorių socialiniai partneriai turėtų parengti bendras mokymo normas ir sertifikavimo reikalavimus. Kita galimybė – glaudesnis pavienių mokyklų (išlaikant jų autonomiją) ir pavienių įmonių bendradarbiavimas, kaip tai daroma, pavyzdžiui, Lenkijoje.

⁽¹⁰⁾ Valstybinės užimtumo tarnybos (VUT).

⁽¹¹⁾ Atviresnis švietimas.

⁽¹²⁾ Töchertag.

⁽¹³⁾ NEBA – Jugendcoaching.

⁽¹⁴⁾ Joblinge.

⁽¹⁵⁾ Europos pameistrystės aljansas.

3.4.6 Šioje srityje pastaraisiais metais daug nuveikta Maltoje: dalis *Malta College of Arts, Science and Technology* (MCAST) mokymo kursų vyksta tiesiog įmonėje. Tokiu būdu 163 iš 284 studentų, savo praktinį mokymą atlikusių *Lufthansa Malta*, buvo pasiūlyta darbo vieta.

3.4.7 **Savišvietos būdu įgytų gebėjimų pripažinimas** Mokymosi rezultatų (žinių, gebėjimų ir kompetencijų), įgytų neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu, patvirtinimas gali turėti didelės įtakos išdarbinimo galimybių ir judumo gerinimui, taip pat mokymosi visą gyvenimą motyvacijos didinimui, visų pirma socialiniu ir ekonominiu požiūriu nepalankioje padėtyje esantiems ar žemos kvalifikacijos asmenims.

3.4.8 Šiuo metu, kai Europos Sąjunga patiria rimtą ekonomikos krizę, kuri sukėlė didelę nedarbo, visų pirma jaunimo, bangą, ir atsižvelgiant į senėjančią visuomenę, atitinkamų žinių, gebėjimų ir kompetencijų patvirtinimas yra dar vertingesnis gerinant darbo rinkos veikimą, skatinant judumą ir didinant konkurencingumą bei ekonomikos augimą.

3.5 Priemonės, skirtos palengvinti perėjimą iš mokyklos į profesinę veiklą

3.5.1 **Kvalifikacijos kėlimas ir (profesinio) mokymo priemonės.** Darbo patirties stoka yra labai svarbus aspektas, kodėl ekonomiškai sunkiu laikotarpiu įmonės nenoriai įdarbina jaunimą. Tik teorinis mokymas, kai nereikalaujama išmoktos medžiagos pritaikyti praktiškai, vis dažniau tampa kliūtimi patekti į darbo rinką.

3.5.2 „Thinking outside the box of recruitment“ (Nestandartinis mąstymas apie įdarbinimą) – lietuviškas projektas, kuriuo siekiama parengti jaunuolius darbui ir rasti jiems stažuotės vietą atitinkamoje įmonėje. Panašiai veikia ir Austrijos darbo biržos „Implacementstiftungen“ (įdarbinimo tarnybos)⁽¹⁶⁾, tarpininkaujančios tarp personalo poreikį negalinčių patenkinti įmonių ir darbo ieškančių asmenų, kurie yra nebaigę tam tikros mokymo kursų dalies, kad gautų konkrečią darbo vietą. Mokymo ir pragyvenimo išlaidomis dalijasi darbo birža ir įmonė. Vertinimai parodė, kad praėjus trims mėnesiams nuo šios programos pabaigos apie 75 proc. dalyvių pradeda dirbti.

3.5.3 Nuo 2011 m. Prancūzijoje taikomos specialios priemonės (sudarant tarpprofesinius socialinių partnerių susitarimus), padedančios aukštąjį arba vidurinį išsilavinimą turintiems ir jo neturintiems jaunuoliams rasti darbo vietą. Pagrindinis dėmesys skiriamas mokymui, kaip parengti paraišką dėl darbo. Vertinimai parodė, kad 65 proc. šios programos dalyvių integravosi į darbo rinką, o tai yra 18 proc. daugiau nei palyginamųjų grupių atveju.

3.5.4 Airijoje pagal programą „Jobbridge“⁽¹⁷⁾ jaunuoliams, kuriems ne mažiau kaip 78 dienas buvo skiriama socialinė parama, sudaromos galimybės atlikti 6–9 mėnesių stažuotę įmonėje. Stažuotojai be socialinės paramos papildomai gauna 50 EUR per savaitę. Kritiškai reikėtų vertinti tai, kad asmenys, kurie besimokydami dirbo ne visą darbo dieną, baigę mokslus negali pasinaudoti šia programa, nes jie nėra socialinės paramos gavėjai. Komiteto nuomone, reikėtų anksčiau pradėti taikyti aktyvumo skatinimo priemones, nes ilgas laukimo laikotarpis ne skatina, o sumažina motyvaciją pradėti dirbti.

3.5.5 Škotijos savanorių organizacijų taryba 2011 m. sukūrė programą „Community Jobs Scotland“. Pagal šią jauniems bedarbiams skirtą programą bendradarbiaujama su socialinėmis organizacijomis, kurios aukštesnį ar pagrindinį išsilavinimą turintiems jaunuoliams gali pasiūlyti darbo vietą įvairiuose sektoriuose laikotarpiui nuo šešių iki devynių mėn. Jaunuoliai dirba tikroje darbo vietoje, įdarbinimo procese jie turi įrodyti savo gebėjimus ir gauna atlyginimą bei įgyja tolesnį išsilavinimą. Šioje programoje dalyvavo daugiau kaip 4 000 jaunuolių, iš kurių 47,3 proc. buvo įdarbinti iš karto, o 63,6 proc. turėjo netiesioginės naudos iš papildomo mokymo ir savanoriškos veiklos.

3.5.6 Danijoje profesinės sąjungos ir užimtumo fondas, bendradarbiaudami su viešojo ir privačiojo sektoriaus darbdaviais, kuria stažuotčių vietas mokslus baigusiams jaunuoliams, kad jie galėtų įgyti darbo patirties ir specializuotis savo srityje. Vidutiniškai 60 proc. tokią stažuotę atlikusių asmenų įdarbina, nors tikslesni skaičiai bus žinomi, kai 2014 m. balandį baigsis projektas.

⁽¹⁶⁾ <http://www.implacement-stiftung.at/>

⁽¹⁷⁾ Jobbridge.

3.5.7 Pagal TDO apdovanotą Slovėnijos projektą „Moje izkušnje“⁽¹⁸⁾ (mano patirtis) sukurta interneto platforma, į kurią studentai gali įkelti informaciją apie savo darbo patirtį, tampa tiltu tarp studijuojančių ir darbdavių. Be to, išduodami darbo patirtį patvirtinantys pažymėjimai.

3.5.8 Ispanijoje Novia Salcedo Foundation, kuri yra privati, pelno nesiekianti kultūros organizacija, įgyvendina stažuotojams skirtą programą, padedančią profesiją įgijusiems absolventams įmonėje derinti teorinį mokymą ir praktinę darbo patirtį. Vertinimai parodė, kad su daugiau kaip 52,23 proc. programą baigusių jaunuolių buvo pasirašyta darbo sutartis.

3.5.9 Čekijoje darbdaviai ir profesinės asociacijos yra projekto „POSPOLU“ („KARTU“) partneriai; šio projekto tikslas – pakeisti mokymo organizavimo formą ir stiprinti mokymąsi darbo vietoje sudarant mokyklų ir įmonių partnerystes ir rengiant pasiūlymus, kaip turėtų būti keičiamas mokymo turinys. Projektas visų pirma skirtas mokymo programoms mechanikos inžinerijos, elektrotechnikos, statybų inžinerijos, transporto ir IT srityse.

3.5.10 Portugalijoje technologinių centrų tinklas remia du projektus („Think Industry“ ir „F1 in Schools“), skirtus naujiems pramoniniams įgūdžiams, kurių reikia darbo rinkai, taikant praktinį metodą, kuriuo skatinamas priemonių ir mašinų naudojimas ir suteikiamos žinios, kurių reikia sukurti tikrą mažą „Formulės 1“ automobilį ir pateikti idėją (projektą) rinkai. Mokyklos ir įmonės sudarė partnerystes, skirtas pakeisti techninių profesijų įvaizdį moksleivių akyse ir orientuoti juos į rinkos poreikius⁽¹⁹⁾.

3.5.11 Italijoje 2014–2016 m. laikotarpiu įgyvendinama programa, kuri, geriau panaudojant sutartis dėl pameistrystės, leidžia moksleiviams per paskutiniuosius dvejus vidurinės mokyklos metus tam tikrą laiką praleisti įmonėse.

3.5.12 **Judumo skatinimas.** Tarpvalstybinio jaunuolių judumo skatinimas siekiant įgyti darbo patirties taip pat gali padėti pašalinti spragą tarp grynai teorinio mokymo ir pirmojo darbo.

3.5.13 Pavyzdžiu galėtų būti dvišalis Vokietijos ir Ispanijos susitarimas, pagal kurį numatoma iki 2017 m. apie 5 000 Ispanijos jaunuolių suteikti galimybę dirbti arba mokytis profesijos; taip pat vertėtų paminėti Vokietijos paramos programas „The job of my life“ ir „Make it in Germany“, kurių tikslas – pakviesti jaunuolius atvykti į Vokietiją, kad jie galėtų mokytis tų profesijų, kurių atstovų Vokietijoje trūksta. Šiems jaunuoliams sumokama už gimtojoje šalyje rengiamus parengiamuosius vokiečių kalbos kursus, mokama kelionės ir persikėlimo išmoka ir už Vokietijoje organizuojamus kalbos kursus stažuotei pasiruošti. Jei pasibaigus stažuotei darbdavys lieka patenkintas, po jos gali sekti 3–3,5 metų trunkantis profesinis rengimas, kurio metu ne tik kompensuojamos mokymo išlaidos, bet ir papildomai teikiama finansinė parama ir jaunuoliams padedama mokykloje, įmonėje ir kasdieniniame gyvenime.

3.5.14 Pagal programą „Integracija per mainus“ remiama asmenų, kuriems sunkiau patekti į darbo rinką, integracija, suteikiant jiems galimybę praktinę darbo patirtį įgyti kitoje ES šalyje. Atlikus šios programos, kurią padėjo finansuoti Europos socialinis fondas, laikotarpio vidurio vertinimą paaiškėjo, kad pasibaigus mainams po šešių mėnesių 41 proc. dalyvių dirbo, 18 proc. mokėsi profesijos, 7 proc. lankė mokyklą ir 4 proc. studijavo.

3.5.15 Siekiant labiau suderinti pasiūlą ir paklausą darbo rinkoje, būtina reformuoti EURES. Šiuo klausimu EESRK parengs atskirą nuomonę. Vis dėlto labai svarbu, kad visose valstybėse narėse, o ne tik kelete jų, EURES būtų naudojama kaip darbo rinkos politikos priemonė ir jame būtų skelbiama apie laisvas darbo vietas. Inicijatyva „Tavo pirmasis EURES darbas“⁽²⁰⁾ taip pat yra geras tarpvalstybinio jaunų darbuotojų judumo skatinimo pavyzdys, kai surandama pirmoji darbo vieta (ne profesinis rengimas ar stažuotė) skiriant išmoką už papildomas, kitoje šalyje pradėjus dirbti susidarantis išlaidas.

⁽¹⁸⁾ <http://youthpractices.org/assessment.php>; 36 psl.

⁽¹⁹⁾ <http://www.f1inschools.com/>

⁽²⁰⁾ Europos Komisija – Tavo pirmasis EURES darbas.

3.5.16 Kad įgūdžiai geriau atitiktų poreikius, labai svarbu steigti stebėsenos centrus, kurie numatytų reikalingus įgūdžius ir anksti juos nustatytų. Juos reiktų steigti regionų ir (arba) sektorių lygmeniu dalyvaujant socialiniams partneriams, kad būtų galima greitai reaguoti į įvairias ekonomines, teisines ir technologines permainas; be to, šiais lygmenimis yra geriau žinomi įmonių ir darbo rinkos reikalavimai.

3.6 Priemonės, skirtos nepalankioje padėtyje esančių jaunuolių integracijai

3.6.1 Ypatingų poreikių turintiems jaunuoliams būtina ypatinga pagalba norint rasti būdą patekti į darbo rinką. Austrijoje tokia pagalba užtikrinama pagal programą „Jobcoaching“⁽²¹⁾, kuri, teikiant individualias konsultacijas ir paramą, padeda pirmaisiais mėnesiais naujoje darbo vietoje negalią ar mokymosi sutrikimų turintiems asmenims. Tai reiktų vertinti kaip paramą tiek jaunuoliams, tiek ir įmonėms.

3.6.2 Velse specialiai NEET jaunimui buvo sukurtas projektas „Intermediate Labour Market“, kuris nuo darbo rinkos labiausiai nutolusiems jaunuoliams suteikia gerai struktūruotą programą ir galimybes įsidarbinti. Šio projekto tikslas – motyvuoti jaunuolius pradėti dirbti, taip pat supažindinti juos su bendromis elgesio taisyklėmis, suteikti pagrindinius įgūdžius ir pagalbą teikiant prašymus dėl darbo. Iš 249 dalyvių 35 rado darbą.

3.6.3 Vienas labiausiai nuo darbo rinkos nutolusių asmenų integracijos pavyzdžių būtų U.S. Steel Košicės projektas „Equality of Opportunity“⁽²²⁾, pagal kurį Košicės regione gyvenantys romai įdarbinami ir mokomi; dažnai jie tokiu būdu pirmą kartą susiduria su darbo rinka. Nuo 2002 m. romams buvo sukurta daugiau kaip 150 darbo vietų.

3.6.4 Belgijoje pagal programą „Activa“⁽²³⁾ sumažinamas darbdavių įnašas į socialinio draudimo sistemą ir penkis ketvirčius mokama atlyginimo subsidija jauniems, iki 25 m. amžiaus žemos kvalifikacijos asmenims, kurie bedarbiais buvo mažiausiai 12 mėnesių.

3.7 Darbo rinkos reformos priemonės

3.7.1 Užimtumo ir ekonomikos tyrimų institutas (IZA) yra nurodęs, kad daugelyje Europos valstybių nuo devintojo dešimtmečio buvo liberalizuotos terminuotos darbo sutartys, siekiant sudaryti daugiau galimybių pradėti dirbti, tačiau nesumažinant daugelyje šalių placią apsaugą nuo atleidimo iš darbo⁽²⁴⁾. Rezultatas – jaunuoliams vis dažniau siūlomos terminuotos darbo sutartys be galimybės pereiti į nuolatinį darbą. Nors tvirta apsauga nuo atleidimo iš darbo krizės laikotarpiu ilgamečiams darbuotojams yra naudingesnė nei naujiems, tačiau nesant saugios ekonominės aplinkos ji gali tapti kliūtimi įdarbinti jaunus nelygius darbuotojus ir taip sustiprinti darbo rinkos segmentaciją.

3.7.2 Komitetas rekomenduoja, visų pirma valstybėse narėse, kuriose aukštas jaunimo nedarbo lygis, tęsti darbo rinkos reformas dalyvaujant socialiniams partneriams, kad išivyrautų tinkama darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyra. Nors reformų poveikis bus juntamas tik vidutinės trukmės laikotarpiu, tačiau ekonomikai suklestėjus jos gali labai padėti per trumpą laiką sumažinti jaunimo nedarbą.

3.8 Įmonių skatinimas įdarbinti jaunimą

3.8.1 Kad įmonės lengviau apsispręstų įdarbinti jaunus nelygius darbuotojus, būtų galima pasiūlyti papildomas paskatas, kurios galėtų būti teikiamos darbo užmokesčio subsidijų arba sumažintų įnašų į socialinės apsaugos sistemas forma. Tačiau būtina užtikrinti, kad nebus iškreipta konkurencija ir susilpnintos socialinės apsaugos sistemos. Pavyzdžiu galėtų būti Kipro žmogiškųjų išteklių plėtojimo institucijos (HRDA)⁽²⁵⁾ pagalba, kurią ji teikia Kipro įmonėms, organizuojančioms stažuotių programas jauniems darbuotojams. Ypač MVĮ tokiu būdu gali sumažinti pradžioje patiriamas išlaidas dėl būtino mokymo ir su tuo susijusio gamybos sumažėjimo.

⁽²¹⁾ NEBA – Jobcoaching.

⁽²²⁾ U.S. Steel Košicė – Equality of Opportunity.

⁽²³⁾ Belgija – Activa.

⁽²⁴⁾ IZA – Jugendarbeitslosigkeit in Europa.

⁽²⁵⁾ Kipras – Scheme for the job placement and training of tertiary education.

3.8.2 Suomijoje jaunam, iki 30 m. bedarbiui išduodama „Sanssi“ kortelė⁽²⁶⁾ reiškia, kad jo darbdavys gali kreiptis dėl 10 mėnesių darbo užmokesčio subsidijos.

3.8.3 Vengrijoje įmonės skatinamos priimti 25 m. neturinčius jaunuolius tam tikrą laikotarpį sumažinant bruto darbo užmokestį ir socialinio draudimo įmokas.

3.8.4 Italijoje įmonėms, nuolatiniam darbui įdarbinančioms 18–29 m. jaunuolius, kurie pastaruosius šešis mėnesius neturėjo nuolatinio mokamo darbo arba kurie neturi vidurinio išsilavinimo ar profesinio rengimo pažymėjimo, taikomos socialinio draudimo paskatos.

3.9 Verslumo skatinimo priemonės

3.9.1 Vienas iš trijų „Veiksmų plano „Verslumas 2020“. Verslumo dvasios atkūrimas Europoje“⁽²⁷⁾ ramsčių yra verslumo ugdymas ir mokymas siekiant remti ekonomikos augimą ir verslo kūrimą. Gaudami *Unternehmerführerschein* („verslininko pažymėjimą“)⁽²⁸⁾ jaunuoliai įgyja ekonominį ir verslo išsilavinimą, kuris, baigus ir išlaikius egzaminą, pakeičia verslo egzaminą, kurį Austrijoje reikia išlaikyti norint užsiimti savarankiška veikla.

3.9.2 Programa „Junior Company“ padeda 15–19 m. moksleiviams vienerių mokslo metų laikotarpiui steigti realias įmones ir realiai rinkai pateikti pačių sukurtus produktus ir paslaugas – taip tiesiogiai ugdant verslo įgūdžius.

3.9.3 Projektas „Extraordinary EducationTM“ leidžia jaunuoliams laisvoje aplinkoje išbandyti verslo idėją ir, nepriklausomai nuo amžiaus ar kalbos, suteikia jiems pagrindinius verslo ir komunikacijos įgūdžius.

3.9.4 Rumunija, norėdama naujoms įmonėms suteikti galimybes gauti finansavimą ir skatinti jas kurti darbo vietas, naujai įsteigtas įmones atleidžia nuo registracijos mokesčio. Be to, įmonės, turinčios nuo dviejų iki keturių darbuotojų, atleidžiamos nuo mokesčių, suteikiama iki 10 000 EUR paskola, kuri sudaro 50 proc. verslo plano, taip pat vyriausybė suteikia garantiją už 80 proc. paimtų kreditų. Nuo 2011 m. iki 2014 m. kovo mėn. iš viso buvo įsteigtos 12 646 MVĮ ir sukurtos 22 948 darbo vietos. Tik 188 MVĮ buvo uždarytos. Ši sėkminga programa tęsiama ir 2014 m.

2014 m. birželio 4 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

⁽²⁶⁾ Suomija – Sanssi card.

⁽²⁷⁾ COM(2012) 795 final.

⁽²⁸⁾ Austrija – Unternehmerführerschein.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Transatlantinės prekybos santykių ir EESRK požiūrio į tvirtesnę bendradarbiavimą ir būsimą ES ir JAV laisvosios prekybos susitarimą

(nuomonė savo iniciatyva)

(2014/C 424/02)

Pranešėjas **Jacek KRAWCZYK**

Bendrapranešėjis **Sandy BOYLE**

2013 m. liepos 11 d. plenarinėje sesijoje Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, remdamasis savo darbo tvarkos taisyklių 29 taisyklės 2 punktu, nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Transatlantinės prekybos santykių ir EESRK požiūrio į tvirtesnę bendradarbiavimą ir būsimą ES ir JAV laisvosios prekybos susitarimą.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto pasirengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. gegužės 20 d. priėmė savo nuomonę.

499-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. birželio 4–5 d. (birželio 4 d. d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 187 nariams balsavus už, 7 – prieš ir 10 susilaikius.

1. Išvados

1.1 Komitetas mano, kad TPIP sėkmė galėtų būti svarbus veiksnys siekiant užtikrinti realų augimą ir optimizmą. Atsižvelgiant į vangų atsigavimą po 2008 m. ekonomikos ir finansų krizės, darnus susitarimas galėtų padėti atgaivinti Europos ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą.

1.2 Komitetas džiaugiasi, kad plataus masto ES ir Jungtinių Valstijų prekybos susitarimas teikia svarbių galimybių ne tik plėsti prekybą ir investicijas abipus Atlanto, bet ir prisidėti prie tobulesnių pasaulio taisyklių ir standartų, kurie būtų naudingi pačiai daugiašalei prekybos sistemai, kūrimo.

1.3 Atsižvelgdamas į dažnai išreiškiamą ir teisėtą Europos piliečių prašymą užtikrinti visišką derybų dėl prekybos skaidrumą, EESRK prašo Tarybos ir Komisijos atkreipti dėmesį į tai, kad nuosekliai ir griežtai būtų taikomas SESV sutarties 218 straipsnis ir ypač jo 10 dalies nuostata, kurioje nurodoma, kad „Europos Parlamentas nedelsiant ir išsamiai informuojamas visais šios procedūros etapais“.

1.4 Atsižvelgiant į Lisabonos sutartį, Komisija privalo pripažinti institucinį EESRK vaidmenį visame TPIP derybų procese. Visiškas skaidrumas ir konsultacijos su Komitetu ir kitais pilietinės visuomenės atstovais yra labai svarbūs, jei norima, kad susitarimas susilauktų visapusiškos visuomenės paramos. Dokumentais su suinteresuotaisiais subjektais būtina dalytis kuo anksčiau.

1.5 Svarbu, kad TPIP naudą pajustų visi: verslo bendruomenė, darbuotojai, vartotojai ir piliečiai.

1.6 Statistinės ir ekonominės prognozės turėtų būti atnaujinamos ir stebimos atsižvelgiant į derybų eigą ir į poveikio vertinimų išvadas.

1.7 Didelė su TPIP susijusi nauda bus užtikrinta reguliavimo srityje. Labai svarbus aiškus abiejų šalių įsipareigojimas, kad dėl TPIP įgyvendinimo dabartiniai standartai nenukentės. Šio įsipareigojimo būtina laikytis norint užtikrinti plačią visuomenės ir politinę paramą. Komitetas pasilieka teisę apie galutinį rezultatą spręsti atsižvelgdamas į visus šiuos aspektus.

1.8 Kitaip nei beveik visų kitų dvišalių prekybos susitarimų atvejais, TPIP teikiamos galimybės sutaupyti ir nauda yra susiję su netarifinėmis kliūtėmis. Nors tikėtina, kad tik apie 20 proc. sutaupyto lėšų bus sutaupyta dėl tarifų sumažinimo, tam tikruose svarbiausiuose sektoriuose taikomi dideli tarifai, ir šį klausimą reikia spręsti. Patekimo į rinką srityje svarbus abipusiškumas.

1.9 Į susitarimą būtina įtraukti gerai parengtą prekybos ir tvaraus vystymosi skyrių – to labai lauks pilietinė visuomenė abipus Atlanto.

1.10 Transatlantinės investicijos gali būti veiksmingas būdas paskatinti augimą. Pasiūlymas įtraukti investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo (IVGS) tvarką kelia didelį visuomenės susirūpinimą abipus Atlanto. Komisija internete pradėjo viešas konsultacijas „Investicijų apsauga ir IVGS TPIP susitarime“ ir labai svarbu, kad šio proceso pabaigoje būtų užtikrintas skaidrus ir atviras dialogas. EESRK gali svariai prisidėti, kad tai vyktų sklandžiai.

1.11 TPIP susilaukė milžiniško ES ir JAV pilietinės visuomenės dėmesio. EESRK jau užmezgė puikius ryšius su JAV verslo, profesinių sąjungų, žemės ūkio, vartotojų ir aplinkos organizacijomis. Akivaizdu, kad esama noro tai išsaugoti ir plėtoti, o EESRK turi geras galimybes dabartinį dialogą ir bendradarbiavimą skatinti ir plėtoti.

1.12 Komitetas palankiai vertina tai, kad EESRK stebėsenos grupei, kurią sudaro 3 nariai, lygiomis teisėmis su Komisijos įkurta konsultacine grupe bus sudarytos galimybės susipažinti su dokumentais. Komiteto nuomone, tokiu būdu jis pripažįstamas kaip oficiali patariamoji institucija pagal Lisabonos sutartį.

Rekomendacijos

1.13 EESRK turi pripažinti, kad visą derybų ir įgyvendinimo laikotarpį TPIP išliks vienas iš prioritetų. EESRK privalo atidžiai stebėti visus TPIP derybų aspektus. Konsultuojantis su ES ir JAV pilietine visuomene ir Europos Komisija turėtų būti priimtas projektams pagrįstas požiūris ir nustatytos naudingiausios būsimos veiklos sritys.

1.14 Požiūris į reguliavimo nuoseklumą turėtų būti plataus užmojo ir skaidrus, kad derybos būtų grindžiamos geriausia praktika. Labai svarbu, kad abi šalys laikytųsi suteiktų garantijų, kad standartai nenukentės.

1.15 Susitarime turėtų būti numatyti mechanizmai ir bendradarbiavimas reguliavimo srityje, siekiant užtikrinti sklandžias išankstines konsultacijas dėl naujų taisyklių, kurios gali turėti įtakos bet kurios iš šalių interesams. Tai neturėtų pažeisti ES, jos valstybių narių ar JAV teisės reguliuoti tiek, kiek joms atrodo tinkama, tokiose srityse kaip sveikatos, vartotojų, darbo ir aplinkos apsauga.

1.16 Abi šalys turėtų būti ryžtingai nusiteikusios spręsti tarifų klausimą ir siekti juos panaikinti ir (arba) palaiapsniui jų atsisakyti, taip pat ir svarbiausiose srityse. Tai turi būti atlikta abiem šalims naudingu būdu.

1.17 Dvišalės prekybos derybos neturėtų susilpninti ES išipareigojimų PPO ar pasiryžimo sudaryti stiprų daugiašalių pasaulinį susitarimą.

1.18 Gerai parengtas tvaraus vystymosi skyrius turi būti viena iš esminių susitarimo dalių. Svarbiausios sudedamosios dalys yra šios:

- šalys privalo pakartoti savo išipareigojimus, susijusius su naryste Tarptautinėje darbo organizacijoje;
- aštuonios pagrindinės TDO konvencijos, patvirtintos 1996 m. PPO Singapūro deklaracijoje, turėtų būti nustatytos kaip minimalus pagrindas;
- patvirtintas bendras išipareigojimas įgyvendinti ir veiksmingai skatinti teisės aktus ir iniciatyvas aplinkos srityje ir užtikrinti jų vykdymą;

— išipareigojimas užtikrinti ir skatinti gamtos išteklių saugojimą, tausų naudojimą ir valdymą ir vykdyti pagrindinius daugiašalius aplinkos susitarimus.

1.19 EESRK turėtų padėti surengti platų dialogą dėl IVGS po to, kai pasibaigs Komisijos rengiamos konsultacijos „Investicijų apsauga ir investuotojų ginčų su valstybe sprendimas įgyvendinant TPIP“. Siekdama padėti šiuo klausimu, Europos Komisija turėtų paaiškinti, kaip ji ketina įvertinti konsultacijų rezultatus ir į juos atsižvelgti, ir pateikti preliminarias tam tikrų sąvokų, pavyzdžiui, „nepagrįstas“, kai kalbama apie užsibrėžtą tikslą „pašalinti nepagrįstas pretenzijas“ arba „viešasis tikslas“, kai kalbama apie numatomo ekspropriacijos draudimo išimtis, apibrėžtis.

1.20 EESRK, vykdydamas savo projektinę veiklą dėl TPIP, turėtų parengti nuomonę savo iniciatyva dėl IVGS.

1.21 EESRK remia siekį įtraukti MVĮ klausimams skirtą skyrių.

1.22 Viešųjų paslaugų specifiką privalo būti išsaugota pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo išipareigojimus.

1.23 Labai svarbu užtikrinti patikimą energijos tiekimą ir prieigą prie strateginių žaliavų. Be to, įgyvendinant TPIP turėtų būti skatinamas energijos efektyvumas ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimas, taip pat užtikrinta kiekvienos šalies teisė šioje srityje išsaugoti ar nustatyti standartus ir taisykles, kartu kiek įmanoma siekiant ES ir JAV vidaus standartų konvergencijos.

1.24 Labai svarbu, kad lygiavertė prieiga prie viešųjų pirkimų būtų numatyta abipus Atlanto. Tokios nuostatos privalo nekenkti ES valstybių narių, taip pat regionų ir vietos valdžios institucijų gebėjimui vykdyti savo pačių demokratiškai suderintą socialinę ir aplinkos politiką.

1.25 Abi susitarimo šalys turėtų pripažinti, kad vartotojų interesų skatinimas ir apsauga labai svarbūs siekiant plačios visuomenės paramos bet kokiam susitarimui.

1.26 Turi būti atsižvelgiama į dabartinius ES žemės ūkio ir žemės ūkio maisto produktų kriterijus, taip pat laikomasi Lisabonos sutartyje įtvirtinto atsargumo principo.

1.27 TPIP turėtų padėti praktiškai užtikrinti teisinį aiškumą geografinėmis nuorodomis pagrįstam verslui.

1.28 Visą derybų laikotarpį pilietinė visuomenė turėtų būti trumpai informuojama apie derybų eigą po kiekvieno derybų etapo. Informavimas turi vykti iki paskutinio konsultacijų etapo prieš parafavimą. Tai paskatintų daug didesnę visuomenės paramą, jei Europos Komisija aiškiai nurodytų, kad tokia informavimo veikla yra konsultacinė ir kad derybininkai atsižvelgs į suinteresuotųjų subjektų pareikštą nuomonę.

1.29 Stiprus bendras pilietinės visuomenės stebėsenos mechanizmas turėtų būti viena iš esminių susitarimo aspektų. Taip turėtų būti nustatytas kiekvienos šalies išipareigojimas konsultuotis su vietos pilietinės visuomenės atstovais per specialią vidaus konsultacinę grupę, kurioje būtų tinkamai atstovaujama ekonominiams, socialiniams ir aplinkos interesams. EESRK turėtų būti svarbus ES atstovas įgyvendinant tokį mechanizmą. Vidaus konsultacinės grupės turėtų:

— būti įgaliotos teikti rekomendacijas vietos institucijoms ir bendroms susitarimo politinėms institucijoms (pvz., Bendrajam prekybos ir tvaraus vystymosi komitetui); politinės institucijos į tokias rekomendacijas turėtų atsižvelgti laiku;

— turėti galimybę gauti oficialius kitų pilietinės visuomenės organizacijų pasiūlymus dėl tvaraus vystymosi skyriaus įgyvendinimo ir perduoti juos politinėms institucijoms, kurios turėtų parengti atsakymą;

- turėti teisę teikti nuomones ir rekomendacijas pagal trečiųjų šalių pateiktus pasiūlymus;
- turėti galimybę tam tikromis sąlygomis prašyti šalių inicijuoti konsultacijų arba ginčų sprendimo procedūrą dėl tvaraus vystymosi skyriaus nuostatų nesilaikymo.

1.30 Be to, labai svarbu numatyti, kad abiejų šalių vidaus stebėsenos mechanizmų atstovai susitiktų bent kartą per metus, kartu įvertintų tvaraus vystymosi skyriaus įgyvendinimą ir teiktų pranešimus bei rekomendacijas šalims.

1.31 Būtina suaktyvinti Transatlantinės ekonominės tarybos vykdomus transatlantinius darbuotojų ir prekybos dialogus. Taip pakartojamas raginimas, kurį EESRK pateikė 2009 m. kovo mėn. pateiktoje nuomonėje ⁽¹⁾.

1.32 EESRK turėtų kuo greičiau įkurti ES–JAV kontaktinę grupę.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1 Bendrame pareiškime, kuriuo Europos Komisijos Pirmininkas Jose Manuel Barroso, Europos Vadovų Tarybos Pirmininkas Hermanas Van Rompuy ir JAV Prezidentas Barackas Obama paskelbė apie derybų dėl visapusiškos JAV ir ES transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės pradžią, nurodoma, kad „per šias derybas Jungtinės Valstijos ir Europos Sąjunga turės galimybę ne tik išplėsti prekybą ir investicinę veiklą abipus Atlanto, bet ir prisidėti prie pasaulinių taisyklių, galinčių sustiprinti daugiašalę prekybos sistemą, kūrimo“.

2.2 Tokie teiginiai pabrėžia tai, kad šis susitarimas gali tapti pavyzdžiu daugiašaliame kontekste. Pastaraisiais metais ES pradėjo (o tam tikrais atvejais – ir užbaigė) derybas dėl keleto dvišalės prekybos susitarimų. Nors tokie susitarimai gali atnešti didelės naudos, EESRK dar kartą patvirtina aiškiai teikianti pirmenybę gerai parengtam daugiašaliam susitarimui, dėl kurio būtų susitarta PPO. Svarbu, kad ES ir toliau žengtų ta pačia kryptimi ir pasinaudotų tais nuosaikiais laimėjimais, kuriuos pavyko pasiekti 2013 m. Balio ministrų konferencijoje.

3. Politinės aplinkybės

3.1 Abipus Atlanto ir abiejose JAV politinėse stovyklose egzistuoja labai tvirta politinė valia užtikrinti sėkmingą TPIP derybų baigtį. Užbaigti derybas turėtų būti siekiama per dabartinės JAV administracijos kadenciją.

3.2 Komitetas patvirtina, kad yra pasirengęs prisidėti prie to, kad siekiant pažangaus rezultato derybų atmosfera būtų nuoširdi bei pozityvi. Mums suteikia vilties abiejų šalių patikinimas, kad dėl šių derybų galiojantys standartai nenukentės. Atsižvelgdamas į šio klausimo opumą ir Komitetui išreiškiamus plačiosios pilietinės visuomenės raginimus užtikrinti maksimalų skaidrumą, EESRK atidžiai stebės derybas ir yra pasirengusi keistis atitinkama geriausia praktika.

3.3 Komitetas pabrėžia, kad visuose derybų etapuose ik pat galutinio susitarimo reikės svarbios paramos iš Europos piliečių, kuriems „Sąjungos lygmeniu tiesiogiai atstovauja Europos Parlamentas“ (ES sutarties 10 straipsnio 2 dalis). Todėl EESRK prašo Tarybos ir Komisijos nuosekliai ir griežtai taikyti SESV sutarties 218 straipsnį ir ypač jo 10 dalies nuostatą, kurioje nurodoma, kad „Europos Parlamentas nedelsiant ir išsamiai informuojamas visais šios procedūros etapais“.

3.4 Derybų partneriai turi aktyviai siekti reguliariai konsultuotis su pilietine visuomene ir ją informuoti per visą derybų procesą. Būtinai visiškai skaidrumas, be to, labai svarbu, kad tekstai suinteresuotiesiems subjektams būtų perduodami kuo anksčiau, taip sudarant galimybę laiku pateikti konstruktyvias pastabas dar tuo etapu, kai į jų esmę galima atsižvelgti derybų procese. Tai padėtų užtikrinti sklandų pereinamąjį laikotarpį paskyrus naują Europos Komisiją.

⁽¹⁾ OL C 228, 2009 9 22, p. 32–39.

3.5 Transatlantinę atmosferą apkartino informacija apie Nacionalinio saugumo agentūros (NSA) vykdytą šnipinėjimą. Susiedama opų NSA šnipinėjimo klausimą ir vykstančias prekybos derybas, Vokietijos kanclerė Angela Merkel lapkričio 18 d. Bundestage sakė: „Be jokios abejonės, transatlantiniams santykiams ir atitinkamai deryboms dėl laisvosios prekybos susitarimo šiuo metu kilo išbandymas dėl iki šiol nepaneigtų kaltinimų JAV“. Kaltinimai yra sunkūs. Būtinai paaiškinimai, o dar svarbiau ateičiai – atkurti pasitikėjimą“. Europos Parlamentas patvirtino rezoliuciją⁽²⁾, kurioje Parlamentas pritaria nuostatai, kad ES ir JAV prekybos sandoriui „gali kilti grėsmė“, jei JAV nacionalinio saugumo agentūra nenutrauks visuotinio sekimo. Komitetas tikisi, kad šios srities problemas galima išspręsti diplomatiškai ir geranoriškai.

3.6 TPIP derybos bus tikras išbandymas siekiant atkurti būtiną pasitikėjimą; be to, svarbu prisiminti Atstovų Rūmų Pirmininko Vykdomojo biuro vadovo rašte (2013 m. kovo mėn.) išreikštas teigiamas nuostatas, kuriomis deryboms sudaryta palanki atmosfera: „Galima nauda vienareikšmiškai pateisina dedamas pastangas“. Tai gerai atspindi ir paties Komiteto nuostatas.

4. TPIP ekonominio bei socialinio poveikio ir poveikio aplinkai tyrimai

4.1 Esama pagrįstų abejonų dėl iniciatyvos sėkmės, ypač atsižvelgiant į ankstesnę patirtį, visų pirma į 1998 m. sero Leono Britano iniciatyvą ir į vėlesnį praėjusį dešimtmetį vykusį transatlantinį dialogą. Siekiant užtikrinti, kad laimėtų visi, turime imtis bendrų tyrimų ir atidžiau įvertinti dvišalį darbo vietų kūrimą ir tai, kur darbo vietų gali sumažėti. Tačiau naujų darbo vietų nebus sukurta, jei nebus augimo. Šiuo atžvilgiu aktualios 2010 m. atlikto konsultacinės įmonės *Copenhagen Economics* tyrimo apie ES tiesiogines užsienio investicijas išvados, iš kurių paaiškėjo, kad didelio neigiamo poveikio darbo vietoms nebus.

4.2 ES užmojis turėtų būti platus, kad TPIP derybų baigtis būtų sėkminga. Patekimo į rinką srityje svarbus abipusiškumas. Pastarojo meto tyrimuose⁽³⁾, įskaitant Komisijos atliktą poveikio vertinimą, atskleidžiama, kad naudingas bus tik visapusiškas susitarimas.

4.3 Derybos turėtų būti pagrįstos tuo, kas jau pasiekta. Apskaičiuota, kad ligšiolinių ES ir JAV santykių rezultatas – iš viso 13 milijonų darbo vietų, beveik 3,9 trln. dol. investicijų ir 45 proc. pasaulinio BVP.

4.4 Jau kurį laiką vykdomas intensyvus statistinis prognozavimas. Ekonominių tyrimų centro duomenimis, išsamus susitarimas ES BVP leistų padidinti 119 mlrd. EUR, o JAV – 95 mlrd.

Transatlantinės prekybos verslo koalicija apskaičiavo, kad TPIP leistų sukurti 0,5 mln. gerai apmokamų darbo vietų ES ir JAV.

4.5 Tačiau esama ir ne tokių optimistiškų prognozių, pavyzdžiui, Ekonominės politikos tyrimų centro skaičiavimais, didžioji dalis darbo vietų bus sukurta žemos darbuotojų kvalifikacijos sektoriuose, o aukštos kvalifikacijos darbo vietų ES elektronikos sektoriuje labai sumažės. Centro skaičiavimais, dėl TPIP nulemtos ekonominės pertvarkos darbą tektų keisti apie 0,2–0,5 proc. ES darbo jėgos. Tokius pokyčius svarbu pripažinti pradiniam etape ir imtis priemonių paveiktuose sektoriuose ir (arba) valstybėse narėse, siekiant pripažinti įgūdžius, kuriuos būtų galima panaudoti kitose srityse, ir perkvalifikuoti tokią kvalifikuotą darbo jėgą.

4.6 Akivaizdu, kad sėkmingo TPIP poveikis būtų nevienodas; jis skirtųsi nacionaliniu, regionų ir sektorių lygmeniu. Todėl derybų metu būtina nuolat atnaujinti ir stebėti statistines prognozes; planus būtina pakoreguoti atsižvelgiant į besikeičiančią tikrovę.

4.7 Labai svarbu, kad Komitetas skatintų tokius būtinus poveikio vertinimo tyrimus, ypač darbo vietų kūrimo, profesinio judumo, darbo kokybės ir technologijų taikymo srityse, ir gautų naujausią su jais susijusią informaciją.

⁽²⁾ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2014-0230+0+DOC+XML+V0//LT>

⁽³⁾ Žr. „Transatlantinių kliūčių prekybai ir investicijoms mažinimas. Ekonominio poveikio vertinimas“. Ekonominės politikos tyrimų centras, Londonas, 2013 m. kovas. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf

4.8 Tokie tyrimai jau yra įtraukti į ES procesą (pvz., Europos Komisijos užsakymu⁽⁴⁾ vykdomas Prekybos tvarumo poveikio tyrimas), tačiau būtina užtikrinti, kad jie būtų plataus masto, atviri, skaidrūs ir kad juose būtų nuolat remiamasi pilietinės visuomenės indėliu. Komitetas savo ruožtu tikisi svariai ir nuolat prisidėti sprendžiant šį klausimą. Būtina užtikrinti konstruktyvų pilietinės visuomenės dalyvavimą ir iš esmės pripažinti jos vaidmenį. Ši nuomonė – tai pradinis EESRK indėlis siekiant šio tikslo.

4.9 Komitetas pasilieka teisę apie galutinį rezultatą spręsti atsižvelgdamas į visus šiuos išpareigojimus.

5. Tarifų transatlantinėje prekyboje panaikinimas

5.1 Nepaisant to, kad tarifai yra palyginti maži, kai kuriems „jautriems“ importui produktams, tokiems kaip tabakas, tekstilė ir apranga, cukrus, avalynė, pieno produktai ir kai kurios daržovės, taikomi dideli tarifai. Be to, JAV taiko didelius tarifus gataviems maisto produktams, žuvies ir mėsos pusgaminiams, javų dribsnių, makaronų ir šokolado pusgaminiams. Šių sektorių subjektams tarifų pašalinimas galėtų būti ypač didelė paskata įsitraukti į eksporto veiklą.

5.2 Be to, transatlantinei prekybai būdinga intensyvi įmonių tarpusavio prekyba ir prekyba tarpinėmis prekėmis. Galutiniai produktai dažnai sukuriama gana sudėtingoje tiekimo grandinėje, kurioje net maži tarifai gali turėti didelį poveikį produkto konkurencingumui. Todėl nuo pat pirmos susitarimo dienos turėtų būti panaikinta kuo daugiau muitų. Likusiems muitams turėtų būti taikomas ne ilgesnis kaip 5 metų pereinamasis laikotarpis.

6. Esminių skirtumų, susijusių su reguliavimu ir standartų nustatymu, pašalinimas

6.1 Ir JAV, ir ES plačiai pripažįstama, kad iš TPIP daug galima tikėtis reguliavimo srityje. EESRK sveikina vyriausiojo ES derybininko Ignacio Garcia Bercero išdėstytą tvirtą nuostatą, kad „šios derybos jokia būdu nereiškia, kad nukentės standartai“.

6.2 Tai EESRK yra esminis klausimas; atsižvelgdamas į tą pareiškimą ir į tai, kad 2013 m. surengtame pilietinei visuomenei skirtame informaciniame susitikime jį pakartojo ir JAV vyriausiasis derybininkas Danas Mullaney, EESRK šioje nuomonėje neakcentuoja daugelio susirūpinimą keliančių klausimų, kurie iškiltų, jei šio išpareigojimo nebūtų visapusiškai laikomasi.

6.3 JAV yra ne tik didžiausias ES prekybos partneris, bet ir panašiai mažstantis partneris, su kuriuo mus sieja daug idealų ir vertybių. ES ir JAV bendrybių daug daugiau nei skirtumų. Tai reta situacija, taip pat puikus pagrindas siekti plataus užmojo rezultatų. Siekdami išnaudoti visas eksporto galimybes, turime sutelkti dėmesį į tai, kad abiem šalims naudingu būdu būtų pašalintos netarifinės kliūtys ir išspręstas jų klausimas, kartu išsaugant dabartinę piliečių, vartotojų, darbo ir aplinkos apsaugą ir standartus. Turėtume tuo remtis.

6.4 Tačiau esama skirtingų požiūrių į reguliavimą ir standartų nustatymą, ir juos reikės daug išsamiau išnagrinėti tokiuose sektoriuose kaip cheminių medžiagų, maisto saugos, žemės ūkio, motorinių transporto priemonių, kosmetikos, tekstilės-drabužių ir vaistų. Daugelyje sričių turėtų būti įmanoma pasiekti abipusę naudą užtikrinant didesnę reguliavimo darnumą, suderinimą ir abipusį testavimo ir atitikties vertinimo pripažinimą, kad panašiais procesais būtų pasiekti panašūs rezultatai. Bet kuris iš pasirinktų variantų turėtų būti pagrįstas tarptautinėmis normomis.

6.5 Siekiant palengvinti prekybą, procedūrų ir muitinių bendradarbiavimo modernizavimas turėtų lemti supaprastinimą ir nereikalingų mokesčių ir inspekcijų panaikinimą.

⁽⁴⁾ <http://www.trade-sia.com/ttip/>

6.6 Vienas iš esminių glaudesnio ES ir JAV bendradarbiavimo reguliavimo srityje tikslų turėtų būti geriausias patirties skatinimas ir mainai ja, taip pat žmonių abipus Atlanto saugos, sveikatos ir ekonominės gerovės didinimas.

6.7 Toks pat platus užmojis turėtų būti pagrindas deryboms dėl techninių prekybos kliūčių (TPK) – skyrius „TPK plus“, pagrįstas tikslu nemažinti standartų, galėtų būti vienas iš būdų didinti pasitikėjimą mūsų atitinkamomis reguliavimo sistemomis.

6.8 Reikia įtraukti veiksmingus mechanizmus, siekiant užkirsti kelią naujoms kliūtims; tuo tikslu rengti išankstines konsultacijas dėl teisės nuostatų, kurios galėtų turėti didelį poveikį JAV ar ES pramonei, su sąlyga, kad prie to galės prisidėti visos suinteresuotosios šalys. Tuo būdu neturi būti pažeidžiama teisė reguliuoti ir nustatyti, šalių nuomone, tinkamą piliečių bei vartotojų apsaugą ir darbo bei aplinkos standartų lygį siekiant užtikrinti viešąjį interesą.

6.9 Svarbu, kad reguliavimo sprendimų priėmimas abipus Atlanto, taip pat JAV ir ES bendradarbiavimas reguliavimo srityje remtųsi tam tikrais principais, tokiais kaip skaidrumas, atskaitomybė ir politikos formavimas, kuris būtų pagrįstas visų visuomenės sektorių duomenimis, įtraukiamais nešališkai ir atvirai.

6.10 Šalių taikomų taisyklių ir standartų skirtumus ateityje būtų galima smarkiai sumažinti užtikrinant plataus spektro išankstinį dialogą ir konsultacijas, kurie gali padėti smarkiai sumažinti skirtumus ir gamintojų bei vartotojų sąnaudas.

7. Darni plėtra ir skirtingi standartai

7.1 ES ir JAV vaidina svarbų vaidmenį pasaulinio lygmens diskusijose dėl tvaraus vystymosi ir tarptautinio bendradarbiavimo srityje bei padeda siekti atitinkamų tikslų. Tuo pačiu ir ES, ir JAV svarbu siekti tvaraus vystymosi pagal tris jo ramsčius (ekonominio augimo, socialinio raidos ir aplinkos apsaugos), kad būtų užtikrinta piliečių gerovė. Todėl TPIP, ypač jos dalis, susijusi su prekyba ir tvariu vystymusi, ES ir JAV suteiks galimybę pakartoti savo įsipareigojimą remti tvarų vystymąsi įgyvendinant kiekvienos iš šalių politiką, taip pat užtikrinant didesnius prekybos ir investicijų srautus, dialogą ir bendradarbiavimą pagal būsimąjį susitarimą.

7.2 Vadovaudamasi Lisabonos sutartimi ⁽⁵⁾ ES nuo 2009 m. gruodžio mėn. siekia prekybos ir tvaraus vystymosi skyrių įtraukti į kiekvieną prekybos susitarimą, dėl kurio ji derasi. Tam labai pritaria ir EESRK, ir EP.

7.3 Svarbu, kad naujajame susitarime būtų patvirtinta šalių teisė reguliuoti ir nustatyti savo tvaraus vystymosi prioritetus, politiką ir įstatymus, užtikrinant šalių įsipareigojimus laikytis tarptautinių standartų ir susitarimų.

7.4 Sveikintinas dažnai cituojamas Komisijos įsipareigojimas užtikrinti, kad ES sveikatos, saugos, aplinkos, darbo ir vartotojų apsaugos standartai nenukentėtų. Be to, EESRK turėtų tai stebėti, siekdama užtikrinti, kad šios garantijos nebūtų atsisakyta.

7.5 Tuo remdamiesi turėtume išdėstyti pagrindinius susirūpinimą keliančius klausimus ir pasiūlyti, kaip žengti pirmyn, įskaitant, be kita ko, socialinius klausimus. EESRK turi pripažinti, kad visą derybų ir įgyvendinimo laikotarpį TPIP išliks vienas iš prioritetų.

7.6 Šalys turėtų patvirtinti savo įsipareigojimą veiksmingai įgyvendinti ir stiprinti savo teisės aktus aplinkos srityje. Be to, jos turėtų patvirtinti įsipareigojimą, susijusį su naryste Tarptautinėje darbo organizacijoje (TDO), įskaitant tai, kas numatyta TDO 1998 m. deklaracijoje dėl visos TDO nares įpareigojančių esminių principų ir teisių darbe. Aštuonios pagrindinės TDO konvencijos (kaip 1996 m. patvirtinta PPO Singapūro ministrų deklaracijoje) turi išlikti būtiniausiu pagrindu, kuriuo būtų remiamasi nustatant bet kokio TPIP tvaraus vystymosi skyriaus socialinius aspektus; taip yra visuose pastaruosiu metu ES sudarytuose laisvosios prekybos susitarimuose ⁽⁶⁾.

⁽⁵⁾ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 207 straipsnyje išdėstyti ES prekybos politikos principai, Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnio 5 dalyje ir 21 straipsnyje išdėstyti bendrieji ES išorės veiksmų principai, be to, pateikiama nuoroda į ES paramą prekybai ir tvariam vystymuisi.

⁽⁶⁾ OL L 127, 2001 5 14, p. 62–65.

7.7 Kurdamą savo vidaus rinką ES visada remia „socialinę darbotvarkę“; EESRK yra geras įrodymas, kad ES yra įsipareigojusi siekti dialogo ir sutarimo. Nors ir gerbdama kiek kitokį JAV socialinį modelį, ES vis dėlto turėtų aiškiai skatinti ir ginti savo pačios modelį, pagrįstą socialiniu solidarumu.

7.8 Šalys turėtų pripažinti, kaip svarbu užtikrinti aplinkos valdymą pasauliniu mastu ir sukurti taisykles, kurios padėtų spręsti bendrus aplinkos uždavinius. Jos turėtų patvirtinti savo įsipareigojimą veiksmingai įgyvendinti ir stiprinti savo teisės aktus aplinkos srityje. Be to, šalys turėtų pakartoti savo įsipareigojimą imtis veiksmų siekiant užtikrinti ir skatinti gamtos išteklių saugojimą, tausų naudojimą ir valdymą. Atsižvelgiant į tai šalys taip pat turėtų pakartoti savo įsipareigojimą laikytis daugiašalių aplinkos apsaugos susitarimų.

7.9 Be to, TPIP turėtų suteikti galimybę ES ir JAV toliau plėtoti tvarų vystymąsi skatinančią prekybą ir investicijas, pavyzdžiui, liberalizuoti prekybą aplinkos apsaugos prekėmis ir paslaugomis (pagal 2014 m. sausio 24 d. Davose paskelbtą iniciatyvą, kuriai pritarė abi šalys), skatinti verslo socialinę atsakomybę ir t. t.

7.10 Palyginti su JAV, ES iki šiol darbo ir aplinkos klausimams, apie kuriuos kalbama tvaraus vystymosi skyriuje, netaiko bendrosios ginčų sprendimo tvarkos. Tie klausimai pateikiami konsultacijoms, po kurių negali būti nustatytos prekybos sankcijos. Šios pozicijos logika neaiški, todėl EESRK prašo Komisijos ją paaiškinti.

8. Investicijos

8.1 Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, investicijos priskiriamos ES kompetencijai. Naujas susitarimas pakeistų visas dabartines atskiras dvišales investicijų sutartis tarp JAV ir devynių valstybių narių.

8.2 Daugiašaliu lygmeniu ES ir JAV yra pasirašiusios PPO susitarimą dėl investicinių priemonių, susijusių su prekyba (TRIMS susitarimas). Tačiau tai taikytina tik priemonėms, turinčioms įtakos prekybai prekėmis (bet ne paslaugomis) ar kitoms pagrindinėms sritims, kurios buvo išplėtos per pastaruosius 20 metų. Be to, 2012 m. balandžio mėn. ES ir JAV pasiekė susitarimą dėl plataus užmojo investicinių principų rinkinio ir pakvietė kitas šalis sekti jų pavyzdžiu.

8.3 IVGS mechanizmo įtraukimo klausimas sukėlė didelį visuomenės susidomėjimą ir susirūpinimą abipus Atlanto. Džiaugiamės, kad Komisija pripažino didelį visuomenės susirūpinimą, kilusį dėl agresyvaus bylinėjimosi ⁽⁷⁾, ir kad Komisija, atsižvelgusi į didelį visuomenės susidomėjimą, priėmė sprendimą surengti atskiras viešas konsultacijas dėl investicijų apsaugos ir IVGS. Šios 2014 m. kovo 27 d. pradėtos viešos konsultacijos yra geras pavyzdys, kaip skatinti pilietinę visuomenę prisidėti prie derybų.

8.4 EESRK mano esant būtina užtikrinti, kad bet kokios TPIP siūlomos IVGS nuostatos neturėtų trukdyti ES valstybių narių galimybėms imtis reguliavimo ginant viešąjį interesą. Komitetas atsižvelgia į pastangas užtikrinti didesnį skaidrumą ir parengs nuomonę savo iniciatyva dėl IVGS.

8.5 2013 m. spalio 3 d. pateikto informacinio biuletenio 8 punkte Komisija išdėstė pasiūlymus, kaip užkirsti kelią piktnaudžiavimui IVGS tvarka. Komitetas mano, kad keletas sąvokų, įskaitant „nepagrįstų pretenzijų“ ir „viešojo tikslo“ apibrėžtis, vis dar nepakankamai aiškios. Labai svarbu, kad Komisija kuo greičiau pateiktų tinkamą apibrėžtį.

8.6 EESRK mano, kad svarbu ES derybinėje pozicijoje numatyti keletą IVGS įtraukimo į susitarimą sąlygų; viena iš jų yra ta, kad atitinkamos susitarimo nuostatos leistų valstybėms narėms „nediskriminuojant siekti teisėtų viešosios politikos tikslų, tokių kaip socialinių, aplinkos, saugumo, vartotojų apsaugos, finansų sistemos stabilumo, visuomenės sveikatos ir saugos“. Svarbu užtikrinti, kad ES derybininkai tuo principu vadovautųsi; jis turėtų būti aiškiai paminėtas susitarime.

⁽⁷⁾ Šiuo metu privačios korporacijos agresyviai bylinėjasi prieš suverenas valstybes, pvz., minėtinos bylos *Veolia* prieš Egiptą ir *Philip Morris* prieš Australiją.

9. MVĮ

9.1 Europos Sąjungoje ir Jungtinėse Valstijose MVĮ ir startuoliai yra svarbus augimo ir darbo vietų kūrimo variklis. Per 20 mln. bendrovių ES ir 28 mln. bendrovių JAV yra MVĮ. Abipus Atlanto MVĮ yra svarbus inovacijų, naujų produktų ir naujų paslaugų šaltinis; jos jau turi naudos iš transatlantinės prekybos.

9.2 TPIP susitarimas bus ypač naudingas MVĮ, atsižvelgiant į tai, kad dėl kliūčių prekybai neretai užkraunama neproporcingai didelė našta mažesnėms firmoms, kurios turi mažiau išteklių juos įveikti nei didesnės firmos. Galima TPIP nauda MVĮ yra susijusi su tarifais, reguliavimo klausimais ir netarifinėmis kliūtimis, paslaugomis, elektronine prekyba, viešaisiais pirkimais, muitais ir prekybos palengvinimu, taip pat su intelektinės nuosavybės teisėmis.

9.3 EESRK remia siekį į susitarimą įtraukti MVĮ klausimams skirtą skyrių. Tokiame skyriuje galėtų būti numatyti šalių bendradarbiavimo mechanizmai, skirti palengvinti MVĮ dalyvavimą transatlantinėje prekyboje. Be to, nuostatose galėtų būti numatyta įkurti MVĮ komitetą, kuris užmegztų bendradarbiavimą su smulkiojo verslo bendruomene, ir plėtoti internetinę informaciją ir kitus išteklius, siekiant padėti MVĮ suprasti susitarimo nuostatas ir tai, kaip jomis pasinaudoti.

10. Vartotojų interesai

10.1 Siekiant TPIP sėkmės labai svarbus vartotojų pasitikėjimas. Tai paskatintų vartojimą, kuris turėtų teigiamą poveikį augimui ir užimtumui. Todėl labai svarbu, kad vartotojams būtų suteiktos garantijos, kurios skatintų pasitikėjimą transatlantinėje rinkoje. Svarbi pradžia – aiškus pareiškimas, kad dabartiniai standartai nenukentės. Svarbu užtikrinti, kad tas išsipareigojimas būtų įgyvendintas praktikoje sukuriant aiškią teisinę sistemą, kad būtų išvengta tokio sumažinimo ir, be kitų iniciatyvų, tinkamai ir laiku būtų informuojama pilietinė visuomenė apie reguliavimo konvergencijos procesą. Taip pat reikėtų įtraukti nuostaty, skirtų išsaugoti piliečių teisę prašyti užtikrinti tokių nuostatų įgyvendinimą, jei jos pažeidžiamos.

10.2 Esama susirūpinimo, kad atvėrus sienas ir panaikinus prekybos kliūtis gali labiau paplisti ir didesnę poveikį daryti užteršti maisto produktai. TPIP suteikia puikią galimybę sukurti bendrą ES ir JAV perspėjimo sistemą. Taip būtų siekiama pagerinti vartotojų apsaugą ir kiek įmanoma sumažinti poveikį prekybai, jei staiga kiltų atitinkamų problemų.

10.3 Kad būtų užtikrinta sauga, kokybė ir kad vartotojai galėtų rinktis turėdami reikiamą informaciją, būtinas maisto sudėtinųjų dalių ir jų produktų atsekamumas. TPIP ES ir JAV suteikia galimybę geriau suprasti, kaip veikia sudėtingos maisto tiekimo grandinės bei tinklai, ir parengti patikimus, suderinamus ir sąveikius atsekamumo ir maisto autentiškumo nustatymo metodus, įskaitant gyvūnų identifikavimo sistemas.

10.4 Turėtų būti sukurtos privalomos atskaitomybės sistemos ir keičiamasi informacija apie naujus produktus, kad būtų galima stebėti, kaip į rinką patenka pagamintos nanomedžiagos; turėtų būti parengtas visuomenei atviras išsamus aprašas.

11. Paslaugos

11.1 Remiantis įvairiais statistiniais duomenimis, prekybos ir investicijų augimas paslaugų sektoriuje galėtų būti viena iš reikšmingų galimybių užtikrinti augimą. Todėl svarbu derėtis dėl rimtų abiejų šalių išsipareigojimų, susijusių su paslaugomis (įskaitant finansines paslaugas). Geresnis pateikimas į rinką vertinamas kaip ES įmonėms svarbus klausimas.

11.2 Derybose privaloma visapusiškai atsižvelgti į viešųjų paslaugų Europos Sąjungoje specifiką; tokios paslaugos turi būti išsaugotos pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo išsipareigojimus.

11.3 Bendradarbiavimas reguliavimo srityje turėtų apimti paslaugas ir sudaryti sąlygas geresniam reguliavimo institucijų bendradarbiavimui, užtikrinti didesnę skaidrumą ir pašalinti nereikalingus ir apsunkinančius reikalavimus.

12. Žemės ūkis ir žemės ūkio maisto produktai

12.1 Susitarime turėtų būti siekiama iš esmės spręsti sanitarijos ir fitosanitarijos (SFS) klausimus; šioje srityje JAV ir Europos Sąjunga turėtų siekti susitarti dėl plataus užmojo skyriaus „SFS plius“.

12.2 JAV ir ES žemės ūkio ir žemės ūkio maisto produktų gamybos būdai vystomi labai skirtingomis sąlygomis (pvz., gyvūnų gerovės, maisto saugos taisyklių, pasėlių apsaugos produktų naudojimo požiūriu). Jungtinėse Valstijose sprendimas dėl to, ar produktas gali būti teikiamas rinkai ar ne, priimamas remiantis tik moksliniais argumentais, tuo tarpu Europoje priimant tokio pobūdžio sprendimus vadovaujama atsargumo principu. Derybose reikėtų atsižvelgti į šiuos skirtingus požiūrius.

12.3 Pirmiau minėtas Komisijos įsipareigojimas nesumažinti ES standartų, visų pirma susijusių su vartotojų apsauga, turėtų paskatinti mus ypač daug dėmesio skirti maisto saugos klausimams (genetiškai modifikuoti produktai, hormonai maiste, chemiškai apdoroti maisto produktai ir t. t.), ir stengtis užtikrinti, kad visada būtų laikomasi atsargumo principo (nustatyto Lisabonos sutartyje). Pastangos labiau suderinti JAV ir ES reguliavimo sistemas turi būti dedamos laikantis aukštų maisto saugos standartų abipus Atlanto.

13. Viešieji pirkimai

13.1 Viešieji pirkimai yra ypač pažeidžiama sritis; nepaisant to, ES šios srities atžvilgiu turėtų laikytis griežtesnio požiūrio, kadangi šiuo metu JAV bendrovės turi daugiau naudos dėl ES rinkos atvirumo, nei atvirkščiai. Labai svarbu, kad bet kokiame susitarime vienoda prieiga prie viešųjų pirkimų būtų numatyta abipus Atlanto.

13.2 Derybininkai turi užtikrinti, kad ES valstybių narių, taip pat regionų ir vietos valdžios institucijų teisė vykdyti jų pačių demokratiškai suderintą socialinę ir aplinkos politiką nebūtų pažeista.

14. Duomenų apsauga

Esama susirūpinimo, kad dėl TPIP įgyvendinimo ES ir JAV gali susilpnėti duomenų apsaugos taisyklės ir kad piliečių duomenims ir privatumui gali kilti grėsmė. Atsižvelgiant į 6.1 punkte numatytą įsipareigojimą, labai svarbu, kad šioje srityje nebūtų sumažinti apsaugos standartai ir kad bendradarbiaujant su JAV esančiomis įmonėmis ES piliečiams būtų užtikrintas toks pat apsaugos lygis kaip pagal dabartinius ES duomenų apsaugos teisės aktus.

15. Energija ir strateginės žaliavos

15.1 Labai svarbu užsitikrinti patikimą energijos tiekimą. Visame TPIP susitarime turi būti svarstoma galimybė rengti energijos ir strateginių žaliavų tiekimo saugumo nuostatas, skirtas nustatyti esamus ir būsimus tiekimo ir infrastruktūros trukdžius, kurie gali turėti įtakos prekybai energija, taip pat tiekimo krizių sprendimo ir pertrūkių šalinimo mechanizmus.

15.2 Energijos efektyvumas ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos viešinimas yra esminis ES ir JAV energetikos politikos aspektas. TPIP turėtų padėti siekti šių tikslų ir užtikrinti kiekvienos šalies teisę išlaikyti ar nustatyti standartus ir taisykles, susijusias, pavyzdžiui, su produktų, prietaisų ir procesų energiniu naudingumu, kartu kiek įmanoma siekiant ES ir JAV vidinių standartų konvergencijos.

16. Geografinės nuorodos

ES ir JAV eksportuoja didelės pridėtinės vertės produktus, kurie yra susieti su jiems svarbia geografinių nuorodų sistema. Ši sistema apsaugo ES produktus nuo padirbinių, sukčiavimo ir padeda išvengti vartotojų klaidinimo. Susitarime turėtų būti rastas praktiškas būdas užtikrinti teisinį aiškumą verslui, pagrįstam geografinėmis nuorodomis.

17. Pilietinės visuomenės vaidmuo ir dalyvavimas

17.1 EESRK džiaugiasi, kad pilietinė visuomenė visapusiškai informuojama po kiekvieno derybų etapo, ir mano, kad tai labai vertingas procesas. Labai svarbu, kad ir toliau būtų konsultuojamasi su visais suinteresuotaisiais subjektais ir kad EESRK būtų vertinamas kaip labai svarbi šio proceso šalis. Tačiau pilietinė visuomenė reiskia susirūpinimą, kad derybiniai dokumentai nepagrįstai konfidencialūs – tai trukdo informavimo procesui. Be to, tai gali smarkiai pakirsti visuomenės pasitikėjimą ir paramą bet kokiam TPIP susitarimui.

17.2 2009 m. kovo mėn. paskelbtoje EESRK nuomonėje buvo atkreiptas dėmesys į Transatlantinę ekonomikos tarybą ir į trūkumus bei neatitikimus tarp 5 transatlantinio dialogo dalių (verslo, vartotojų, teisės aktų leidėjų, darbo ir aplinkos) ⁽⁸⁾. Kaip paaiškėjo per Transatlantinį verslo ir vartotojų dialogą, jei tokie subjektai būtų tinkamai sukurti ir pradėtų veikti, jie galėtų svarią prisidėti prie derybų proceso. Todėl EESRK pakartoja raginimą suaktyvinti transatlantinį dialogą darbo ir aplinkos klausimais.

17.3 Kaip nurodyta pirmiau, dėl TPIP kyla nuogastavimų, bet ši partnerystė taip pat teikia vilčių, ir nuo pilietinės visuomenės labai priklausys, ar derybų rezultatai galiausiai bus patvirtinti.

Visuose ES sudarytuose naujos kartos dvišaliuose prekybos susitarimuose esama nuostatų dėl pilietinės visuomenės stebėsenos mechanizmo.

17.4 Kiekvienas iš tokių mechanizmų bus *sui generis*, atsižvelgiant į faktines aplinkybes. Tačiau EESRK primygtinai reikalauja, kad kuo greičiau būtų rastas toks TPIP pritaikytas mechanizmas ir kad su EESRK būtų tariamasi dėl jo formos.

18. EESRK vaidmuo

18.1 Per visą TPIP derybų procesą turi būti pripažintas EESRK institucinis vaidmuo ir palaikomas EESRK, Europos Komisijos ir Europos Parlamento dialogas.

18.2 Lisabonos sutartyje dar kartą patvirtintas Komiteto, kaip tarpininko tarp pilietinės visuomenės ir kitų Europos institucijų, vaidmuo; tai labai svarbu siekiant glaudaus EESRK ir Komisijos bendradarbiavimo. Atsižvelgiant į TPIP galimą svarbą, labai svarbu, kad

- Komisija pripažintų tokių vaidmenį ir Komitetą informuotų apie visus derybų proceso aspektus. Dėl to EESRK palankiai vertina tai, kad EESRK stebėsenos grupei, kurią sudaro 3 nariai, bus suteikta vienoda prieiga prie visų Prekybos GD konsultacinei grupei teikiamų dokumentų;
- per visą derybų procesą būtų užtikrintas aktyvus pilietinės visuomenės vaidmuo;
- būtų sukurtas patikimas ir visiškai reprezentatyvus bendras pilietinės visuomenės stebėsenos mechanizmas, kuris būtų taikomas laikotarpiu po susitarimo sudarymo. EESRK turi vaidinti vieną iš svarbiausių vaidmenų kiekviename tokiaame subjekte.

18.3 Nors JAV nėra struktūros, kuri būtų analogiška EESRK, per 2014 m. vasario mėn. Vašingtone surengtą misiją išsiaiškinta, kad JAV pilietinė visuomenė brandi ir gerai organizuota. Tai papildė EESRK trijų grupių struktūrą. Todėl TPIP įgyvendinimas EESRK suteikia puikią galimybę padaryti pažangą įgyvendinant anksčiau priimtą transatlantinių ryšių su pilietine visuomene kūrimo politiką. Tuo tikslu rekomenduojama, kad kuo greičiau būtų įkurta ES ir JAV kontaktinė grupė.

18.4 Ši nuomonė yra EESRK dalyvavimo TPIP procese pradžia, o ne pabaiga. Rekomenduojama, kad tai būtų nuolatinis EESRK projektas siekiant pilietinės visuomenės vardu dalyvauti TPIP derybų stebėsenoje. Tai galėtų būti, pavyzdžiui, papildomos nuomonės, vieši svarstymai, seminarai, konferencijos ir pan. tokiais klausimais kaip tvarus vystymasis, MVĮ, IVGS, viešieji pirkimai ir konkrečios sektorių analizės.

2014 m. birželio 4 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

⁽⁸⁾ OL C 228, 2009 9 22, p. 32–39.

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

499-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2014 M. BIRŽELIO 4–5 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Pramonės gaminių vidaus rinkos vizija“

COM(2014) 25 final

(2014/C 424/03)

Pranešėjas **Denis Meynent**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. kovo 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Pramonės gaminių vidaus rinkos vizija“

COM(2014) 25 final.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. gegužės 14 d. priėmė savo nuomonę.

499-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. birželio 4–5 d. (2014 m. birželio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 144 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) teigiamai vertina Komisijos komunikatą „Pramonės gaminių vidaus rinkos vizija“. Šis komunikatas yra vienas iš teigiamų pastarojo meto pokyčių ir žingsnis kuriant Europos pramonės politiką, kuri visų pirma išdėstyta komunikate „Europos pramonės atgimimas“.

1.2 EESRK mano, kad pramonės gaminių techniniai standartai turi būti nustatomi demokratiškai, atvirai ir skaidriai dalyvaujant plačiam suinteresuotųjų subjektų ratui: įmonėms, įskaitant MVĮ, darbuotojams ar jų atstovams, vartotojams, aplinkos apsaugos NVO. Siekiant praktiškai užtikrinti šį dalyvavimą, būtų teisėta skirti viešąją paramą suinteresuotosioms šalims, neturinčioms pakankamai išteklių dalyvauti standartų nustatymo procese.

1.3 Viešiesiems interesams svarbių būtinųjų reikalavimų, kurie gali tapti techniniais standartais, taikymo sritis turėtų būti platesnė nei sauga, sveikatos, aplinkos ir vartotojų apsauga. Jie turi būti taikomi visiems demokratiniais sprendimais įteisintiems viešiesiems interesams, visų pirma susijusiems su gamybos socialinėmis ir aplinkos sąlygomis, techninių sistemų sąveikumu ir prieinamumu visiems naudotojams.

1.4 Techniniai standartai turi būti reguliariai peržiūrimi ir tobulinami neatsilikant nuo sektoriuje diegiamų inovacijų. EESRK mano, kad permainos turi būti skatinamos, tačiau jų poveikis įmonėms, visų pirma MVĮ, turi būti minimalus.

1.5 Reikėtų įvertinti pasiūlymų dėl teisės aktų poveikį MVĮ atsižvelgiant į Smulkiojo verslo akto principus⁽¹⁾. MVĮ taip pat turi būti taikomos reguliavimo nuostatos, kadangi jų tikslas – apsaugoti viešuosius interesus, kuriems nesvarbus produktą sukūrusios ar pagaminusios įmonės dydis, ir kadangi turi būti vengiama kurti dviejų greičių rinką.

1.6 Komitetas pritaria Komisijos pasiūlymui siekiant suderinti pramonės gaminius parengti ne direktyvą, o reglamentą, kuris būtų vienodai ir iš karto taikomas visoje Sąjungoje, taip pat pritaria pasiūlymui Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo Nr. 768/2008/EB pagrindu parengti visuotinai taikomą reglamentą; šie veiksmai leistų supaprastinti ir geriau suprasti, visų pirma MVĮ, reguliavimo sistemą.

1.7 EESRK pritaria iniciatyvai pateikti nemokamus standartų sąvadus visiems suinteresuotiesiems subjektams, įskaitant MVĮ.

1.8 Komitetas siūlo Komisijai vidaus rinkoje ir trečiųjų šalių rinkose platinti informaciją apie Europos standartus atitinkančių gaminių kokybę ir jiems taikomus aukštus reikalavimus panaudojant komunikacijai skirtą biudžeto lėšas ir įtraukiant 1. 2 punkte nurodytus suinteresuotuosius subjektus.

1.9 Labai svarbu, kad sudarant laisvosios prekybos susitarimus ir toliau būtų laikomasi dabartinio demokratiško, atviro ir skaidraus pramonės gaminių rinkoje taikomų techninių standartų reguliavimo.

1.10 EESRK pritaria pasiūlymui sukurti centralizuotą elektroninę duomenų bazę, kurioje būtų teikiama reikalinga informacija apie kiekvienam gaminiui taikomus standartus.

1.11 Komitetas pritaria pasiūlymui sukurti e. bendrosios rinkos priežiūros sistemą, kuria naudojantis sąžiningi asmenys galėtų konfidencialiai informuoti atitinkamas institucijas apie jų pastebėtą atitikties reikalavimų nesilaikymą projektuojant, gaminant ir importuojant pramonės gaminių.

1.12 EESRK mano, kad sudarant sutartis, su pramonės gaminiu susijusios techninės informacijos pateikimas naudojant popierių yra ilgalaikė, autentiška ir nesuklastojama priemonė, todėl elektroniškai šios informacijos pateikimo formai galima būtų pritari tik, jei ji atitiktų tokius pačius reikalavimus.

1.13 EESRK teigia, kad vidaus rinkoje vis dar yra tam tikrų kliūčių laisvam pramonės gaminių judėjimui ir laisvajai konkurencijai. Komitetas mano, kad reikėtų stiprinti rinkos priežiūrą. Valstybės narės turi būti skatinamos labiau suderinti sankcijas ir taikyti panašaus lygio rinkos kontrolės ir prekių ir paslaugų pardavimo metodus siekiant juos labiau suvienodinti Europos lygmeniu.

2. Įžanga

2.1 Šiame komunikate, kuris yra 2012 m. spalio mėn. paskelbto komunikato tęsinys, Komisija numato galimus pramonės gaminių vidaus rinkos reguliavimo pakeitimus atsižvelgiant į vis stiprėjančią tarptautinį prekybos pobūdį, gaminių techninius ir naujų gaminių pateikimo rinkai pokyčius bei į naujas technologijas. Komunikate vertinamas galiojančių taisyklių poveikis gaminių rinkai atsižvelgiant į pramonės subjektų ir bendrosios rinkos dalyvių interesus, remiantis viešų konsultacijų ir konkrečių atvejų tyrimo rezultatais, pateiktais pridėdamame Komisijos tarnybų darbo dokumente (tik anglų kalba).

2.2 Komisijos dokumente apžvelgiamas pramonės gaminius reglamentuojančių Sąjungos teisės aktų kūrimas nuo 1985 m., kai buvo patvirtintas naujasis požiūris į teisės aktų derinimą: Sąjungos teisės aktų leidėjas nustato saugos, sveikatos, aplinkos ir vartotojų apsaugos būtinuosius reikalavimus, kurių įmonės privalo laikytis pateikdamos gaminius Sąjungos rinkai ir užtikrinti aukščiausio lygio apsaugą (SESV 114 str.). Būtinieji reikalavimai derinami pasitelkiant Europos standartizacijos institucijų Europos Komisijos įpareigojimu sukurtus standartus.

⁽¹⁾ OL C 376, 2011 12 22, p. 51.

2.3 Pagal apibrėžtį pramonės gaminiai – tai ne maisto produktai, pagaminti pramonės proceso metu, tačiau komunikate pagrindinis dėmesys sutelkiamas į gaminius, dėl kurių pastaruoju metu nebuvo priimta teisės aktų arba aktai nebuvo persvarstyti ar įvertinti. Komunikatas neapima labai specifinių gaminių, pavyzdžiui vaistų, dėl kurių rengiami atskiri teisės aktai.

2.4 Komisijos nuomone, suderinimas labai paskatino susijusių gaminių prekybos augimą, kuris 2000–2012 m. pralenkė visos apdirbamosios pramonės pridėtinės vertės augimo tempą. Sąjungos lygmeniu priimti teisės aktai leido pasiekti masto ekonomijos, taip pat sustiprinti įmonių konkurencingumą, išvengti su atitikties reikalavimų laikymusi susijusių išlaidų, kurias anksčiau subjektai patirdavo dėl skirtingų nacionalinių taisyklių, o kai kuriais atvejais dėl taisyklių nebuvimo.

2.5 Taisyklės, nustatytos vadovaujantis šiuo 1985 m. priimtu požiūriu, taip pat padėjo pasiekti didesnę vartotojų pasitikėjimą europiniais gaminiais.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Vienas gyvybiškai svarbių sklandžiai veikiančios gaminių vidaus rinkos veiksmų – tai vartotojų ir profesionalių naudotojų pasitikėjimas, kad šie gaminiai atitinka viešiesiems interesams svarbius reikalavimus visoje kuriamos vertės grandinėje. Jei tokio pasitikėjimo nėra, sandoriai stabdomi, rinka žlunga ir lieka tik blogos kokybės gaminiai ⁽²⁾.

3.2 Šie reikalavimai taikomi vartotojų ir pramonės sektoriaus darbuotojų sveikatos ir saugos, aplinkos apsaugos ir vartotojų apsaugos srityse, tačiau platesne prasme – visiems demokratiniams sprendimais įteisintiems viešiesiems interesams, visų pirma tokiose srityse kaip gamybos socialinės ir aplinkos sąlygos, techninių sistemų sąveikumas ir prieinamumas visiems naudotojams.

3.3 Būtinieji reikalavimai – tai demokratinio sprendimų priėmimo proceso rezultatas, kuriais remiantis parengti šių reikalavimų legitimumą pagrindžiantys teisės aktai ar reglamentai. Viešoji valdžia turi teisę nustatyti šiuos būtinuosius reikalavimus ir užtikrinti, kad jų laikysis visi vidaus rinkos dalyviai.

3.4 EESRK nuomone, pramonės gaminių techniniai standartai yra techninė šių viešajam interesui svarbių būtinųjų reikalavimų išraiška. Taigi šie standartai yra politinės priemonės ir turi būti tokiomis pripažintos. Visų pirma, tai bendros politikos priemonės, kuriomis siekiama pasiekti aiškiai apibrėžto viešojo intereso tikslo, kurios susijusios ne tik su SESV 114 straipsnyje nurodytomis sritimis, bet ir daugeliu kitų, pavyzdžiui, naudotojų (vartotojų arba dirbančiųjų darbo aplinkoje) sveikata ir apsauga, darbuotojų produktyvumui ir motyvacijai palankios darbo sąlygos, probleminių neatsinaujinančių ar retų gamtinių išteklių (klimatas, mineraliniai išteklių, biosfera, gyvūnų rūšys, vanduo ir pan.) apsauga, gyvūnų gerovė, perduodamos informacijos ir duomenų konfidencialumas ir vientisumas, sudėtingų sistemų sudedamųjų dalių sąveikumas ir dar daug kitų, demokratiškai priimtais sprendimais nustatytų sričių.

3.5 Antra, tai pramonės politikos ir rinkos struktūros priemonės. Griežtų techninių standartų laikymasis – tai neįkainojama priemonė siekiant užtikrinti gaminių išskirtinumą ir konkurencingumą, visų pirma jų kokybę, tarptautinėje rinkoje. Iš anksto numatant būsimus rinkos poreikius ir pokyčius standartai padeda Europos pramonės subjektams būti pažangiems ir novatoriškiems ir teikti kainų pokyčiams mažai jautrius, tačiau rentabilius gaminius, o tai savo ruožtu padeda kurti kokybiškas darbo vietas. Kai rinkoje konkuruoja standartai (visų pirma susiję su sąveikumu), jų pasirinkimas svarbus ir konkurencijos požiūriu bus naudingas įmonėms, taigi jie bus svarbūs ir pasirenkant ekonominės veiklos vietą ir darbo vietoms, kurios bus reikalingos jai vykdyti.

3.6 Dėl šio pramonės gaminių techninių standartų politinio aspekto negalima teigti, kad jie svarbūs tik privatiems interesams ir techninių sričių specialistams. Todėl standartai turi būti reguliuojami demokratiškai, atvirai ir skaidriai dalyvaujant plačiam suinteresuotųjų subjektų ratui. Standartų reguliavimo procesą sudaro penki etapai, per kuriuos priimami sprendimai dėl:

- standartizavimo būtinybės,
- standartizavimo tikslų,
- techninių priemonių šiems tikslams pasiekti,
- techninių standartų atitikties tikrinimo ir rinkos priežiūros,
- veiksmingų, proporcingų ir atgrišančių sankcijų taikymo standartų nesilaikymo atveju.

⁽²⁾ Tai įrodyta Nobelio ekonomikos mokslų premijos laureato George A. Akerlof 1970 m. publikuotame straipsnyje apie naudotų automobilių rinką (Akerlof, George A. (1970 m.). „The Market for Lemons: Quality Uncertainty and the Market Mechanism“. *Quarterly Journal of Economics* (The MIT Press) 84 (3): 488–500. doi:10.2307/1879431).

3.7 Šį reguliavimą turi užtikrinti atviros ir teisėtos institucijos, suteikiančios realią galimybę visoms susijusioms suinteresuotosioms šalims dalyvauti priimant sprendimus. EESRK laikosi pozicijos, kad suinteresuotųjų šalių, turinčių teisę dalyvauti šiame reguliavimo procese, sąrašas turi būti atviras ir sudaromas atsižvelgiant į reguliuojamą sritį (pvz., nustatant ūkyje auginamų gyvūnų gerovės standartus, šiame procese dalyvaus kiti subjektai, nei nustatant skaitmeninės komunikacijos priemonių sąveikos standartus). Tačiau į šį sąrašą būtina visu pirma įtraukti šiuos suinteresuotuosius subjektus: įmones, įskaitant MVĮ, darbuotojus ar jų atstovus, vartotojus, aplinkos apsaugos NVO.

3.8 Techniniai standartai yra pramonės politikos, kokybę pagrįsto konkurencingumo, techninius, socialinius ir aplinkos poreikius numatyti padedančios, taip pat technologines naujoves skatinančios priemonės, todėl siekiant, kad šie standartai atliktų šias jiems tenkančias funkcijas, būtina juos reguliariai peržiūrėti ir tobulinti neatsilikant nuo sektoriuose diegiamų inovacijų. Labai pažangių inovacijų požiūriu ir didelį vystymosi potencialą turinčių sektorių atveju, Komitetas rekomenduoja paraleliai siekti dar dviejų tikslų: užtikrinti demokratinį ir socialinį reguliavimo ir standartizavimo procesų teisėtumą, kaip nurodoma 3.2–3.7 punktuose, ir laikytis spartaus standartų nustatymo ir atnaujinimo tempo. Tačiau šių pasikeitimų poveikis įmonėms turėtų būti minimalus.

3.9 Galiausiai, pramonės gaminių techniniai standartai yra ypatingai svarbios vartotojų (galutinių ir tarpinių) informavimo ir švietimo priemonės. Standartai suteikia objektyvią ir tikslią informaciją, kuria remdamasis vartotojas gali savarankiškai nuspręsti, ar gaminyje atitinka jo poreikius. Taip informuoti ir išspręstą vartotojai galės įvertinti kokybinius gaminių skirtumus ir tokiu būdu prisidėti prie aukštesnės savo darbuotojų kompetencijos ir motyvacijos lygiu grindžiamos Europos pramonės su kainomis nesusijusio konkurencingumo skatinimo. Taigi standartai yra ypač svarbus aukštos kokybės pramonės gaminių tiekėjų ir reiklų ir griežtų vartotojų gerus santykius užtikrinantis aspektas.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Iki šiol darnieji standartai buvo reguliuojami direktyvomis, o tai lemia nestabilumą ir reikalauja nuolatinių ir kartais beprasmių įmonių pastangų laikytis atitikties reikalavimų. Dėl šio metodo gali geografiškai labai skirtis valstybėse narėse priimami teisės aktai. Teisės aktų skirtumai gali pasirodyti menka problema, tačiau ji tampa ypač didelė, kai reikia užtikrinti, kad pramonės gaminyje tiksliai atitiktų nustatytą standartą. Valstybių narių teisės aktai skiriasi ne tik geografiškai, bet ir terminų požiūriu: 28 valstybėse narėse direktyvos nuostatos į nacionalinę teisę perkeliama laikantis skirtingų terminų. Perkėlimo laikotarpis gali trukti iki 36 mėnesių ir standartus gali tekti atnaujinti per tokios pačios trukmės laikotarpį, o ypač inovatyviuose sektoriuose – dar dažniau, todėl pereinamuoju laikotarpiu įmonėms gali nuolat kilti neaiškumų ir painiavos.

4.2 Tokia padėtis ypač vargina MVĮ, kurios turi pernelyg mažai išteklių, kad galėtų neatsilikti nuo reguliavimo veiksmų, todėl Komisijos pasiūlymas priimti ne direktyvą, o vienodai ir iš karto visoje Sąjungoje taikomą reglamentą yra tikrai sveikintinas. EESRK labai teigiamai vertina šią priemonę. Priėmus reglamentą bus panaikinta pagrindinė reguliavimo nestabilumo priežastis ir sudarytos sąlygos mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų darbo grupėms dirbti aplinkoje, kurioje užtikrinamos tikrai vienodos sąlygos 500 mln. vartotojų ir kuri nesikeis keletą metų, neatsilikant nuo kiekviename sektoriuje diegiamų inovacijų intensyvumo.

4.3 Šie argumentai taip pat patvirtina, kad subsidarumo principo požiūriu Sąjungos lygmeniu priimtas reglamentas dėl pramonės gaminių techninių standartų nustatymo yra veiksmingesnė priemonė, nei priemonės, priimtose valstybių narių lygmeniu.

4.4 EESRK taip pat pritaria pasiūlymui Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo Nr. 768/2008/EB pagrindu parengti visuotinai taikomą reglamentą. Suvienodinus visų sektorių techninių standartų apibrėžtis, terminus ir sąvokas būtų galima išvengti dubliavimosi ir pasikartojimo, paprasčiau keisti tekstą ir laikytis gerų techninių dokumentų rašymo principų.

4.5 Suteikti galimybę dalyvauti plačiam suinteresuotųjų subjektų ratui penkiuose 3.6 punkte nurodytuose etapuose yra viešąjį interesą atitinkantis tikslas. Šiems gausiems suinteresuotiesiems subjektams priklauso mažus išteklius turintys subjektai: profesinės sąjungos, MVĮ, vartotojų ir aplinkos apsaugos asociacijos. Todėl EESRK mano, kad būtų teisėta skirti viešąją paramą šioms suinteresuotiesiems subjektams, kad jie galėtų dalyvauti standartizacijos veikloje, ir suteikti jiems balsavimo teisę, kad standartizacijos procesas būtų iš tiesų atviras.

4.6 EESRK pritaria iniciatyvai pateikti nemokamus standartų sąvadus. Žinoma, visi privalo laikytis įstatymų, tačiau reikėtų pabrėžti, kad šiuo metu įmonės, norėdamos susipažinti su techniniais standartais, turi mokėti, nors iš anksto tiksliai nežino, kam standartas taikomas ir ar yra susijęs su jų konkrečiais gaminiais. Tai didelė našta ir MVĮ, ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams. Todėl EESRK remia šią iniciatyvą ir prašo galimybę susipažinti su standartais sudaryti visoms suinteresuotosioms šalims.

4.7 Komitetas pritaria pasiūlymui sukurti centralizuotą elektroninę duomenų bazę, kurioje būtų pateikiami kiekvienam gaminiui taikomi standartai ir atitikties deklaracija (visų pirma, jei tai yra paties atliekamas sertifikavimas arba patvirtintų trečiųjų asmenų atitikties vertinimas). Šioje duomenų bazėje užsiregistravę asmenys galėtų nemokamai siųsti automatinius įspėjimus elektroniniu paštu apie atitinkamo gaminio standarto pasikeitimus.

4.8 Komitetas pritaria pasiūlymui sukurti e. bendrosios rinkos priežiūros sistemą, kuria naudojantis informatoriai galėtų konfidencialiai pranešti atitinkamoms institucijoms apie jų pastebėtą atitikties reikalavimų nesilaikymą projektuojant, gaminant ir importuojant pramonės gaminių. Turi būti užtikrinta šių sąžiningų informatorių apsauga nuo persekiojimo ir galimų sankcijų, pavyzdžiui, atleidimo iš darbo. Tokia bendradarbiavimu ir dalyvavimu grindžiama rinkos priežiūra naudojant antrosios kartos žiniatinklio (angl. Web 2.0) technologijas galima pasiekti geresnį visoje Sąjungoje platinamų pramonės gaminių naudotojų sveikatos apsaugos ir saugos lygį, apsaugoti taisyklių besilaikančias įmones nuo nesąžiningų konkurentų piktnaudžiavimo.

4.9 EESRK manymu, techninė informacija apie pramonės gaminių yra vienas iš pardavimo sutarties elementų, leidžiančių pirkėjui priimti tinkamą sprendimą turint informaciją ir kuris gali būti naudingas po pirkimo, jei gaminyje neveikia, sugenda ar neatitinka aprašymo. Šios informacijos negalima laikyti nei „nebūtina“, nei „nukrypstančia nuo gaminio estetikos“, kaip teigiama Komisijos komunikate. Priešingai, informacija turi būti pateikiama klientui ilgalaike, autentiška ir nesuklastojama forma, kurią galima skaityti per visą gaminio naudojimo laiką neatsižvelgiant į elektroninių priemonių vystymąsi. Todėl EESRK mano, kad nurodytas sąlygas atitinka dokumentai, parengti naudojant popierių ir šalis, kurioje gaminyje parduodamas, kalba, kurie pateikiami pardavimo vietoje ir pakuotėje, o elektronei šios informacijos pateikimo formai galima būtų pritariti tik tuo atveju, jei ji atitiktų tokius pačius reikalavimus.

4.10 Komitetas siūlo Komisijai vidaus rinkoje ir trečiųjų šalių rinkose platinti informaciją apie Europos standartus atitinkančių gaminių kokybę ir jiems taikomus aukštus reikalavimus panaudojant komunikacijos biudžetui skirtas lėšas ir įtraukiant 3.7 punkte nurodytus suinteresuotuosius subjektus. Tokiu būdu vartotojai ir profesionalūs pirkėjai būtų geriau informuoti, kodėl jiems naudinga pasirinkti būtent šį gaminių. Tai suteiktų objektyvų, tvirtą ir konkurencinį Europoje sukurtų ir pagamintų arba europinius standartus atitinkančių gaminių kokybę grindžiamą pranašumą.

4.11 Reikėtų įvertinti pasiūlymų dėl teisės aktų poveikį MVĮ atsižvelgiant į Smulkiojo verslo akto principus⁽³⁾. EESRK ryžtingai pritaria Komisijos pozicijai netaikyti jokių nukrypti leidžiančių nuostatų MVĮ: būtinybė išvengti rizikos, kuri vartotojų ir profesionalių naudotojų sveikatai ir saugai kyla dėl gaminių, gamtinių išteklių apsauga, suderinamumas su veikiančiomis techninėmis sistemomis – tai yra viešojo intereso tikslai, kuriems nesvarbus produktą sukūrusios ar pagaminusios įmonės dydis. Be to, yra sektorių, visų pirma gaminančių vartojimo prekes, pavyzdžiui, drabužius ar namų apyvokos daiktus, kurie suskilo ir kuriuose susikūrė daug MVĮ. Negalima MVĮ taikyti mažesnius su standartais susijusius reikalavimus, kadangi tai reikštų *de facto* taikyti išimtis sektoriui, kuris turi labai didelę įtaką vartojimui, taigi ir galimai rizikai. Be to, dėl tokios išimties pradėtų kurtis dviejų greičių rinka, kurioje MVĮ teikiami gaminiai būtų (teisėtai) laikomi žemesnės kokybės, kadangi šioms įmonėms, kurioms būtų taikomi ne tokie griežti ir ne tokie gausūs reikalavimai, būtų sunku konkuruoti su didžiųjų įmonių grupių, turinčių daugiau lėšų reklamai, pasiūla.

4.12 EESRK nepritaria Komisijos išreikštai nuomonei, kad standartai keičiami taip dažnai, jog tai „apsunkina“ įmones. Standartų keitimo dažnumas priklauso nuo inovacijų diegimo intensyvumo sektoriuje ir prisideda prie su kainomis nesusijusio Europos pramonės konkurencingumo. Tempas neturi būti lėtinamas, tačiau EESRK pripažįsta, kad MVĮ turėtų būti geriau informuojamos apie šiuos pokyčius ir, prireikus, pasinaudojama 4.7 punkte nurodytomis duomenų bazėmis. Tačiau Komisijos sprendimas keisti standartus priimant reglamentą, o ne direktyvą, yra tinkamas ir adekvatus būdas spręsti iškilusias problemas.

⁽³⁾ OL C 376, 2011 12 22, p. 51.

4.13 EESRK mano, kad sudarant laisvosios prekybos susitarimus būtina atsižvelgti į istorinę patirtį, įgytą Europos Sąjungos valstybių narių ilgame, 1993 m. pradėtame ir dar nebaigtame kelyje kuriant tikrą pramonės gaminių bendrąją rinką, kurioje visapusiškai atsižvelgiama į politinį, taigi, demokratinį, atvirą ir skaidrų tokių produktų techninių standartų reguliavimo procesą. Todėl Komitetas ragina Komisiją per šiuo metu vykstančias derybas nustatyti panašų atvirą, demokratišką ir skaidrų institucinį pagrindą, apimančią penkis 3.6 punkte nurodytus standartizavimo etapus, o vėliau atitikties tikrinimo procesą. Jei su produktais ir taisyklėmis susiję standartai ir viešuosius interesus ginantys sprendimai, taip pat sankcijos už jų nesilaikymą atitinka ES teisės aktus ir PPO susitarimus, jie neturi būti kritikuojami kaip tarifinės kliūtys.

4.14 Yra konkrečių ir vis dar neišspręstų problemų, su kuriomis susiduriama įgyvendinant tikslą užtikrinti viešąjį interesą nustatant techninius standartus, kai vertės kūrimo grandinės yra tarptautinio pobūdžio ir pranoksta vienos jurisdikcijos taisyklių taikymo sritį. EESRK siūlo ypatingas pastangas šioje srityje sutelkti patikimų ir objektyvių duomenų apie produktą ir fizinius ir socialinius jo gamybos proceso aspektus kaupimui ir sertifikavimui. Taigi šie duomenys, kurie vėliau būtų perduodami visoje vertės kūrimo grandinėje, galėtų būti palyginami su kiekvienos jurisdikcijos – visiškai išsaugant jos suverenitetą – „būtinaisiais reikalavimais“.

4.15 Vis dar yra tam tikrų problemų, susijusių su laisvo judėjimo ir laisvosios konkurencijos kliūtimis. Pavyzdžiui, su techniniais standartais susijusių patentų arba standartų ir teisės aktų įgyvendinimo kontrolės veiksmingumo srityje.

4.16 Būtina sudaryti konkurentams galimybę gauti reikiamą licenciją už priimtina kainą tais atvejais, kai patentas buvo suteiktas už techniniu standartu tapusias inovacijas. Intelektinės nuosavybės srities teisės aktais turi būti visapusiškai apsaugomos inovacijos užtikrinant, kad patentų ir autorių teisių nebūtų galima naudoti kaip priemonių trukdyti pramonės konkurencingumui ir inovacijoms. Taigi, Komiteto nuomone, šiais aktais turi būti skatinamas laisvas judėjimas bendrojoje rinkoje, kurį iš esmės paspartins EESRK tvirtai remiamas bendrasis Europos patentas. Tačiau EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad kai kuriose ne Europos Sąjungos šalyse, pavyzdžiui, JAV, patentai gali būti suteikti be pakankamų naujų mokslinių tyrimų rezultatų (ankstesnių tyrimų požiūriu). Tai verčia abejoti inovacijų novatoriškumu, o priimami nereikšmingi patentai kelia abejonių ir dėl išradimų; tuo tarpu su abstrakčiomis išvaizdos ir pojūčių (angl. *look and feel*) sąvokomis susiję patentai nepriklausomai nuo techninių priemonių, kaip to pasiekta, prieštarauja pačiam išradimo patento principui, kuris susijęs tik su priemonėmis pasiekti rezultatą. Tokia padėtis atveria kelią piktnaudžiavimui teismo procesais, kuriuose Europos įmonių pozicija yra silpnesnė.

4.17 Kita problema – ne visada tinkamos, proporcingos ir pakankamai atgrasančios sankcijos, kuriomis baudžiama už nacionalinių ar Europos techninių standartų pažeidimus. Administracinės ir baudžiamosios sankcijos, kaip ir rinkos priežiūra, priklauso valstybių narių kompetencijai; dėl jų įvairovės į Europos rinką pateikiant naujus produktus gali būti ieškoma palankesnio teisinio reglamentavimo (angl. *forum shopping*). Todėl reikėtų, kad „mėlynasis vadovas“, ES skubaus keitimosi informacija sistema RAPEX, SOLVIT procedūra ir kitos priemonės paskatintų labiau suderinti sankcijas ir taikyti panašaus lygio rinkos ir prekių ir paslaugų pardavimo kontrolės metodus siekiant juos labiau suvienodinti Europos lygmeniu. Komisija, kuri inicijuoja teisėkūros procesą ir kontroliuoja teisės aktų taikymą vykdydama valstybių narių veiklos priežiūrą, gali kreiptis į ES teisumą dėl išpareigojimų nevykdymo. Galiausiai būtent Europos teismas turi užtikrinti tam tikrą valstybių narių teisės aktų, rinkų priežiūros, produktų ir paslaugų derėjimą Europos lygmeniu.

4.18 Komitetas mano, kad reikėtų stiprinti rinkos priežiūrą.

4.18.1 Siekiant užkirsti kelią atvejams, kai blogai informuoti arba nesąžiningi gamintojai netinkamai naudoja CE ženklą, reikėtų visų pirma pagerinti muitinės kontrolę įvežant ir pateikiant rinkai produktus ir užtikrinti, kad įgaliojantieji atstovai, importuotojai ir platintojai laikytųsi savo išpareigojimų dėl šių produktų atitikties reikalavimų, kaip numatyta galiojančiuose teisės aktuose. Teisiškai atsakingos šalies nuoroda ant CE ženklo referencinio numerio, pagal kurią internete galima sužinoti jos teisinį statusą ir rasti atitikties bylą, gali padėti užtikrinti atitiktį, taip pat ir vartotojų informatorių pranešamais atvejais (žr. 4.8 punktą).

4.18.2 Atsižvelgdamas į biudžeto taupymo politiką, EESRK norėtų atkreipti dėmesį į būtinybę už rinkos priežiūrą atsakingoms valdžios institucijoms skirti tinkamus išteklius, kad jos galėtų vykdyti jom pavestas užduotis, ir sutelkti jų veiklą srityse, kuriose daugiausia mėginimų sukčiauti (uostai, pardavimas taikant labai dideles nuolaidas arba keliaujantys prekybininkai) ir šiuo tikslu stiprinti administracinį bendradarbiavimą, visų pirma kovos su prekių klastojimu srityje. 4.8 punkte nurodyta informavimo apie galimus pažeidimus priemonė gali padėti pagerinti šių institucijų veiksmingumą mažomis valstybės biudžeto sąnaudomis.

4.18.3 EESRK yra susirūpinęs, kad kai kurie pramonės ekonominės veiklos vykdytojai gali turėti tokią įtaką tam tikros valstybės narės ekonominei veiklai ir užimtumui, kad jų grasinimas perkelti veiklą galėtų priversti nacionalinę administraciją atsisakyti taikyti bet kokias sankcijas ir taip kelti pavojų vartotojams ir lemti nesąžiningą konkurenciją įmonių ir visos Europos Sąjungos darbuotojų atžvilgiu.

4.19 Komitetas mano, kad laikantis reikalavimo reguliariai teikti ataskaitas ir vykdyti tyrimus vietose įmanoma atidžiai stebėti su produktais susijusius pokyčius; vartotojų ir darbuotojų organizacijos gali geriausiai atlikti informatoriaus vaidmenį sveikatos ir saugos srityje, todėl jos turėtų būti suinteresuotieji subjektai visuose standartų nustatymo ir taikymo procesuose.

2014 m. birželio 4 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos užimtumo tarnybų tinklo, darbuotojų galimybių naudotis judumo skatinimo paslaugomis ir geresnės darbo rinkų integracijos

(COM(2014) 6 final – 2014/0156 (COD))

(2014/C 424/04)

Pranešėja **Vladimíra Drbalová**

Bendrapranešėjis **Luis Miguel Pariza Castaños**

Europos Parlamentas, 2014 m. vasario 3 d., ir Taryba, 2014 m. vasario 6 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos užimtumo tarnybų tinklo, darbuotojų galimybių naudotis judumo skatinimo paslaugomis ir geresnės darbo rinkų integracijos

COM(2014) 6 final – 2014/0002 (COD).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. gegužės 13 d. priėmė savo nuomonę.

499-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. birželio 4–5 d. (birželio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 116 narių balsavus už, nė vienam – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui pakeisti Reglamentą Nr. 492/2011 ir Įgyvendinimo sprendimą 2012/733/ES viena priemone, kuri padidins skaidrumą, leis įdiegti veiksmingą automatinę tinkamo darbo ar darbuotojo paiešką visose valstybėse narėse, apibrėš paramos paslaugas, įdiegs keitimosi informacija apie darbo jėgos trūkumą ar perteklių sistemą ir veiks pagal nediskriminavimo ir vienodų galimybių principą.

1.2 EESRK rekomenduoja, kad apibrėžtims skirtame 2 straipsnyje Europos Komisija sąžiningą judumą apibrėžtų atsižvelgdama į naujus judumo modelius ir didesnę sąžiningo judumo būtinumą. Ši apibrėžtis turi išlaikyti pusiausvyrą. EK galėtų kaip pagrindą panaudoti Reglamento (EB) Nr. 492/2011 2 straipsnyje jau pateiktą formuluotę, kartu išreikšti savo ketinimą užtikrinti visapusišką paramą asmenims, kurie nori pasinaudoti savo teise dirbti kitoje valstybėje narėje ir kurių pasirinkimas pagrįstas turima informacija.

1.3 EESRK supranta Komisijos ketinimą EURES portale skelbti praktiškai visus darbo pasiūlymus ir skaidrumo principą taikyti ne tik valstybinėms užimtumo tarnyboms (VUT), bet ir kitoms organizacijoms per laisvanorišką EURES partnerių dalyvavimą EURES tinkle pagal būtiniausius bendrus kriterijus. Vis dėl to EESRK mano, kad gali kilti problemų, jeigu nebus užtikrinta, kad privačiojo sektoriaus paslaugų teikėjai turės atitikti tokius pačius kokybės reikalavimus, kurie keliami valstybinėms užimtumo tarnyboms. Bet kuriuo atveju valstybės narės prirėkus gali priede pateiktus kriterijus papildyti naujais kriterijais, bet jie jokiū būdu negali būti diskriminaciniai. Dalyvaujantiems privačiojo sektoriaus paslaugų teikėjams jokiais aplinkybėmis neturėtų būti suteikta galimybė prašyti užmokesčio už savo teikiamas paslaugas.

1.4 EESRK ragina valstybes nares sistemingsi teikti pagrindinę informaciją apie EURES tinklą ir jo konkrečias paramos paslaugas, ypač pasienio darbuotojams ir jaunimui, ir geriau informuoti apie EURES paslaugas ir jas viešinti.

1.5 EESRK pritaria raginimui plėtoti ir remti pasienio bendradarbiavimą ir pasiūlymui teikti informaciją pasienio regionų darbuotojams ir darbdaviams taikant vieno langelio principu veikiančią sistemą. Komitetas rekomenduoja stiprinti EURES-T partnerystės vaidmenį.

1.6 EESRK ragina siekti nuoseklumo ir sinergijos su kitose srityse vykdoma judumą skatinančia politika, ypač kuriant valstybinių užimtumo tarnybų (VUT) tinklą ir taikant priemones laisvam darbuotojų ir piliečių bei jų šeimos narių judėjimui ES teritorijoje skatinti. Kalbant apie Jaunimo garantijos iniciatyvos įgyvendinimą, Komitetas pritaria, kad reikia išplėsti EURES tinklo taikymą piliečiams (ypač jaunimui), ieškantiems pameistrystės, mokomosios praktikos vietų ar bet kurių kitų galimybių sudaryti darbo sutartį, kai tai atitinka SESV 45 ir 46 straipsniuose numatytus darbo santykius, kad šie darbuotojai galėtų likti valstybėje narėje darbo tikslais, vadovaujantis konkrečios valstybės narės piliečių įdarbinimą reguliuojančių įstatymų, taisyklių ar administracinių potvarkių nuostatomis.

1.7 EESRK taip pat pakartoja, kad atsižvelgiant į išplėstą EURES taikymo sritį ir naują paramos paslaugų vaidmenį, nacionaliniai koordinavimo centrai turėtų turėti pakankamai darbuotojų ir kitų išteklių, kad galėtų atlikti savo darbą, įskaitant geras personalo mokymo programas.

1.8 EESRK ragina valstybes nares pasinaudoti Komisijos technine pagalba ir laiku parengti pirminį nacionalinių klasifikavimo sistemų sąrašą. Tai leis palyginti visus klasifikatorių duomenis su Europos įgūdžių, kvalifikacijų ir profesijų klasifikatoriaus (ESCO) duomenimis.

1.9 EESRK palankiai vertina tai, kad naujoji finansavimo sistema neturėtų kelti pavojaus EURES pasienio partnerystėms ir mano, kad jas ir toliau reikėtų remti horizontalia ES masto veikla ir, galbūt, papildyti šią paramą nacionaliniais ar ESF ištekliais.

1.10 Kalbant apie duomenų rinkimą ir rodiklius, EESRK pabrėžia, jog būtina gerai apgalvoti, kokias valstybių narių teises ir prievolės numatys reglamentas informacijos ir statistinių duomenų, pavyzdžiui, apie mobiliuosius darbuotojus, perdavimo srityje, kuriose nėra kai kurių rodiklių stebėsenos sistemų. Komitetas siūlo kiekybinius rodiklius papildyti kokybiniais rodikliais.

1.11 EESRK atkreipia dėmesį į esminį socialinių partnerių, kaip pagrindinių darbo jėgos rinkos dalyvių, vaidmenį visais lygmenimis. Jie turi tapti tikrais partneriais, kurių vaidmuo apimtų įmonių ir darbuotojų konsultavimą ir jiems teikiamą pagalbą bei informaciją apie įmonės padėtį ir darbo sąlygas. Valstybės narės turėtų sukurti sistemas, kurios sudarytų socialiniams partneriams galimybę veiksmingai dalyvauti nacionalinių koordinavimo centrų darbe atsižvelgiant į nacionalinę praktiką ir teisinės sistemas.

1.12 EESRK ragina Komisiją parengti atitinkamą teisės aktų rinkinį, kuris pagerintų socialinės apsaugos sistemų koordinavimą ir darbuotojų įgytų teisių pripažinimą bei perkėlimą.

1.13 Kalbant apie duomenų apsaugą, EESRK rekomenduoja EK atsižvelgti į Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno 2014 m. balandžio 3 d. nuomonėje pateiktas rekomendacijas.

2. Išanga

2.1 ES ekonomika vėl pradėjo augti, o nedarbo lygis nuo 2013 m. vidurio palyginti stabilizavosi ⁽¹⁾. Dėl besitęsiančios krizės toliau auga ilgalaikė bedarbystė. Ypač didelį nerimą kelia jaunimo nedarbo lygis, taip pat didėja darbą turinčių gyventojų skurdas ⁽²⁾.

⁽¹⁾ COM(2013) 801 final.

⁽²⁾ COM(2014) 12 final.

2.2 Dėl šios padėties būtina skubiai pasinaudoti visomis priemonėmis ir instrumentais, kad Europos darbo jėgos rinkos taptų atviresnės ir dinamiškesnės, kad pasiūla geriau atitiktų paklausą ir kad padidėtų darbo jėgos judumas ES viduje. Padidėjus darbo jėgos judumui ES viduje, darbuotojai turės daugiau galimybių įsidarbinti, o darbdaviai į laisvas darbo vietas galės darbuotojus priimti greičiau ir veiksmingiau ⁽³⁾.

2.3 Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkėje ⁽⁴⁾ Komisija ėmėsi pertvarkyti EURES tinklą, siekdama pagerinti jo gebėjimą tinkamo darbo ar darbuotojo paieškos ir darbo suradimo srityje remiant Europos užimtumo strategiją (įskaitant „Tavo pirmasis EURES darbas“ iniciatyvą).

2.4 Išipareigojimas atnaujinti EURES taip pat atsirado ES pilietybės ataskaitoje ⁽⁵⁾ ir kitose Europos Komisijos iniciatyvose, remiančiose laisvą darbuotojų judėjimą ES ⁽⁶⁾, Europos valstybinių užimtumo tarnybų (VUT) tinklo sukūrimą ⁽⁷⁾, užimtumo priemonių rinkinio ⁽⁸⁾ įgyvendinimą ir visas kitas priemones, padedančias jaunimui susirasti darbą ⁽⁹⁾.

2.5 EESRK nuomone, laisvas darbuotojų judėjimas, pagrįstas nediskriminavimu ir vienodu požiūriu ⁽¹⁰⁾, o likusių judumo kliūčių panaikinimas ⁽¹¹⁾ išlieka vienu ES prioritetu. Komitetas ne kartą rekomendavo EURES ⁽¹²⁾ padaryti praktiškai veikiančia Europos darbo jėgos pasiūlos ir paklausos derinimo priemone.

3. Svarbiausios pasiūlymo nuostatos

3.1 Komisijos iniciatyva, jos 2012 m. sprendimu ⁽¹³⁾ buvo padaryti tam tikri EURES tinklo veikimo pakeitimai. Tačiau Reglamento Nr. 492/2011 II skyrius, kuriuo remiantis Europoje reglamentuojamas laisvų darbo vietų nustatymas ir užpildymas ir valstybių narių keitimasis informacija apie darbo jėgos judumą ES, nebuvo keičiamas nuo 1992 m. Atsižvelgiant į naujai siūlomą reglamentą, bus peržiūrėta EURES chartija ⁽¹⁴⁾.

3.2 Atsižvelgiant į naujus judumo modelius ir keitimosi informacija apie laisvas darbo vietas technologijų pokyčius bei turint omenyje, kad darbo ieškotojai ir darbdaviai naudojami įvairiais įdarbinimo kanalais, auga darbo rinkos tarpininkų svarba ir didėja darbuotojų, apsisprendusių vykti ieškoti darbo į užsienį, skaičius, būtina nedelsiant atlikti nuodugnią EURES veikimo reformą.

3.3 Optimali galimybė greitai pasiekti tikslus ir panaikinti nustatytus trūkumus būtų priimti naują reglamentą ir sukurti atskirą priemonę. Siekiama, kad EURES taptų tikra europine darbo suradimo ir darbuotojų įdarbinimo priemone, grindžiama nediskriminavimu ir vienodu požiūriu. EURES tinklas bus laipsniškai plečiamas, kad apimtų pameistrystę ir mokomąją praktiką (bandomasis projektas „Tavo pirmasis EURES darbas“).

3.4 Rengdama 2012 m. sprendimą ir remdamasi 2010 m. EURES tinklo įvertinimu ⁽¹⁵⁾, Komisija konsultavosi su valstybėmis narėmis dėl esamų EURES tinklo trūkumų ir galimos jo raidos krypties. Dėl sprendimo projekto oficialiai konsultuotasi su Laisvo darbuotojų judėjimo patariamuoju komitetu, kuris turėjo aktyviau dalyvauti šiame procese.

⁽³⁾ Iš visos 241 milijono dydžio Europos darbo jėgos tik apie 7,5 milijono (3,1 proc.) yra ekonomiškai aktyvūs kitoje valstybėje narėje.

⁽⁴⁾ COM(2010) 682 final, 2010 11 23.

⁽⁵⁾ COM(2013) 269 final.

⁽⁶⁾ COM(2013) 236 final.

⁽⁷⁾ COM(2013) 430 final.

⁽⁸⁾ COM(2012) 173 final.

⁽⁹⁾ COM(2012) 727 final.

⁽¹⁰⁾ OL C 341, 2013 11 21, p. 54–58.

⁽¹¹⁾ OL C 228, 2009 09 22, p. 14.

⁽¹²⁾ OL C 67, 2014 03 06, p. 116–121; OL C 214, 2014 07 08, p. 36–39.

⁽¹³⁾ COM(2014) 6 final 2014/0002 (COD).

⁽¹⁴⁾ SWD(2012) 100, EURES reforma siekiant įgyvendinti strategijos „Europa 2020“ tikslus, dokumentas, papildantis COM(2012) 173 final.

⁽¹⁵⁾ COM(2010) 731 final.

3.5 Vertinime nurodyta keletas esminių EURES trūkumų. Patys svarbiausi trūkumai yra šie: 1) ne visos laisvos darbo vietos ir gyvenimo aprašymai yra ES lygmeniu prieinami visoms valstybėms narėms; 2) ribotos EURES portalo galimybės susieti laisvas darbo vietas ir gyvenimo aprašymus; 3) nevienodos galimybės naudotis EURES paslaugomis visoje ES; 4) ribotos suinteresuotumą darbo jėgos judumu ES pareiškusių darbo ieškančių asmenų ir darbdavių galimybės gauti pagalbą ieškant tinkamo darbo ar darbuotojo, įdarbinant ir surandant darbą; 5) neefektyvus valstybių narių keitimasis informacija apie darbo jėgos trūkumą ir perteklių.

3.6 Tokia, kokia yra dabar, EURES negali toliau veikti. Visos valstybės narės taip pat palaikė sumanymą perorientuoti EURES ir nustatyti programų rengimo ciklą ir bendrus EURES veiklos rodiklius, kad būtų skaidriau vykdoma veikla, aktyviau keičiamasi informacija ir geriau koordinuojami veiksmai.

3.7 Kiekvienas darbo ieškantis asmuo ar įdarbinimo paslaugomis norintis pasinaudoti darbdavys visoje Sąjungoje turėtų gauti pagrindinę informaciją apie EURES tinklą. Kiekvienam suinteresuotam asmeniui turėtų būti užtikrinta prieiga prie EURES tinklo, o tinklo veikla turėtų būti palaikoma keičiantis informacija apie nacionalinio lygmens darbo jėgos trūkumą ar perteklių.

3.8 Pasiūlymo tikslas – pasiekti, kad EURES portale būtų skelbiama beveik visa laisvų darbo vietų pasiūla, o darbo ieškotojai visoje Europoje turėtų tiesioginę prieigą prie tų pačių laisvų darbo vietų. Be to, portale bus sukaupti visi turimi gyvenimo aprašymai, pagal kuriuos užsiregistravę darbdaviai galės įdarbinti darbuotojus.

3.9 Svarbu užtikrinti, kad EURES portalas galėtų veiksmingai automatiškai susieti laisvas darbo vietas su gyvenimo aprašymais visose valstybėse narėse, užtikrinant, kad nacionaliniu ar sektoriaus lygmeniu įgytų įgūdžių, kvalifikacijų ir profesijų informacija būtų verčiama į visas ES kalbas ir suprantama.

3.10 Bet koks su EURES tinklu susijęs Komisijos darbas, kuriam reikalingi žmogiškieji ir (arba) finansiniai ištekliai, patenka į Reglamento dėl Europos Sąjungos užimtumo ir socialinių inovacijų programos (EaSI)⁽¹⁶⁾ (2014–2020 m. laikotarpiu) taikymo sritį.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Sąvokų apibrėžtys

4.1.1 Atsižvelgdama į naujus judumo modelius ir didesnę sąžiningo judumo poreikį, EK turėtų tinkamai apibrėžti sąžiningą judumą. EK galėtų kaip pagrindą naudoti Reglamento Nr. 492/2011 2 straipsnyje pateiktą formuluotę, kartu aiškiai pasakyti, kad sąžiningas judumas taip pat apima teisę susipažinti ir pasinaudoti visais ES pateiktais darbo pasiūlymais.

4.1.2 Judumo sąvoka turėtų atspindėti kiekvienos šalies požiūrį ir konkrečią situaciją, kad būtų užtikrinta veiksmingas talentų judėjimas. Atsižvelgdamos į pasiūlymo 26 straipsnį, valstybės narės rengia judumo politikos priemones, kurios yra neatsiejama jų užimtumo politikos dalis.

4.2 Skaidrumas

4.2.1 EESRK supranta Komisijos ketinimą išplėsti skaidrumo principo taikymą ir kitiems subjektams, bet mano, kad gali kilti problemų, jeigu valstybinėms užimtumo tarnyboms, privačioms įdarbinimo agentūroms ir kitoms organizacijoms, teikiančioms užimtumo paslaugas, nebus taikomi tie patys kokybės standartai (pagal valstybinių užimtumo tarnybų standartą). Ši sistema turi būti skaidri ir grindžiama vienodo požiūrio į organizacijas pareiškėjas principu.

4.2.2 Be to, pasiūlyme reikalaujama, kad valstybinės užimtumo tarnybos ir kiti EURES partneriai savo ruožtu užtikrintų geresnę prieigą prie EURES portalo per savo pačių darbo paieškos portalus. Kai kuriose šalyse labai sunku susisiekti su EURES patarėju. Daugelis darbo ieškotojų, ypač jaunimas, taip pat susiduria su biurokratinėmis ir finansinėmis kliūtimis.

⁽¹⁶⁾ OL L 347, 2013 12 20, p. 238.

4.2.3 Be to, nesena patirtis rodo, jog daugelyje šalių mažai kas (ypač jaunimas) žino apie EURES tinklą ir jo paslaugas. Ir tik trečdalis darbdavių buvo girdėję apie EURES, kol nebuvo su juo susisiekę. Valstybės narės privalo geriau informuoti apie EURES paslaugas ir jas viešinti, siekiant užtikrinti, kad žmonės sprendimą įsidarbinti kitoje valstybėje priimtų turėdami visą informaciją.

4.2.4 Komitetas palankiai vertina EURES tinklo veikimo srities išplėtimą, kad ji apimtų ir tuos piliečius, ypač jaunimą, kurie ieško pameistrystės, mokomosios praktikos galimybių arba bet kurių kitų galimybių sudaryti darbo sutartį, kai tai atitinka SESV 45 ir 46 straipsniuose numatytus darbo santykius, kad šie darbuotojai galėtų likti valstybėje narėje darbo tikslais, vadovaujantis konkrečios valstybės narės piliečių įdarbinimą reguliuojančių įstatymų, taisyklių ar administracinių potvarkių nuostatomis.

4.2.5 EESRK taip pat pritaria raginimui remti pasienio bendradarbiavimą ir pasiūlymui informaciją pasienio darbuotojams ir pasienio vietovių darbdaviams teikti taikant vieno langelio principu veikiančią sistemą. Komitetas rekomenduoja įmonėms naudotis jau įsteigtais informaciniais punktais.

4.2.6 EURES-T partnerystės, vienijančios valstybines įdarbinimo tarnybas, profesines sąjungas, regionines darbdavių organizacijas, o kai kuriais atvejais vietos ar regionų vyriausybes, turėtų būti sustiprintos, o jų vaidmuo aiškiai apibrėžtas.

4.2.7 EESRK rekomenduoja aiškiau apibrėžti ryšį tarp EURES tinklo ir SOLVIT – ES konsultacijų ir informacijos portalo bendrosios rinkos klausimais. Tai pirmiausia taikoma nuostatomis (7 straipsnio 4 dalis) dėl nacionalinių koordinavimo centrų teikiamos paramos su laisvomis darbo vietomis ir įdarbinimu per EURES tinklą susijusių skundų, taip pat bendradarbiavimo su valstybinėmis įstaigomis, pavyzdžiui, darbo inspekcijomis, atvejais.

4.3 Automatinė tinkamo darbo ar darbuotojo paieška bendroje IT platformoje

4.3.1 Nors darbo jėgos pasiūlos ir paklausos derinimo mechanizmas jau numatytas Reglamento Nr. 492/2011 13 straipsnyje⁽¹⁷⁾, tačiau dabartiniu metu automatiškas keitimasis gyvenimo aprašymais ir kita informacija apie ieškančiuosius darbo elektroninėmis priemonėmis nevyksta.

4.3.2 EESRK pripažįsta, kad šiuo etapu sąveikumui pasiekti nacionalinių klasifikavimo sistemų suderinti nereikia. Nepaisant to, Komitetas pritaria Komisijos prašymui parengti valstybėse narėse pirminį klasifikavimo sistemų sąrašą. Tai leis palyginti visų klasifikatorių duomenis su Europos įgūdžių, gebėjimų, kvalifikacijos ir profesijų klasifikatoriaus (ESCO) duomenimis ir bus galima šiuo sąrašu naudotis kaip automatinio keitimosi informacija ir visiško nacionalinių duomenų sąveikumo priemone.

4.4 Paramos paslaugos

4.4.1 EURES tinklas privalo teikti savo klientams (darbo ieškotojams ir darbdaviams) nuoseklų paslaugų rinkinį: didinti informuotumą, nukreipti informaciją tinkamais kanalais, įdiegti registracijos supaprastinimo mechanizmus, registruoti gyvenimo aprašymus ir laisvas darbo vietas, automatiškai susieti tinkamą darbą ir darbuotoją, padėti surasti darbą, įsidarbinti ir suteikti pareiškėjams atitinkamų organizacijų, ypač profesinių sąjungų, į kurias galėtų kreiptis po įsidarbinimo, kontaktinius duomenis.

4.4.2 Paslaugos darbuotojams ir darbdaviams turėtų būti teikiamos nemokamai.

4.4.3 EESRK palankiai vertina tai, kad valstybės narės turės sistemiskiau keistis nacionaline informacija apie darbuotojų trūkumą bei perteklių ir apie šioje srityje vykdomą politiką. Tačiau šios politikos sprendimai nepatenka į reglamento taikymo sritį.

⁽¹⁷⁾ „Kiekvienos valstybės narės specializuota tarnyba kitų valstybių narių specializuotoms tarnyboms ir Europos koordinavimo centrui [...] nuolat praneša apie: a) laisvas darbo vietas, kurias gali užimti kitų valstybių narių piliečiai; b) laisvas darbo vietas, skirtas trečiosioms šalims; c) asmenų, kurie oficialiai pareiškė norą dirbti kitoje valstybėje narėje, darbo prašymus; d) pareiškėjus, kurie pareiškė norą įsidarbinti kitoje šalyje, pagal regionus ir veiklos sritį.“

4.4.4 EESRK mano, jog svarbu, kad būtų aiškus įgaliojimų ir funkcijų pasidalijimas tarp Europos koordinavimo centro, kurio užduotis – sukurti vientisą sistemą ir teikti kompleksinę paramą, ir nacionalinių koordinavimo centrų, valstybinių užimtumo tarnybų bei EURES partnerių.

4.4.5 Išplėtus EURES kompetencijos sritį, nacionaliniams koordinavimo centrams teks naujų užduočių, o šioms užduotims vykdyti jiems reikės pakankamai darbuotojų ir finansinių išteklių, įskaitant gerų personalo mokymo programų. EK turėtų užtikrinti, kad jiems būtų suteikta visa įmanoma techninė ir konsultacinė pagalba.

4.4.6 Būtų naudinga, jei nacionaliniai koordinavimo centrai parengtų darbo programas EURES tinkle dalyvaujančioms savo šalies organizacijoms. Programose būtų numatyta planuojama veikla, šios veiklos įgyvendinimui būtinas personalas ir finansavimas bei jos įgyvendinimo stebėsenos ir vertinimo mechanizmai.

4.5 *Asmens duomenų apsauga*

4.5.1 Reglamente numatytos priemonės turi būti įgyvendintos laikantis Sąjungos asmens duomenų apsaugos teisės aktų⁽¹⁸⁾. Darbuotojų sutikimas naudoti asmens duomenis turi būti aiškus, nedviprasmiškas, savanoriškas, konkretus ir pagrįstas jų turima informacija.

4.5.2 Taip siekiama užtikrinti a) veiksmingą taisyklių, reglamentuojančių asmenų pagrindinių teisių ir laisvių apsaugą, laikymąsi ir b) laisvą asmens duomenų judėjimą tarp valstybių narių ir Bendrijos institucijų ir įstaigų arba tarp Bendrijos institucijų ir įstaigų, siekiant su jų atitinkamos kompetencijos vykdymu susijusių tikslų.

4.5.3 EESRK pažymi, kad toliau konsultuojamasi su Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnu atsižvelgiant į naujas ir išplėtas EURES tinklo funkcijas. EESRK rekomenduoja EK atsižvelgti į Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno balandžio 3 d. nuomonėje pateiktas rekomendacijas ir išvadas⁽¹⁹⁾.

4.6 *Finansavimo ESF lėšomis pasikeitimai*

4.6.1 EESRK palankiai vertina tai, kad naujoji finansavimo sistema nekels pavojaus EURES pasienio partnerystėms ir mano, kad jas ir toliau reikėtų remti horizontalia ES masto veikla ir galbūt papildyti šią paramą nacionaliniais ar ESF ištekliais.

4.6.2 ESF turėtų aiškiai nustatyti EURES prioritetus ir teikti atitinkamą paramą. Paraiškos paramai gauti ir paramos skyrimo procedūros turi likti nuoseklios, skaidrios ir paprastos.

4.7 *Socialinių partnerių vaidmuo*

4.7.1 Europos Komisija kalba apie naują socialinių partnerių vaidmens apibrėžtį⁽²⁰⁾. Šie partneriai turėtų būti įtraukti į programų ir ataskaitų rengimo ciklą ir kviečiami į posėdžius.

4.7.2 Nepaisant to, EESRK pabrėžia, kad socialiniams partneriams visais lygmenimis tenka esminis pagrindinių darbo jėgos rinkos dalyvių, kurie aktyviai dalyvauja EURES darbe ieškant įgūdžius atitinkančių laisvų darbo vietų, vaidmuo. Šis vaidmuo neturėtų būti sumažintas iki asocijuotųjų narių vaidmens⁽²¹⁾. Ypač nacionaliniai koordinavimo centrai turėtų aktyviau bendradarbiauti su socialiniais partneriais ir profesinėmis organizacijomis. Komitetas siūlo, kad Europos ir nacionalinio lygmens socialiniai partneriai dalyvautų Europos ir nacionalinių koordinavimo centrų veikloje.

⁽¹⁸⁾ Reglamentas (EB) Nr. 45/2001; OL L 281, 1995 11 23, p. 31.

Pagal Direktyvą 95/46/EB valstybės narės, tvarkydamos fizinių asmenų asmens duomenis, turi ginti jų pagrindines teises ir laisves, svarbiausia – jų teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą ir užtikrinti laisvą asmens duomenų judėjimą Bendrijoje.

⁽¹⁹⁾ https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Consultation/Opinions/2014/14-04-03_Workers_mobility_EN.pdf

⁽²⁰⁾ Žr. Laisvo darbuotojų judėjimo patariamojo komiteto posėdžio, įvykusio 2013 m. balandžio 12 d. Briuselyje, protokolą.

⁽²¹⁾ Bendras BUSINESSEUROPE, CEEP, ETUC ir UEAPME laiškas Komisijos nariui László Andor, 2012 m. gruodžio 19 d.

4.8 EURES darbo užimtumo srityje stebėseną ir vertinimas

4.8.1 Siekiant įsitikinti, kad yra pakankamai informacijos, kuria remiantis galima vertinti EURES tinklo veiklos rezultatus, reikėtų nustatyti bendrus rodiklius, pagal kuriuos tinklo veikloje dalyvaujančios organizacijos galėtų vertinti savo rezultatus. Rodikliai taip pat turėtų padėti įvertinti, kaip EURES tinklas įgyvendina jam išskeltus tikslus. Taip pat svarbu naudoti kokybinius rodiklius, pavyzdžiui, darbo vietų kokybė, vienodas požiūris ir socialinės apsaugos teisės. Būtina gerai apgalvoti, kokias valstybių narių teises ir prievoles numatys reglamentas informacijos ir statistinių duomenų, pavyzdžiui, apie mobiliuosius darbuotojus, perdavimo srityje, kurioje nėra kai kurių rodiklių stebėsenos sistemų.

2014 m. birželio 4 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl angliavandenilių (kaip antai skalūnų dujų) žvalgybos ir gavybos didžiatūrio hidraulinio ardymo metodu ES

COM(2014) 23 final

(2014/C 424/05)

Pranešėjas: **Josef ZBOŘIL**

Bendrapranešėjis: **Sorin IONIȚĂ**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. sausio 22 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl angliavandenilių (kaip antai skalūnų dujų) žvalgybos ir gavybos didžiatūrio hidraulinio ardymo metodu ES

COM(2014) 23 final.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. gegužės 22 d. priėmė savo nuomonę.

499-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. birželio 4–5 d. (birželio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 163 nariams balsavus už, 18 – prieš ir 10 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos Sąjungoje energetikos srityje vyksta didžiuliai pokyčiai; Europos ekonomika ir pažeidžiami vartotojai susiduria su vis didesne nepatikimo tiekimo ir didelių kainų rizika.

1.2 Didžiatūris hidraulinis ardymas (angl. *fracking*) kelia susirūpinimą dėl savo poveikio visuomenės sveikatai ir aplinkai; būtina užtikrinti, kad suinteresuotos bendruomenės būtų geriausiai informuojamos, tuo prisidedant prie jų apsaugos, o priimančias sprendimus dėl atskirų projektų, atsižvelgiant į atitinkamus teisinius reikalavimus, būtų labiau įtraukiamas vietos lygmuo.

1.3 Komisijos netradicinės angliavandenilio gavybos politikos gairės – tai principai, kuriuos valstybės narės turės įgyvendinti per šešis mėnesius, ir tolesnės stebėsenos sistema. Norint sumažinti riziką ir užtikrinti visuomenės palaikymą tokiems projektams labai svarbu, kad žvalgybos ir gavybos veikla būtų vykdoma skaidriai.

1.4 EESRK mano, kad Komisijos dokumentai (komunikatas ir rekomendacijos) paremti realistiniu požiūriu į šią temą ir kad tolesnės diskusijos turėtų būti grindžiamos faktais ir išvadomis, tačiau taip pat būtina įvertinti svarbius subjektyvius veiksnius, pavyzdžiui, rizikos suvokimą visuomenėje. EESRK laikosi subalansuoto požiūrio į galimą netradicinių angliavandenilių vietą ES energijos rūšių derinyje.

1.5 EESRK teigiamai vertina paspartintą procesą, rekomendacijomis sudarant sąlygas lengviau pradėti skaidrų žvalgybos tvirtinimo procesą šalyse, kurioms netradicinių angliavandenilių naudojimas yra būtinas energijos poreikiams patenkinti.

1.6 EESRK mano, kad tinkamai įgyvendintos šios sistemos turėtų pakakti naudojimui vietos bendruomenės lygiu ir kad kol kas nebūtina priimti specialios skalūnų dujų direktyvos. ES *acquis* yra numatyta atitinkamų priemonių, kad būtų galima rasti sprendimų dėl galimo tarpvalstybinio hidraulinio ardymo poveikio. Jeigu ateityje tokios veiklos apimtys labai išaugtų, šį klausimą reikėtų svarstyti iš naujo.

1.7 EESRK norėtų pabrėžti, kad tokie netradiciniai angliavandenilių ištekliai, vystomi sukūrus tinkamą institucinę struktūrą, galėtų tapti Europos augimo veiksniumi. Palyginti ekologiška, patikima ir lanksti energijos gamyba naudojant iškastinį kurą būtina, jeigu norima išlyginti elektros sistemų netolygumus. Be to, dažnos politinės krizės rytinėje ES kaimynystėje patvirtina, kaip svarbu laiku diversifikuoti tiekimo šaltinius.

1.8 EESRK rekomenduoja kituose Komisijos dokumentuose akcentuoti keletą papildomų punktų, susijusių su hidraulinio ardymo technologijomis. Vandens suvartojama ne tiek daug, kaip kartais manoma, nors reikėtų ypatingą dėmesį skirti darbams tose vietovėse, kuriose trūksta vandens; naudojamoms cheminėms medžiagoms taikomas reglamentas (REACH), be to, neturėtų būti naudojamos pavojingos medžiagos; dujų nuotėkius ir dujų atliekų deginimą būtina tinkamai kontroliuoti. Taikomas „teršėjas moka“ principas.

1.9 EESRK pabrėžia, kad siekiant socialinio teisingumo ir visuomenės pritarimo netradiciniams angliavandeniliams svarbu, kad pajamomis, gautomis iš mokesčių už gamtos išteklius ir akcijų, būtų skaidriai ir nuspėjamai pasidalinta su vietos bendruomenių biudžetais, kad joms būtų atlyginta už bet kokią galimą neigiamą išorinį poveikį.

2. Įžanga

2.1 Šiuo metu Europos Sąjungoje energetikos srityje vyksta didžiuliai pokyčiai, kuriuos lemia tarpusavyje persipynę veiksniai – technologijų pažanga (susijusi tiek su atsinaujinančiųjų išteklių energija, tiek su iškastiniu kuru), svarbios geopolitinės slinktyės ir ambicingi politiniai tikslai, kartais skatinantys sudėtingus veiksmus, kurių poveikį sunku tiksliai nustatyti. Nors energijos šaltinių tikrai atsirado daugiau ir įvairesnių, Europos ekonomika ir pažeidžiami vartotojai susiduria su vis didesne nepatikimo tiekimo ir didelių kainų rizika.

2.2 Viena iš naujausių pastaraisiais dešimtmečiais atsiradusių technologijų yra didžiatūris hidraulinis ardymas (angl. *fracking*), kuris JAV sparčiai pasiekė brandą ir davė neginčijamos naudos, nes padidino šalies ūkyje naudoti tinkamų gamtinių dujų atsargas ir iš esmės sumažino kainas. Vis dėlto hidraulinis ardymas kelia susirūpinimą dėl savo poveikio visuomenės sveikatai ir aplinkai, o visuomenė skundžiasi, kad su skalūnų dujomis susijusiai veiklai trūksta skaidrumo ir su ja nepakankamai tariamasi. Reikėtų geriau informuoti suinteresuotas bendruomenes ir į sprendimų dėl individualių projektų priėmimo procesą, įskaitant poveikio vertinimą, atsižvelgiant į taikytinus teisinius reikalavimus, labiau įtraukti vietos lygmenį.

2.3 EESRK norėtų pritarti Komisijos minčiai – netradiciniai angliavandenilių ištekliai, vystomi sukūrus tinkamą institucinę struktūrą, Europoje galėtų tapti augimo veiksniumi. Patirtis, susijusi su atsinaujinančiųjų išteklių energijos vystymu rodo, kad artimiausioje ateityje reikės palyginti ekologiškos, patikimos ir lanksčios iškastiniu kuru paremtos energijos gamybos, nes tik tai leis išlyginti netolygumus elektros sistemose. Be to, dažnos politinės krizės rytinėje ES kaimynystėje dar kartą patvirtina, kaip svarbu diversifikuoti tiekimo šaltinius.

3. Komisijos dokumentas

3.1 Europos ekonomikai ir piliečiams reikia tvarios, įperkamos energijos, kuri būtų tiekiamą saugiai ir patikimai. Be kitų veiksnių, didelė priklausomybė nuo importo ir menka energijos išteklių įvairovė skatino kainų didėjimą ES, visų pirma, palyginti su kai kuriais iš mūsų pagrindinių varžovų.

3.2 Technologijų pažanga suteikė galimybę naudoti netradicinius iškastinio kuro išteklius, kuriuos anksčiau buvo pernelyg sunku arba per brangu išgauti. JAV netradicinės gavybos dujos šiuo metu sudaro 60 proc. vidaus dujų gamybos, o skalūnų dujų gavyba auga sparčiausiai, todėl JAV turi pigesnių anglies išteklių, kuriuos gali eksportuoti, taip pat ir į ES.

3.3 Iš galimų gamtinių dujų rezervų skalūnų telkiniuose daug tikimasi ir tam tikrose ES dalyse – skalūnų dujos gali būti daugiau anglies dioksido išskiriančio kitų rūšių iškastinio kuro pakaitalas, jos gali padėti sumažinti priklausomybę nuo ne ES energijos tiekėjų ir prisidėti prie papildomų darbo vietų kūrimo, ekonomikos augimo ir valstybės pajamų. Atitinkamai kai kurios valstybės narės aktyviai ėmėsi žvalgyti tokius išteklius.

3.4 Kartu dėl rizikos, susijusios su didžiatūriu hidrauliniu ardymu (angl. *fracking*), kyla susirūpinimas jo poveikiu visuomenės sveikatai ir aplinkai. Didelė gyventojų dalis taip pat mano, kad su skalūnų dujomis susijusi veikla vykdoma netaikant pakankamų atsargumo priemonių, trūksta skaidrumo ir per menkai konsultuojamasi su visuomene. Kai kuriose valstybėse narėse nuspręsta uždrausti hidraulinį ardymą arba taikyti moratoriumus.

3.5 Reaguodama į visuomenės nuogąstavimus, Komisija sutiko parengti saugios ir patikimos netradicinių angliavandenilių gavybos ES sistemą, kuria būtų siekiama šių tikslų:

- užtikrinti, kad būtų galima saugiai ir efektyviai pasinaudoti galimybėmis įvairinti energijos tiekimą ir stiprinti konkurencingumą tose valstybėse narėse, kurios nuspręs tai daryti,
- rinkos dalyviams ir piliečiams suteikti aiškumo ir nuspėjamumo, susijusio ir su žvalgybos projektais,
- atsižvelgiant į visuomenės lūkesčius, nuodugniai įvertinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą ir rizikos klimato kaitai bei aplinkai, įskaitant riziką sveikatai, valdymą.

3.6 Šis komunikatas paskelbtas kartu su rekomendacija, kuri papildo šiuo metu galiojančią ES *acquis*, ir nustato būtiniausius principus angliavandenilių žvalgybai ir gavybai naudojant didžiatūrį hidraulinį ardymą. Rekomendacijos tikslas – užtikrinti galimybę plėtoti saugią ir patikimą šių išteklių gavybą ir skatinti šiame sektoriuje sudaryti vienodas sąlygas visose ES valstybėse narėse, kurios nuspręs imtis šių išteklių gavybos.

3.7 Remiantis turima informacija, gamtinių dujų gavybos iš skalūnų telkinių potencialas Europoje, palyginti su kitomis netradicinio iškastinio kuro rūšimis, yra didžiausias: apskaičiuota, kad techniškai išgautinų skalūnų dujų išteklių yra apie 16 trilijonų kubinių metrų, o tai daug daugiau nei uolienų porose susikaupusių dujų (3 trilijonai kubinių metrų) ar anglies klodo metano (2 trilijonai kubinių metrų). Įgyvendinant žvalgybos projektus bus sukaupta daugiau žinių apie ekonomiškai reikšmingus išteklius, kuriuos galima išgauti iš skalūnų telkinių ir kitų netradicinių dujų ir naftos šaltinių.

3.8 Labai priklausančioms nuo importo valstybėms narėms naujosios technologijos suteiktą galimybę įvairinti savo energijos šaltinius ir pagerinti tiekimo saugumą. Net nedidelis dujų kainų sumažėjimas arba tai, kad būtų išvengta jų didėjimo, pavyzdžiui, sustiprinus arba išlaikius derybines pozicijas su ne ES tiekėjais, būtų naudingas valstybėms narėms. Su skalūnų dujomis susijusi veikla gali duoti tiesioginės ir netiesioginės ekonominės naudos, pavyzdžiui, dėl regioninių investicijų į infrastruktūrą, tiesioginių ir netiesioginių užimtumo didinimo galimybių ir valstybės pajamų per mokesčius, rinkliavas ir kitą apmokestinimą.

3.9 Ekspertai sutinka, kad skalūnų dujų gavybos padariniai aplinkai paprastai didesni nei tradicinės dujų gavybos: tam reikia intensyvesnės gręžinio stimuliacijos technologijos, gavyba daugiausiai vykdoma sausumoje ir apimtų daug didesnę teritoriją. Be to, kadangi skalūnų dujų gręžinių našumas paprastai mažesnis nei tradicinių gręžinių, jų tenka gręžti daugiau. Tam tikrų rūšių rizika ir poveikis gali būti tarpvalstybinio pobūdžio, pavyzdžiui, vandens ar oro užteršimas.

3.10 Šie pavojai aplinkai, taip pat susiję pavojai sveikatai, sukėlė įvairaus laipsnio visuomenės susirūpinimą, dėl kurio neretai kyla tiesioginis pasipriešinimas skalūnų dujų projektams. Visų pirma problema laikoma tai, kad kompetentingas institucijas ir plačiąją visuomenę veiklos vykdytojai nevienodai informuoja, ypač apie ardomųjų skysčių sudėtį ir geologines sąlygas, kuriomis turės būti vykdomas ardymas.

3.11 Rekomendacijoje siūloma, kad valstybės narės, taikydamos arba pritaikydamos savo teisės aktus didžiatūrio hidraulinio ardymo metodu išgaunamiems angliavandeniliams, užtikrintų, kad:

- prieš išduodant angliavandenilių žvalgybos ir (arba) gavybos, kurią vykdančiam, kaip numanoma, bus taikomas didžiatūrio hidraulinio ardymo metodas, licencijas būtų atliekamas strateginis aplinkos vertinimas;
- būtų atliekamas su konkrečia vieta susijusios rizikos apibūdinimas ir vertinimas, atsižvelgiant ir į požeminę riziką, ir riziką žemės paviršiuje;

- būtų pateikiama pradinės padėties (pavyzdžiui, vandens, oro, seisminio aktyvumo) ataskaita, kad būtų galima ja remtis vykdamant tolesnę stebėseną ar įvykus incidentui;
- visuomenė būtų informuota apie kiekviename gręžinyje hidrauliniame ardyme naudojamą skysčio sudėtį ir apie nuotekų sudėtį, pateikiant pradinės padėties duomenis ir stebėsenos rezultatus;
- gręžinys būtų tinkamai izoliuotas nuo aplinkinių geologinių formacijų, visų pirma siekiant išvengti požeminio vandens užteršimo;
- slėgio mažinimas (išleidžiant dujas į atmosferą) būtų leidžiamas tik ypatingais atvejais veiklos saugai užtikrinti, fakelių deginimas (kontroliuojamas dujų deginimas) būtų kuo labiau sumažintas ir dujos būtų surenkamos tolesniam naudojimui (pavyzdžiui, vietoje arba per dujotiekius).

3.12 Valstybėms narėms taip pat rekomenduojama užtikrinti, kad bendrovės prireikus taikytų geriausias esamas technologijas (GPGB) ir gerąją sektoriaus praktiką siekdamas išvengti su žvalgybos ir gavybos projektais susijusio poveikio ir rizikos, juos valdyti ir mažinti. Be to, Komisija peržiūri esamą informacinį dokumentą (BREF) dėl kasybos atliekų pagal Kasybos atliekų direktyvą. Komitetas mano, kad šis dokumentas bus netrukus paskelbtas

3.13 Siekdamas sudaryti geresnes sąlygas visuomenės dalyvavimui, Komisija įsteigs Europos netradicinių angliavandenilių gavybos mokslo ir technologijų tinklą, kuriame bendradarbiaus pramonės praktikai, mokslinių tyrimų, universitetų ir pilietinės visuomenės subjektai. „Horizontas 2020“ 2014–2015 m. darbo programoje paskelbta ir apie išsamesnius skalūnų dujų žvalgybos ir gavybos poveikio aplinkai ir rizikos supratimo, išvengimo ir mažinimo srities tyrimus.

3.14 ES valstybės narės kviečiamos įgyvendinti rekomendacijos principus per šešis mėnesius ir pradėdant nuo 2015 m. kasmet informuoti Komisiją apie priemones, kurių buvo imtasi. Komisija stebės, kaip taikoma rekomendacija, ir pateiks viešą rezultatų suvestinę, kurioje bus lyginama padėtis įvairiose valstybėse narėse, be to, po 18 mėnesių bus įvertintas šios politikos efektyvumas.

4. Komiteto pastabos

4.1 EESRK teigiamai vertina Europos Komisijos subalansuotą požiūrį į netradicinių angliavandenilių klausimą. Ši diskusija turi būti atvira ir remtis faktais bei išvadomis. Vis dėlto, reikėtų atsižvelgti ir į subjektyvius veiksnius, pavyzdžiui, į rizikos suvokimą visuomenėje. Komunikatas yra išsamus, informatyvus ir gerai parengtas; jame akcentuojami svarbiausi klausimai, kuriuos reikia spręsti norint apsaugoti aplinką ir visuomenės sveikatą bei sulaukti plačiosios visuomenės palaikymo. Komunikate pateikiamas subalansuotas požiūris į galimą netradicinių angliavandenilių vietą ES energijos rūšių derinyje.

4.2 Kadangi ne visos ES valstybės narės turi šį pirminės energijos šaltinį, reikėtų laikytis subsidiarumo principo. ES *acquis* yra numatyta atitinkamų priemonių, kad būtų galima rasti sprendimų dėl galimo tarpvalstybinio hidraulinio ardymo poveikio. EESRK mano, kad dabartinių ES teisės aktų pakanka, jie apima daugelį su hidrauliniu ardymu susijusių aspektų; šiuo metu specialios skalūnų dujų direktyvos priimti nereikia. Visapusiškas esamų teisinių prievolių įgyvendinimas yra saugus būdas sukurti šią naują gavybos technologiją.

4.3 Žaliavų šaltinių visoje ES yra palyginti mažai; visus turimus išteklius būtina naudoti kuo efektyviau, atsižvelgiant į pavojus sveikatai ir aplinkai. Kita vertus jokia žmogaus veikla nėra visiškai nerizikinga, todėl racionalus rizikos valdymas privalo būti neatsiejama bet kokių žmogaus veiklos, įskaitant netradicinių angliavandenilių žvalgybą ir gavybą, dalis.

4.4 Norint, kad visuomenė priimtų šias naujas technologijas, nepaprastai svarbu užtikrinti didelį kiekvieno žvalgybos ar gavybos projekto skaidrumą. Skaidrumą reikėtų stiprinti nuo pat pirmųjų projekto kūrimo etapų, nes norint realiai įvertinti išteklių atsargas ir ekonominę jų eksploatavimo naudą, reikia žvalgybinio gręžimo tose vietose, kuriose galėtų būti skalūnų dujų. Būtina atlikti išsamų žvalgybos poveikio vertinimą. Tiekimo saugumas ir tvarumas yra didieji ES energetikos politikos ramsčiai. Kadangi netolygumo sistemoje, atsiradusio dėl vėjo ir saulės, kaip energijos šaltinių, pašalinti neįmanoma neaukojant kitų tikslų, tokių kaip priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas ar efektyvumo didinimas, panašu, kad netradicinių dujų variantas būtų labai racionalus pasirinkimas sklandesniam perėjimui energetikos sistemoje užtikrinti.

4.5 Taip pat būtina atsižvelgti ir į geopolitinius interesus, ypač dėl pastarųjų įvykių Ukrainoje, kurie prasidėjo jau po komunikato ir rekomendacijų paskelbimo. Šie interesai susiję su energijos tiekimo saugumu įtemptų santykių su artimiausiais ES kaimynais arba prekybos karo su Rusija atvejais. Tačiau šie interesai taip pat susiję ir su įvykiais kitose pasaulio vietose ir laipsnišku ES – didelio prekybos bloko – vaidmens mažėjimu.

4.6 EESRK pripažįsta, kad pastaraisiais metais netradicinių angliavandenilių gavybos technologijos pažengė į priekį. Buvo sėkmingai ir įtikinamai išspręstos ekologinės ir saugos problemos, sumažinta rizika svarbiose aplinkosaugai srityse. Vis dėlto, reikėtų ypač atidžiai stebėti vandens taršos pavojų ir ypatingą dėmesį skirti vietovėms, kuriose trūksta vandens. EESRK pataria kiek galima anksčiau peržiūrėti Komisijos dokumentus ir juose atsižvelgti į toliau pateikiamus pasiūlymus.

4.7 Vertinant gavybos projektus reikėtų išsamiai nurodyti, kokią naudą gautų vietos bendruomenės (infrastruktūra, darbo vietos, mokesčiai ir pajamos iš mokesčių už gamtos išteklius). Labai svarbu (tai – puiki praktika), kad pajamomis iš mokesčių už gamtos išteklius ir akcizų būtų skaidriai ir nuspėjamai pasidalinta su vietos biudžetais, pageidautina – naudojant viešai prieinamą formulę, taip atlyginant bendruomenėms už bet kokius galimus neigiamus gavybos padarinius ir mažinant tų bendruomenių neigiamą požiūrį į šiuos projektus. EESRK pataria įtraukti šį punktą į Komisijos rekomendacijas.

4.8 Reikėtų išsamiai nurodyti naudą klimato apsaugai: degimo procesų metu išmetamų teršalų kiekis būtų maždaug dvigubai mažesnis už anglies degimo metu išsiskiriančių teršalų kiekį. Svarstant šį klausimą turėtume suprasti, kad dujoms keliaujant iš gręžinio į degiklį dalis jų patenka į aplinką, o tam tikrose pasaulio vietose šis nuotėkis yra didelis, tačiau apie jo mastą beveik niekada neskelbiama. Neoficialiai ekspertai pripažįsta, kad dujų nuotėkis blogai tvarkomuose dujų telkiniuose siekia iki 12–13 proc., nors aukšti eksploatavimo standartai užtikrina mažesnę kaip 3 proc. nuotėkį.

4.9 Būtina kruopščiai įvertinti geologinę ir seisminę riziką, tačiau komunikate reikėtų paminėti, kad ardymo procesas vyksta daug gilesniuose gręžiniuose nei tradicinės gavybos atveju, o skalūnų dujų atveju yra daug giliau už vandeninąjį sluoksnį. Vis dėlto reikėtų gilinti žinias apie vidutinės trukmės ir ilgalaikę riziką, kuri atsirastų vien dėl operacijų, susijusių su naujosiomis technologijomis, masto.

4.10 Komisija taip pat galėtų paminėti, kad vandens suvartojimas yra palyginti nedidelis ir jog didelė dalis šio vandens sugrįžta į paviršių, kad būtų pakartotinai panaudojama ar tinkamai perdirbama. Naudojamos cheminės medžiagos Europos Sąjungoje taikomas REACH reglamentas, o dujų nuotėkius, taip pat ir dujų atliekų deginimą, reikia tinkamai kontroliuoti. Be to, žemės, palyginti su kitų dujų telkinių energijos tankiu, skalūnų dujoms reikia daug mažiau nei fotovoltinės ar vėjo ir biomasės įrenginiams. Šiuo metu šį reiškinį įvairių atsinaujinančiųjų išteklių energijos rūšių šalininkai nepakankamai įvertina, nors į jį dažnai atsižvelgiama priimant sprendimus dėl pirminės energijos šaltinių tinkamumo.

2014 m. birželio 4 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės projektas dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2020–2030 m. klimato ir energetikos politikos strategija“

COM(2014) 15 final

(2014/C 424/06)

Pranešėja **Ulla SIRKEINEN**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsniu, 2014 m. sausio 22 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2020–2030 m. klimato ir energetikos politikos strategija“

COM(2014) 15 final.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, ... priėmė savo nuomonę.

499-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. birželio 4–5 d. (birželio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 198 nariams balsavus už, 23 – prieš ir 13 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK daro išvadą, kad:

- Komisijos komunikatu siekiama, kad klimato ir energetikos politika taptų nuspėjamesnė,
- komunikate tinkamai atsižvelgiama į didžiules permainas ir patirtį, sukauptą priėmus ES politiką 2020 m., ir
- atsižvelgiant į naujausias Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos (IPCC) pastabas ES klimato ir energetikos politika po 2020 m. pradėta formuoti pačiu laiku.

1.2 EESRK pritaria:

- pasiūlymui nustatyti tikslinį rodiklį – iki 2030 m. 40 proc. sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį, nes toks sumažinimas vis dar atitinka tikslą ŠESD kiekį iki 2050 m. sumažinti 80–95 proc.,
- pasiūlymui dėl bendro tikslinio rodiklio – bent 27 proc. atsinaujinančiosios energijos dalies, nors kitaip nei Komisijos pasiūlyme, mano, kad reikia nustatyti konkrečius nacionalinius tikslus,
- Komisijos ketinimui pateikti naujų pasiūlymų dėl energijos vartojimo efektyvumo po to, kai ji dar šiais metais įvertins dabartines priemones,
- pasiūlymui dėl naujo laipsniško valdymo metodo.

1.3 EESRK rekomenduoja:

- taikyti ekonomiškai efektyviausias įgyvendinimo priemones, kad būtų sumažinti žalingi padariniai ir apsaugoti pažeidžiamiausi energijos vartotojai,
- apsvarstyti galimybę nustatyti sektorinius tikslinius energijos vartojimo efektyvumo rodiklius, pavyzdžiui, statybų sektoriuje, kad būtų galima išnaudoti didžiulį šio perspektyviausio būdo potencialą ekonomiškai efektyviai siekti energetikos politikos tikslų,

- parengti metodus dėl pasiūlytų nacionalinių planų parengimo realiai dalyvaujant pilietinei visuomenei ir nustatant, kad konsultacijos su kaimyninėmis šalimis taptų privalomos prieš priimant platų poveikį turinčius nacionalinius sprendimus,
- imtis ryžtingų žingsnių kurti realią Europos energetikos bendriją koordinuojant nacionalinius planus, visų pirma siekiant užtikrinti ES energijos tiekimą,
- imtis ryžtingų priemonių sumažinti labai didelę ES priklausomybę nuo energijos išteklių iš nepatikimų šaltinių, pavyzdžiui, nustatant privalomus nacionalinius atsinaujinančiosios energijos vystymo tikslus,
- pateikti išsamesnės informacijos apie planus paspartinti veiksmus sektoriuose, kuriems netaikoma Apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ATLPS), pirmiausia transporto, žemės ūkio ir žemėnaudos sektoriuose,
- pateikti išsamesnės informacijos apie pažangą kuriant ekologiškas darbo vietas,
- imtis pakankamų priemonių, kad būtų išvengta anglies dioksido nutekėjimo energijai imliose pramonės sektoriuose,
- imtis radikalių veiksmų inovacijų srityje, nes ši sritis pateikia realius problemų sprendimo būdus, ir užtikrinti, kad pramonė juos įgyvendintų pasinaudodama geresniu mokymu, ir
- pasiekti, kad klimato politikos vystymas tarptautiniu mastu taptų svarbiausiu prioritetu, kartu daugiau dėmesio skiriant prisitaikymui prie klimato kaitos. Tai pasakytina ir apie Europos pramonės sektorius, kuris dėl griežtesnės Europos klimato ir energetikos politikos tarptautiniu mastu patiria konkurencinį spaudimą, pagrįstą interesų atstovavimą PPO derybose, o taip pat derybose dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimo.

2. Išanga

2.1 Nuo tada, kai 2008 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba priėmė sprendimą dėl klimato ir energetikos politikos tikslų „20–20–20“ iki 2020 m., daug kas pasikeitė. **Pirmiausia** Europą ištiko didžiausia po karo ekonomikos krizė, nuo kurios dar tik pradėdama atsigauti ir šis atsigavimas dar nežymus. **Antra**, kitos įtakingos valstybės nepasiekė ES pavyzdžiu ir nenustatė tikslų rodiklių ir priemonių klimato kaitos poveikiui sušvelninti. **Trečia**, skalūnų dujų perversmas JAV labai pakeitė padėtį energijos rinkoje, bent jau nuo dujų sektoriaus priklausančiuose sektoriuose, taigi ir jų konkurencinius santykius. **Ketvirta**, mažmeninės energijos kainos per pastaruosius keletą metų labai sparčiai išaugo didelėje ES dalyje, keldamos pavojų pramonės konkurencingumui ir pažeidžiamiausiems vartotojams. **Penkta**, naujais politiniais įvykiais Ukrainoje akivaizdžiai atkreipė dėmesį į tai, jog būtina sumažinti ES priklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro energijos išteklių. **Šešta**, atsinaujinančiosios energijos srityje įvyko esminių technologinių pokyčių, dėl kurių mažaanglė energijos gamyba tampa vis pigesnė. Šiuo požiūriu EESRK rekomenduoja Komisijai plačiau informuoti apie savo tyrimą, kuriuo remiantis „perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos išlaidos nedaug skiriasi nuo išlaidų, kurių bet kuriuo atveju bus patirta dėl būtinybės atnaujinti pasenusią energetikos sistemą, didėjančių iškastinio kuro kainų ir glaudžių sąsajų su esama klimato ir energetikos politika. Vis dėlto manoma, kad energetikos sistemos išlaidos iki 2030 m. pasieks maždaug 14 % BVP, palyginti su 12,8 % 2010 m. Tačiau pagrindinės išlaidos teks nebe kuriai, o didelės pridėtinės vertės turinčiai novatoriškai įrangai, kuri skatins investicijas į novatoriškus gaminius ir paslaugas, darbo vietų kūrimą ir turės teigiamą poveikio Sąjungos prekybos balansui.“ **Septinta**, kai kuriose valstybėse narėse buvo įgyvendinta keletas įdomių decentralizuotos energijos gamybos, naudojant atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir dalyvaujant pilietinei visuomenei, iniciatyvų. Tai aiškiai rodo, kad energijos gamybos srityje aktyviai ir tiesiogiai dalyvaujant piliečiams, savivaldybėms ir regionams galima sukurti naujas galimybes regionuose kurti pridėtinę vertę, o tai gerokai sustiprintų visuomenės pritarimą naujai klimato ir energetikos politikai. Ir, **aštunta**, tampa vis akivaizdžiau, kad technologinis pirmavimas atsinaujinančiosios energijos srityje reiškia didelį ekonominį potencialą ateityje ir kad regionų plėtrą galima susieti su energetikos politika.

2.2 Padaryta **nemaža pažanga** siekiant 2020 metams nustatytų tikslų. 2012 m. išmetas ŠESD kiekis buvo 18 proc. mažesnis už 1990 m. kiekį ir tikimasi, kad iki 2020 m. jis sumažės dar 24 proc. Atsinaujančiosios energijos dalis 2012 m. sudarė 13 proc. viso galutinio suvartotos energijos kiekio ir numatoma, kad 2020 m. ši dalis sieks 21 proc. 1995–2011 m. energijos vartojimo intensyvumas ES ekonomikoje sumažėjo 24 proc., tačiau atrodo, kad orientacinis 20 proc. energijos vartojimo efektyvumo didinimo tikslinis rodiklis nebus pasiektas. Šiuos duomenis iš dalies galima paaiškinti užsitęsusių ekonomikos nuosmukiu, anglies dioksido nutekėjimu ir didesniu energijos vartojimo efektyvumu.

2.3 Tačiau dar laukiantys iššūkių yra didesni ir su jais kovojant reikės imtis skubių priemonių. **Tarpvyriausybė klimato kaitos komisija** (IPCC) neseniai paskelbė 5-osios vertinimo ataskaitos dalį, kurioje nurodoma, kad nepaisant vykdomos klimato kaitos švelninimo politikos, pasaulyje išmetamas ŠESD kiekis išaugs iki precedento neturinčio lygmens. IPCC duomenimis, tik didelės institucinės ir technologinės permainos ir didelės investicijos užtikrins didesnę nei 50 proc. tikimybę pasiekti, kad pasaulinis atšilimas neviršytų 2 laipsnių Celsijaus ribos.

2.4 2008 m. Europos Vadovų Taryba nusprendė **iki 2050 m. ŠESD kiekį sumažinti 80–95 proc.**, atsižvelgdama į tarptautinį įsipareigojimą pasiekti, kad pasaulyje temperatūra nepakiltų daugiau kaip 2 laipsniais Celsijaus. Komisija pateikė atitinkamus klimato ir energetikos veiksmų planus iki 2050 m.

2.5 **EESRK aktyviai rėmė** ir atidžiai stebėjo sprendimus dėl ES klimato ir energetikos politikos ir jų įgyvendinimą. Gavęs prašymų pateikti nuomonę arba savo iniciatyva Komitetas parengė nemažai nuomonių susijusiais klausimais, įskaitant nuomones dėl tarptautinių derybų klimato kaitos klausimais⁽¹⁾, dėl Europos energijos bendrijos⁽²⁾, energijos kainų⁽³⁾, energijos nepritekliaus⁽⁴⁾ ir naujausią nuomonę dėl rinkos priemonių siekiant pereiti prie tausiai išteklius naudojančios ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos⁽⁵⁾.

2.6 Ši nuomonė yra pagrįsta ankstesnėmis nuomonėmis ir jas papildo. Kaip ir kitose EESRK nuomonėse, joje suderinami skirtingi požiūriai. Ji skirta tik komunikatui „2020–2030 m. klimato ir energetikos politikos strategija“⁽⁶⁾. EESRK parengs atskiras nuomones dėl kitų šio rinkinio dokumentų – ATLPS reformos⁽⁷⁾, komunikato dėl energijos kainų⁽⁸⁾, rekomendacijų dėl skalūnų dujų⁽⁹⁾ ir komunikato dėl pramonės atgimimo⁽¹⁰⁾.

3. Komisijos siūloma strategija

3.1 Remdamasi klimato ir energetikos veiksmų planais iki 2050 m., žaliąja knyga viešosioms konsultacijoms ir poveikio vertinimu, 2.8 punkte minimame pagrindų komunikate dėl 2030 m. klimato ir energetikos politikos Komisija pateikė **pasiūlymų rinkinį**.

3.2 Komisija siūlo išmetamą **ŠESD kiekį sumažinti 40 proc.** palyginti su 1990 m. Sektoriuose, kuriems taikoma ATLPS, ŠESD kiekis turės būti sumažintas 43 proc. palyginti su 2005 m., o sektoriuose, kuriems ši ATLPS netaikoma – 30 proc.. Dabartinis metinis 1,74 proc. koeficientas, kuriuo mažinamas didžiausias sektoriuose, kuriuose taikoma ATLPS, leidžiamas išmesti ŠESD kiekis, po 2020 m. turės būti padidintas iki 2,2 proc. Sektorių, kuriems ATLPS netaikoma, tikslinis rodiklis būtų paskirstytas valstybėms narėms taip pat, kaip tai daroma dabar.

⁽¹⁾ OL C 67, 2014 3 6, p. 145–149.

⁽²⁾ OL C 68, 2012 3 6, p. 15–20.

⁽³⁾ OL C 198, 2013 7 10, p. 1–8.

⁽⁴⁾ OL C 341, 2013 11 21, p. 21–27.

⁽⁵⁾ OL C 226, 2014 06 16, p. 1.

⁽⁶⁾ COM(2014) 15 final.

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė dėl ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (dar nepaskelbta OL). EESC-2014-00800-00-00-AC-TRA.

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė dėl energijos kainų ir išlaidų Europoje. EESC-2014-01113-00-00-AC (žr. Oficialiojo leidinio p. 64).

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė dėl angliavandenilių žvalgybos naudojant hidraulinį ardymą. EESC-2014-01320-00-00-AC-EDI (žr. Oficialiojo leidinio p. 34).

⁽¹⁰⁾ EESRK nuomonė dėl Europos pramonės atgimimo (dar nepaskelbta OL). EESC-2014-00746-00-00-AC.

3.3 Komisija siūlo siekti, kad **atsinaujinančioji energija sudarytų bent 27 proc.** visos ES suvartojamos energijos. Šis tikslinis tikslas yra privalomas ES lygmeniu, bet jis nebus paskirstytas atskiroms valstybėms narėms. Elektros energijos sektoriuje atsinaujinančiosios energijos dalis, kuri šiuo metu yra 21 proc., 2030 m. turėtų būti 45 proc.

3.4 Pasiūlymų dėl energijos **vartojimo efektyvumo nepateikiama**. Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos įgyvendinimo įvertinimas bus pateiktas 2014 m. viduryje; juo remiantis bus svarstomi tolesni pasiūlymai.

3.5 Komisija siūlo **apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą pertvarkyti** ⁽¹⁾ sukuriant rinkos stabilumo rezervą ir pateikė reglamento projektą dėl šio klausimo.

3.6 Be to, Komisija svarsto **konkurencingumo integruotose rinkose** klausimą ir ragina didinti energijos tiekimo saugumą. Komisija pateikė atskirą komunikatą dėl **energijos kainų** ⁽²⁾.

3.7 Siūlomas **naujas valdymo metodas**, pagrįstas nacionaliniais planais.

3.8 Siekiant geriau atsižvelgti į padarytą pažangą, siūloma **taikyti daugiau rodiklių**.

3.9 Taip pat užsimenama apie pagrindines **susijusias politikos sritis** – žemės ūkį ir žemėnaudą, anglies dioksido surinkimą ir saugojimą (CCS) bei inovacijas ir finansus.

3.10 Galiausiai, Komisija trumpai apžvelgia **tarptautinę pažangą** mažinant išmetamą ŠESD kiekį.

4. EESRK pastabos dėl 2030 m. strategijos

4.1 EESRK palankiai vertina komunikatą, nes juo siekiama, kad klimato ir energetikos politika taptų **nuspėjamesnė**. Ilgalaikių sprendimų ir milžiniškų investicijų, reikalingų norint raidą nukreipti norima linkme, prielaida yra stabili ir nuspėjama reguliavimo sistema ir visų pirma nuoseklus jos įgyvendinimas

4.2 Nuspėjamumui yra svarbu tai, kad nesikeis pagrindiniai klimato ir **energetikos politikos strategijos iki 2020 m.** elementai.

4.3 Vis tik komunikate taip pat **atsižvelgiama ir į dideles permainas**, įvykusias po to, kai buvo patvirtinta 2020 m. politika. Nepaisant to, kad nuspėjamumas yra būtinas, dėl besikeičiančio tarptautinio konteksto iššūkių, būtino ekonominio atsigavimo, didesnio konkurencingumo ir didėjančių išlaidų energijai būtina pakoreguoti dabartinę politiką.

4.4 Visuotinis atšilimas kelia didžiulę ilgalaikę grėsmę mūsų planetai, ateities kartų gerovei ir apskritai ekonomikai. Jis jau dabar brangiai kainuoja. ES pastangos turi būti nukreiptos siekti iki 2050 m. 80–95 proc. sumažinti išmetamą ŠESD kiekį. **EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui nustatyti 40 proc. tikslinį rodiklį 2030 m.**, net jei jis ir atrodytų labai **drąsus**. Prie komunikato pridedamame poveikio vertinime teigiama, kad 35 proc. tikslinis rodiklis būtų pakankamas, kad pavyktų pasiekti 2050 m. tikslą.

4.5 Kai 2008 m. buvo nustatytas „2020“ tikslas išmetamą ŠESD kiekį sumažinti 20 proc., palyginti su 1990 m., išmetamas dujų kiekis jau tada buvo 10 proc. mažesnis nei lyginamųjų 1990 metų. Šiuo metu atrodo, kad iki 2020 m. išmetamas ŠESD kiekis bus sumažintas 24 proc., tai reiškia per 11 metų pasiektą 14 proc. sumažinimą. **Per dešimtmetį išmetamų dujų kiekis turėtų būti sumažintas 16 proc.**, o tai galima nesunkiai pasiekti atsižvelgiant į technologinę pažangą, mažėjančias atsinaujinančiosios energijos kainas ir kylančias iškastinės energijos kainas. Tačiau nuo 1990 m. tapo lengviau siekti šio tikslo dėl ekonomikos nuosmukio, didelio masto pertvarkymų buvusiose komunistinėse šalyse ir Kioto protokolo mechanizmų naudojimo.

⁽¹⁾ COM(2014) 20 final.

⁽²⁾ COM(2014) 21 final.

4.6 Tačiau, kad šis tikslas būtų pasiektas ir nenukentėtų kiti – ekonominiai ir socialiniai – tvarumo aspektai, labai svarbu **užtikrinti ekonomiškai efektyviausias** įgyvendinimo **priemonės**. Todėl EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija nebenustato reikalavimų biodegalų sektoriui, kuriame ko gero brangiausia mažinti išmetamą ŠESD kiekį – tokią rekomendaciją EESRK pateikė dar 2008 m.⁽¹³⁾ Šiuo požiūriu reikėtų atidžiai įvertinti ir plačiai aptarti lankstumo mechanizmų naudojimą, kurio Komisija dabar siūlo atsisakyti nuo 2020 m.; atliekant šį vertinimą, reikėtų atsižvelgti į pastebėtas problemas ir bendro ekonominio veiksmingumo naudą ir į tarptautinio bendradarbiavimo klimato klausimais raidą.

4.7 Politika skirtingiems ekonomikos sektoriams darys skirtingą poveikį. Todėl priemonės turėtų būti parengtos kruopščiai ir skirtos **sumažinti neigiamas pasekmes** bei apsaugoti pažeidžiamiausius energijos vartotojus. Perejimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos turi būti sąžiningas. Svarbūs klausimai yra mokymas, kokybiškos darbo vietos ir darbuotojų dalyvavimas.

4.8 EESRK taip pat **pritaria Komisijos siūlomam bendram tikslui atsinaujinančiosios energijos dalį padidinti bent iki 27 proc.** 40 proc. tikslas gali būti vertinamas kaip svarbus ženklas išmetamų ŠESD mažinimo srityje ir rengiantis COP 20/COP/21 deryboms; kita vertus, atsinaujinančios energijos vystymas siekiant sumažinti pernelyg didelę priklausomybę nuo importo yra veikiau energetikos politikos tikslas. Komitetas kritiškai vertina tai, kad kiekvienai atskirai valstybei nenumatomi privalomi tiksliniai rodikliai. Visiškai nesuprantama, kaip Komisija be nustatytų konkrečių nacionalinių tikslų stebės, kaip laikomasi šio tikslo, o dar svarbiau – kaip ketina prirėkus skirti sankcijas.

4.9 Didesnis **energijos vartojimo efektyvumas** yra perspektyviausias būdas ekonomiškai veiksmingai siekti visų energetikos politikos tikslų – aplinkos, ekonominių ir tiekimo saugumo. Potencialas yra didelis, tačiau reikalingos radikalios priemonės. EESRK tikisi, kad Komisija pateiks veiksmingų politikos priemonių, pagrįstų vertinimų, kurie bus atlikti šiais metais, išvados, atsižvelgiant į didelį šioje srityje spręstinių problemų skaičių. Būtina atsižvelgti į dabartinių ir neseniai patvirtintų teisėkūros aktų įgyvendinimo patirtį. Galima būtų apsarstyti sektorių tikslinius rodiklius, pirmiausia tam, kad būtų išnaudotas didelis statybos ir transporto sektorių potencialas.

4.10 **EESRK palankiai vertina naują**, Komisijos pasiūlytą **valdymo metodą**, pagal kurį bus laipsniškai rengiami nacionaliniai planai. Tokių planų rengimas galėtų atverti ypatingą galimybę ne tik suinteresuotiesiems subjektams, bet ir platesnei pilietinei visuomenei dalyvauti sprendžiant energetikos politikos klausimus, įskaitant įsipareigojimą šią politiką įgyvendinti. Svarbiausias pasiūlymo aspektas – reikalavimas **konsultuotis su kaimyninėmis šalimis** ir toks konsultavimasis turėtų būti privalomas prieš valstybėms narėms priimant nacionalinius sprendimus, kurie gali turėti didelį poveikį kitoms šalims, ir galėtų tapti ryžtingu žingsniu kuriant **Europos energetikos bendriją**. Sujungus skirtingus nacionalinius išteklius ir strategijas bei skirtingus energijos rūšių derinius, galėtų atsirasti ekonomiškai veiksmingos regioninės sistemos ir rinkos, padedančios subalansuoti, adekvačiai gaminti ir užtikrinti tiekimo saugumą. Todėl EESRK ragina valstybes nares teigiamai įvertinti veiksmingo valdymo procedūrą ir kartu su Komisija nustatyti, kaip ją įgyvendinti. Šis naujas valdymo metodas turi būti skaidrus ir jį įgyvendinant turėtų dalyvauti pilietinė visuomenė, tuo pat metu sumažinant papildomą administracinę našą valstybėms narėms.

4.11 Valstybėms narėms **naudojantis savo teise pačioms sudaryti savo energijos rūšių derinį pagrindiniai uždaviniai yra tvarumas ir įvairinimas**. Didinti atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą, juos papildant kitais mažai ŠESD išskiriančiais šaltiniais, reikės dėl abiejų priežasčių. ES politika neturėtų varžyti valstybių narių, kurios pageidauja naudoti branduolinę energiją arba eksploatuoti vietos energijos išteklius, įskaitant netradicinės gavybos dujas.

4.12 Reikia teikti didesnę paramą mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomiką vystančioms asocijuotosioms šalims, kurioms taikoma Europos kaimynystės politika, taip pat supaprastinti prieigą prie reikiamų technologijų ir teikti paramą šių šalių mokslinių tyrimų centrams, kurie specializuojasi šioje srityje.

⁽¹³⁾ OL C 198, 2013 06 13, p. 56.

4.13 Pastarosiomis savaitėmis buvo akcentuojama itin didelė ES priklausomybė nuo **iškastinių energijos išteklių iš nepatikimų šaltinių** ir būtinybė nedelsiant skirti dėmesį šiai problemai spręsti. Reikia imtis ryžtingų veiksmų įvairinti energijos rūšių derinį, kaip nurodyta 4.11 punkte. Norint įvairinti tiekimo šaltinius, taip pat reikalinga reali vidaus energijos rinka ir bendra išorės energetikos politika.

4.14 EESRK palankiai vertina pasiūlymą taikyti daugiau **rodiklių**, skirtų geriau įvertinti pažangą. Didžiausia kliūtis realiai vidaus energijos rinkai vis dar yra nepakankamas tarpvalstybinis perdavimo pajėgumas. Tinkamas būdas pažangai šioje srityje kontroliuoti – kainų skirtumų tarp regionų ir šalių raidos stebėseną.

4.15 Svarbus Komisijos vaidmuo šioje srityje – užtikrinti **vienodas sąlygas** laipsniškai atsisakant žalingų subsidijų ir kruopščiai peržiūrint valstybės paramos programas⁽¹⁴⁾. Tokia pati nuostata turėtų būti taikoma ir ATLPS numatytoms paramos priemonėms, skirtoms kompensuoti netiesiogines sąnaudas dėl klimato kaitos (pavyzdžiui, didesnes elektros energijos kainas) tiems pramonės sektoriams, kuriuose yra anglies dioksido nutekėjimo rizika. Tokios kompensacijos turėtų būti taikomos visoje ES, kad būtų išvengta konkurencijos tarp valstybių narių iškreipimo. Be to, EESRK rengia atskirą nuomonę dėl pasiūlymo pertvarkyti ATLPS⁽¹⁵⁾. Tarptautiniu lygmeniu Komisija taip pat turi siekti užtikrinti vienodas konkurencines sąlygas, o tai reiškia, kad šis klausimas turi būti aptariamas PPO derybose, o taip pat ir TTIP susitarime.

4.16 Viena svarbi nacionalinių energetikos planų dalis yra politika **sektoriuose, kuriems netaikoma ATLPS**. Transporto ir šilumos sektoriai yra itin svarbūs. Komitetas jau ne kartą yra pareiškęs savo požiūrį į biodegalų politiką, todėl norėtų atkreipti dėmesį į parengtas atitinkamas nuomones⁽¹⁶⁾.

4.17 **Žemės ūkio ir žemėnaudos sritys** savo ruožtu prisidės prie klimato kaitos padarinių švelninimo, tačiau politiką būtina išanalizuoti ir apsvarstyti kruopščiau. Įvairinant energijos šaltinius bus svarbi tvari biomasa iš žemės ūkio ir miškininkystės. Jeigu žemės paskirties keitimo sektorius bus įtrauktas į sąrašą tų sektorių, kuriems ATLPS netaikoma, turėtų būti išskaičiuotas visas grynasis miškų anglies dioksido absorbento padidėjimas.

4.18 Komunikate, be kita ko, trūksta **informacijos** apie svarbų „20-20-20“ sprendimų tikslą – **kuriant naujas ekologiškas darbo vietas padarytą pažangą**. Iki šiol atlikti tyrimai rodo neutralų arba tik labai menką teigiamą bendrą poveikį užimtumui, nors darbo vietų struktūra keisis radikaliai.

4.19 Greičiausiai, kad **perėjimas prie ekologiškos veiklos** dideliu mastu ES jau įvyko, nes tą rodo, pavyzdžiui, kur kas didesnis apdirbamosios pramonės sektorių energijos vartojimo efektyvumas. Iki šiol energijai imlūs pramonės sektoriai sugebėdavo reaguoti į klimato iššūkius didindami savo našumą, tačiau dėl to, kad jau daug galimybių išnaudota, į anglies dioksido nutekėjimo grėsmę ateityje reikėtų atsižvelgti dar rimčiau.

4.20 Daugelis Europos **energijai imlių pramonės sektorių** konkuruoja atvirose pasaulinėse rinkose ir neturi galimybių vienašališkai dėl papildomų sąnaudų padidinti kainas, todėl jose kyla anglies dioksido nutekėjimo grėsmė. Daugeliu atveju šių pramonės sektorių energijos vartojimo ir CO₂ efektyvumas yra didžiausias pasaulyje. Tokiomis aplinkybėmis dėl anglies dioksido nutekėjimo netgi gali padidėti bendras išmetamas ŠESD kiekis. Todėl dėl ES politikos neturėtų išaugti tiesioginės ar netiesioginės energijos sąnaudos šiems sektoriams arba reikėtų priimti aiškias nuostatas dėl tokių išaugusių sąnaudų kompensavimo. Nuostatose dėl anglies dioksido nutekėjimo prevencijos reikia numatyti visiškai nemokamą taršos leidimų skyrimą, remiantis techniškai pasiekiamais standartais, kol įrodoma, kad naujos technologijos ekonomiškai pagrįstai užtikrina didelį taršos sumažinimą.

⁽¹⁴⁾ OL C 226, 2014 07 16, p. 28.

⁽¹⁵⁾ OL C 177, 2014 06 11, p. 88.

⁽¹⁶⁾ OL C 198, 2013 06 10, p. 56.

4.21 Pagrindinis realus klimato ir energetikos politikos problemų sprendimas – **inovacijos**. ES ir valstybės narės bei finansų sektoriaus subjektai turi imtis radikalių priemonių išnaudoti šį potencialą paremdami ir naujų technologijų diegimą, ir bandydami diegti rizikingesnes pažangias inovacijas. Jeigu daugelyje sektorių nebus realių technologijos šuolių, ilgalaikių tikslų nepasieksime. Kad šios inovacijos būtų įdiegtos, reikalingas konkurencingas pramonės sektorius, kuris, prisitaikydamas prie šio iššūkio, galėtų išlikti konkurencingas ir užkariautų naujas sritis. Galingas veiksnys tam tikslui pasiekti – kokybiškas mokymas. Pramonė, kuri specializuojasi mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikai skirtos įrangos gamybos srityje, galėtų tapti Europos ekonomikos varomąja jėga, taip padidinant konkurencingumą ir supaprastinant prieigą prie šios įrangos. Kad tai būtų įgyvendinta, reikalingos suderintos mokslinių tyrimų ir paramos priemonės.

4.22 Kad būtų atremti klimato kaitos iššūkiai ir siekiant nuolatinio užtikrinto, saugaus energijos tiekimo visiems už prieinamą kainą, visi europiečiai turi keisti požiūrį ir elgseną. Nepaisant to, kokią politikos kursą pasirinks ES sprendimus priimančys subjektai, sklandus šios politikos **įgyvendinimas priklauso nuo** visų suinteresuotųjų subjektų **dalyvavimo** ankstyvajame proceso etape. Kaip jau minėta 4.9 punkte, svarbus vaidmuo, kurį EESRK galėtų paremti, tenka pilietinei visuomenei.

4.23 Tačiau **svarbiausias** klimato politikos klausimas vis tik yra **tarptautinis vystymasis**. Komunikate pasiūlyta politikos strategija pastebimai sumažintų ES išmetamą ŠESD kiekį, kuris šiuo metu sudaro 11 proc. viso pasaulyje išmetamo ŠESD kiekio. Tarptautinė energetikos agentūra (TEA) nurodė, kad esama politika iki 2035 m. ES dalį sumažintų iki 7 proc. Europai tenka ypatinga istorinė atsakomybė imtis veiksmų prieš klimato kaitą, tačiau vienai savo jėgomis jai nepavyktų pasiekti realios pažangos siekiant, kad pasaulinis atšilimas neviršytų 2 laipsnių Celsijaus ribos. Ambicingas tarptautinis susitarimas ir veiksmingas jo įgyvendinimas yra svarbūs ES politikos tikslai. Jeigu šių tikslų nebus pasiekta, ES turėtų persvarstyti savo pačios parengtą politiką. Kartu, kur kas daugiau dėmesio ir pastangų reiktų skirti **prisitaikymui** prie klimato kaitos – ilgiau šio klausimo ignoruoti negalima.

2014 m. birželio 4 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl Sąjungos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos rinkos stabilumo rezervo sukūrimo ir veikimo, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB

COM(2014) 20 final – 2014/0011 (COD)

(2014/C 424/07)

Pranešėjas **Antonello PEZZINI**

Europos Parlamentas, 2014 m. vasario 6 d., Taryba, 2014 m. vasario 13 d., ir Europos Komisija, 2014 m. sausio 22 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 ir 304 straipsniais, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Sąjungos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos rinkos stabilumo rezervo sukūrimo ir veikimo, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB

COM(2014) 20 final.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. gegužės 22 d. priėmė savo nuomonę.

499-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. birželio 4–5 d. (birželio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 167 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 10 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK mano, kad Europos Sąjungos apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ES ATLPS) yra viena svarbiausių ES klimato ir energetikos politikos priemonių, skirtų mažinti ES pramonės sektoriaus išmetamų teršalų kiekį, todėl ragina ją iš esmės reformuoti, kad būtų galima pasiekti ES 2020 m. ir 2030 m. klimato politikos tikslus, kartu išsaugoti ES pramonės konkurencingumą ir išvengti investicijų nutekėjimo.

1.2 EESRK palankiai vertina pasiūlymą kito ATL prekybos sistemos laikotarpio pradžioje, 2021 m. sukurti apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos rinkos stabilumo rezervą, kuris būtų viena galimų priemonių valdyti ATL kainų svyravimus po 2020 m.

1.3 Komitetas pabrėžia, kad 2014 m. kovo 21 d. Europos Vadovų Taryba paprašė priimti priemones, kuriomis būtų visiškai kompensuojamos pasauliniu mastu konkuruojančių sektorių tiesioginės ir netiesioginės sąnaudos, patiriamos dėl ES klimato politikos, kol bendru tarptautiniu susitarimu dėl klimato kaitos pasaulio lygmeniu Europos pramonei nebus užtikrintos vienodos sąlygos.

1.4 EESRK ragina:

- iš anksto nustatyti automatinio koregavimo mechanizmus, atsparius dideliems sukrėtimams, nepaliekant veiksmų ar įsikišimo laisvės,
- užtikrinti sistemos skaidrumą, nuspėjamumą ir paprastumą,
- apriboti perėjimo išlaidas,

- numatyti aiškias investavimo galimybes,
- nustatyti ilgalaikius nekintančius tikslus,
- užtikrinti, kad ATL aukcionuose gautos pajamos bus naudojamos paremti įmonėms pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos ir švarių technologijų kūrimo ir taikymo,
- skirti tinkamas novatoriškas paramos priemones energijai imliems apdirbamosios pramonės sektoriams,
- kurti aiškesnes strategijas Europos ir pasaulio lygmeniu.

1.5 Komiteto nuomone, apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema iš dalies sutampa su Europos ir nacionaline aplinkos, klimato, energetikos ir pramonės vystymosi politikos sritimis, kuriose įgyvendinami veiksmai turėtų būti labiau tarpusavyje suderinti siekiant teigiamo poveikio, todėl EESRK prašo peržiūrėti sistemą labiau atsižvelgiant į kitas taisykles, susijusias su išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekio ir pramonės tikslais naudojamos energijos sąnaudų klausimais.

1.6 EESRK primena, kad ATLPS turi būti stiprinama ne tik kaip priemonė visuose sektoriuose optimizuoti išlaidas ir skatinti efektyvų energijos vartojimą, bet ir kaip priemonė plačiosios visuomenės sąmoningumui ugdyti ir skatinti:

- rinktis prekes ir paslaugas, kurias gaminant ir teikiant išmetamas mažas anglies dioksido kiekis,
- remti investicijas į infrastruktūrą,
- stiprinti mokymą ir gebėjimų ugdymą svarbiausiuose sektoriuose siekiant atkurti Europos apdirbamosios pramonės sektoriaus ekonominę vertę.

1.7 Komitetas pabrėžia, kad pramonėje nuolat diegiamos inovacijos siekiant sumažinti energijos vartojimą ir padidinti energijos vartojimo efektyvumą, tačiau akivaizdu, kad dėl ATLPS rinkos iškraipymų ir labai žemų anglies dioksido kainų gali būti sunkiau plėtoti tvarias mokslines ir technologines inovacijas.

1.8 EESRK mano, kad ES ATLPS vaidmuo, t. y. padėti susijusiems įrenginiams ir sektoriams sumažinti išmetamą anglies dioksido kiekį ekonomiškai naudingais būdais, visų pirma investuojant į mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančias technologijas, naudojant atsinaujinančių šaltinių energiją ir taikant efektyvų energijos vartojimą skatinančias priemones, nuo 2020–2030 m. turėtų būti išplėstas, t. y. ši sistema turėtų skatinti naudotis tarptautiniais kompensaciniais mechanizmais siekiant sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį bendroje anglies dioksido rinkoje, rengiantis 2015 m. visuotinam susitarimui dėl klimato kaitos ir atsižvelgiant į vystymosi po 2015 m. darbotvarkėje apibrėžtus tvaraus vystymosi tikslus, susijusius su integruotais vystymosi, lygių galimybių, žmogaus teisių užtikrinimo ir visapusiško ekologinio tvarumo įgyvendinimo veiksmais.

1.9 Komiteto nuomone, ATLPS, kuri pradės veikti po 2021 m. ir bus įtraukta į naują klimato ir energetikos politikos strategiją, peržiūra turi būti atidžiai derinama su pagal programą „Horizontas 2020“ įgyvendinamais veiksmais ir su nacionalinėmis programomis siekiant sparčiau atgaivinti tvarias technologines inovacijas ir išsaugoti Europos pramonės konkurencingumą skatinant kurti naujus ir kokybiškesnius pramonės įrenginius.

1.10 EESRK yra įsitikinęs, kad būtina stabilesnė, lankstesnė ir visiems svarbiausiems pasauliniams partneriams atviresnė anglies dioksido rinka, todėl prašo Komisijos, Europos Parlamento ir Tarybos sudaryti labai tikslią ir suderintą veiksmų programą, kuri padėtų sukurti konkurencingos ir tvarios apdirbamosios pramonės sistemą.

1.11 EESRK pabrėžia, kad priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo politika gali prisidėti prie užimtumo didinimo ir padėti mažinti išmetamų teršalų kiekį ir gerinti oro kokybę. Prašo šiems aspektams skirti tinkamą dėmesį tarptautinėse derybose.

2. Ižanga

2.1 ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ATLPS) turi būti svarbi veiksminga priemonė ES energetikos sektoriaus išmetamų teršalų kiekiui mažinti. Kad ši sistema būtų ekonomiškai efektyvi, ji turi būti grindžiama rinkos dėsniais, stimuliuoti anglies dioksido kainas, taip pat skatinti investicijas į mažo anglies dioksido kiekio technologijas ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos plėtrą didinant energijos vartojimo efektyvumą siekiant sukurti konkurencingą apdirbamosios pramonės sektorių, atitinkantį bendrus tvarumo tikslus, kuriems pritaria ir kuriuos remia visi svarbiausi pasauliniai partneriai.

2.2 Šiuo metu pagal apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą numatoma, kad įmonėms, kurioms taikomas reikalavimas mažinti išmetamą teršalų kiekį, gali būti suteikiami kreditai, atitinkantys leistiną išmesti CO₂ kiekį tonomis, kasmet šį kiekį mažinant (-1,74 proc.). Nuo 2021 m. ši procentinė dalis turėtų padidėti iki 2,2 proc.

2.3 Nuo pat ES ATLPS sukūrimo joje nustatomos ES lygmens orientacinės anglies dioksido kainos, į kurias atsižvelgiant kasdien priimami veiklos ir strateginiai investavimo sprendimai siekiant sumažinti visų ES ekonomikos sektorių (kurie išmeta beveik pusę viso ES išmetamo ŠESD kiekio) išmetamųjų teršalų kiekį.

2.4 Vis dėlto sunkios ekonomikos krizės ir su ja susijusio ekonominės veiklos sulėtėjimo sąlygomis ATLPS paskatino struktūrinį ATL pasiūlos ir paklausos disbalansą, dėl kurio susidarė maždaug 2 mlrd. ATL perteklius ir kuris tikriausiai išliks dar daugiau kaip dešimtmetį.

2.5 Dėl šio rinkos pertekliaus labai nukrito ATL kainos Sąjungos sistemoje: jų kaina sumažėjo nuo maždaug 30 EUR už CO₂ toną iki 13,09 EUR už toną 2010 m. ir iki 11,45 EUR už toną 2011 m., o 2012 m. vidutinė pasaulinė CO₂ kaina nukrito iki 5,82 EUR už toną.

2.6 Daugelyje Europos valstybių pradėtos įgyvendinti įvairios iniciatyvos, pavyzdžiui, Italijoje išduodami baltieji ir žalieji sertifikatai: siekiant sumažinti išmetamą anglies dioksido kiekį taupymą ir veiksmingumą skatinančiomis priemonėmis (baltieji sertifikatai) arba pirminės energijos struktūroje angliavandenilius keičiant atsinaujinančiųjų išteklių šaltiniais (žalieji sertifikatai) ⁽¹⁾.

2.7 Pramonės sektoriuje nuolat diegiamos naujovės siekiant sumažinti energijos vartojimą ir padidinti energijos vartojimo efektyvumą. Tačiau akivaizdu, kad drastiškai mažinant anglies dioksido kainas bus vis sunkiau skatinti tvarias mokslines ir technologines inovacijas.

2.8 Pagal dabartines taisykles, kuriomis grindžiama ATLPS, nustatyta griežta ir daug metų galiojanti aukcionams skirtų ATL pasiūla ir ji negali būti keičiama, nors ATL paklausa labai keičiasi, todėl ilgam sutrinkdoma pusiausvyra, o tai stabdo inovacijas ir silpnina paskatas investuoti į mažo anglies dioksido kiekio technologijas.

2.9 2013 m. gruodžio mėn. Europos Parlamentas ir Taryba svarstydami, kokius pakeitimus reikėtų padaryti ATLPS, nusprendė – atsižvelgiant į išskirtines aplinkybes ir siekiant, kad rinka sėkmingai veiktų, kol bus priimtos ilgalaikės struktūrinės priemonės, – leisti Komisijai tik vieną kartą išimtinu atveju atidėti ATL pardavimą aukcionuose, tačiau ne daugiau kaip 900 mln. leidimų, ir nustatyti naują taikymo terminą iki 2020 m., o ne palikti trijų metų 2014–2016 m. laikotarpį.

2.10 Nepaisant šios trumpalaikės pažangos, ES dar tikrai neišsprendė ilgalaikio pertekliaus klausimo.

2.11 Komisijos nuomone, sprendimu sukurti rinkos stabilumo rezervą, kuris pradės veikti nuo sistemos 4 etapo pradžios, t. y. 2021 m., bus papildytos šiuo metu galiojančios taisyklės, siekiant užtikrinti labiau subalansuotą rinką, kurioje anglies dioksido kaina labiau priklausytų nuo išmetamo dujų kiekio mažinimo vidutinės trukmės ir ilgalaikiu laikotarpiu ir kurios perspektyvos būtų stabilios, taigi, būtų skatinama investuoti į mažo anglies dioksido kiekio technologijas, naudingas įmonėms, kurių veiklai vykdyti reikėjo ir teberekia labai daug energijos.

⁽¹⁾ Atsižvelgiant į Direktyvos 2006/32/EB, kurioje numatyta, kad visos valstybės narės turi nustatyti nacionalinius energijos vartojimo efektyvumo veiksnių planus siekiant sumažinti energijos vartojimą ir skatinti atsinaujinančiųjų išteklių energiją, nuostatas.

2.12 Rezervas turėtų padėti spręsti pastaraisiais metais susidariusio ATL pertekliaus problemą ir sustiprinti sistemos atsparumą didelio masto sukrėtimams, kadangi ATL pasiūla aukcionuose būtų koreguojama automatiškai.

2.13 Pasiūlymui sukurti šį rezervą, kuris ko gero yra priimtinesnė priemonė nei neseniai priimtas sprendimas iki 2019–2020 m. atidėti 900 mln. ATL pardavimą aukcionuose, pritarė platus suinteresuotųjų subjektų ratas. Nagrinėjamame pasiūlyme dėl teisės akto numatyta, kad rezervas veiks tik pagal iš anksto apibrėžtas taisykles nepaliekant Komisijai ir valstybės narėms jokios veikimo laisvės įgyvendinimo srityje.

3. Komisijos pasiūlymų santrauka

3.1 Komisija siūlo kito ATL prekybos sistemos laikotarpio pradžioje, t. y. 2021 m., sukurti apyvertinių taršos leidimų prekybos sistemos rinkos stabilumo rezervą. Rezervas, kuris papildys neseniai priimtą sprendimą iki 2019–2020 m. atidėti 900 mln. ATL pardavimą aukcionuose, turėtų padėti:

- išspręsti pastaraisiais metais susidariusio ATL pertekliaus problemą,
- sustiprinti sistemos atsparumą didelio masto sukrėtimams,
- sukurti ATL pasiūlos aukcionuose automatinio koregavimo mechanizmus.

3.2 Nagrinėjamame pasiūlyme dėl sprendimo numatyta, kad tokie iš anksto sukurti automatinio pasiūlos koregavimo mechanizmai nepaliks Komisijai ir valstybės narėms jokios veikimo laisvės juos taikant.

3.3 Pasiūlymas dėl nuo 2021 m. pradėsiančios veikti ATLPS yra Komisijos pasiūlymo dėl naujos 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategijos (dėl kurio EESRK rengia nuomonę) dalis. Šioje strategijoje svarstomi įvairūs aspektai ir, be kita ko, numatyta: 40 proc. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį, palyginti su 1990 m. lygiu; nustatyti privalomą ES lygmens tikslą, kad atsinaujinančiosios energijos dalis siektų bent 27 proc.; įgyvendinti platesnio užmojo energijos vartojimo efektyvumo politiką; sukurti naują valdymo sistemą; nustatyti naujus rodiklius siekiant užtikrinti konkurencingą ir saugią energetikos sistemą.

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK visada pritarė, kad „turėtų būti pereinama prie intensyvesnės ATL prekybos aukcionuose. Prekyba apyvertiniais taršos leidimais aukcionuose atitinka „teršėjas moka“ principą, išvengiama pagautės, skatina turėti mažai teršiančius įrenginius ir yra tokių įrenginių finansavimo šaltinis bei skatina inovacijas.“⁽²⁾

4.2 EESRK mano, kad labai svarbu išsaugoti stiprią ATLPS, kaip pagrindinį ES klimato ir energetikos politikos ramstį, kad jos funkcionavimas nenulemtų apdirbamosios pramonės sektoriaus nuosmukio ir investicijų nutekėjimo. Tai įmanoma reformuojant anglies dioksido rinkos valdymo sistemą, kuri galėtų būti veiksminga priemone, padedančia pramonės ir kitiems susijusiems sektoriams veiksmingai mažinti išmetamą teršalų kiekį ir skatinančia investuoti į pažangias mažo anglies dioksido kiekio technologijas, galinčias konkuruoti pasaulio lygmeniu.

4.3 Didžioji dalis šiuo metu galiojančių priemonių, skirtų apsaugoti pramonės sektorius, dalyvaujančius ES ATLSP, iki 2021 m. bus panaikintos, o 2027 m. bus visiškai atsisakyta nemokamo apyvertinių taršos leidimų suteikimo. Įgyvendinant naują 2030 m. įsigaliosiantį CO₂ mažinimo tikslą, nustatytą sektoriams, kuriems taikoma ES ATLPS, ES pramonei gali tekti papildoma našta.

4.4 Kol bendru tarptautiniu susitarimu dėl klimato kaitos Europos pramonei pasaulio lygmeniu nebus užtikrintos vienodos sąlygos, ES ATLSP turi būti pakeista taip, kad būtų kompensuojamos visos pasauliniu mastu konkuruojančių sektorių tiesioginės ir netiesioginės su išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimu susijusios sąnaudos, kurios patiriamos dėl ES klimato kaitos politikos. Toks požiūris atitinka 2014 m. kovo 21 d. Europos Vadovų Tarybos išvadas, kuriose raginama 2020–2030 m. parengti galimo anglies dioksido nutekėjimo prevencijos priemones ir užtikrinti ilgalaikį pramonės investicijų planavimo saugumą, kad būtų užtikrintas Europos energijai imlios pramonės konkurencingumas.

⁽²⁾ OL C 27, 2009 2 3, p. 66.

4.5 Nuomonėje dėl konkurencingos mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos sukūrimo iki 2050 m. plano ⁽³⁾ EESRK rekomendavo Komisijai parengti naują priemonių paketą, kuris paskatintų investuoti didžiules sumas, būtinas minėtiems naujiems tikslams įgyvendinti, ir kuriame reikėtų numatyti sustiprinti ŠESD apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą, kadangi ši sistema yra sąnaudų optimizavimo priemonė, lemianti sprendimus investuoti, taip pat įtraukti kitas priemones, skirtas: visus sektorius skatinti efektyviai vartoti energiją; didinti vartotojų sąmoningumą, kad jie pasinaudodami savo perkamąja galia gali paremti išskiriant mažai anglies dioksido pagamintas prekes ir teikiamas paslaugas; remti investicijas į būtiną infrastruktūrą; skatinti mokymus ir gebėjimų stiprinimą pagrindiniuose sektoriuose.

4.6 Komitetas mano, kad siekiant sinergijos ir teigiamų rezultatų reikėtų geriau tarpusavyje suderinti Sąjungos aplinkos, klimato, energetikos ir pramonės vystymosi strategijas ir politiką. Manymas, kad „anglies dioksido kaina“ yra tik CO₂ ATL vertė jų prekybos sistemos rinkoje, neatsižvelgiant į išlaidas, susijusias su kitomis priemonėmis, pavyzdžiui, atsinaujinančiosios energijos skatinimo ar efektyvaus energijos vartojimo politikos, gali pasitvirtinti kaip pernelyg paprastas ir ribotas požiūris ir paskatinti klaidingus vertinimus ⁽⁴⁾.

4.7 EESRK pritaria 2014 m. pavasario Europos Vadovų Tarybos išvadoms dėl pramonės poreikių visose srityse – energijos, konkurencijos, prekybos ir mokymo – ir visų pirma remia principą, pagal kurį konkurencinga pramonė turi būti vertinama „atsižvelgiant į nuoseklią Europos kovos su klimato kaita ir energetikos politiką, be kita ko, sprendžiant didelių energijos išlaidų klausimą, visų pirma energijai imlios pramonės srityje.“

4.8 ATLPS turėtų būti sukurtas bendras energetikos ir energijai imlių pramonės sektorių teisinis pagrindas, padedant įveikti konkurencingumo praradimo problemą gretutinėmis priemonėmis, kuriomis kontroliuojamas anglies dioksido nutekėjimas, ir paspartinant pažangių sprendimų įgyvendinimą ATLPS nepriklausančiuose sektoriuose, kurie Europos Sąjungoje išmeta beveik pusę dabartinio ŠESD kiekio, visų pirma tokiaime didelį efektyvaus energijos vartojimo potencialą turinčiame sektoriuje, kaip statybos ir transporto sektorius.

4.9 EESRK primygtinai prašo vykdant ATLPS reformą taikyti ir ryžtingas ekonomikos atsigavimą skatinančias priemones, pavyzdžiui, investuoti į didelį potencialą turinčius sektorius, pavyzdžiui, infrastruktūros, ekologiškos ekonomikos, taip pat į strateginius pramonės sektorius, kaip antai mokslinių tyrimų ir inovacijų, ir ypač į apdirbamosios pramonės ir MVĮ sektorių.

4.10 EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad ATLPS galėtų būti veiksminga rinkos priemonė, galinti padėti siekti tikslo sumažinti išmetamą ŠESD kiekį ekonominiu požiūriu tvariais metodais, nes ji gali užtikrinti didesnę stabilumą. Tai įmanoma, kadangi sistema apriboja veiksmų laisvę ir užtikrina tam tikrą lankstumą, ji veikia pagal iš anksto nustatytas ir skaidrumo, nuspėjamumo ir paprastumo kriterijais pagrįstas taisykles, o tai savo ruožtu suteikia galimybę rinkos subjektams numatyti pasiūlos pokyčius ir juos derinti su savo veikla.

4.11 Siekiant ATLPS veiksmingumo reikėtų:

- apriboti perėjimo išlaidas,
- apibrėžti aiškias investavimo galimybes,
- nustatyti ilgalaikius nekintančius tikslus,
- užtikrinti, kad ATL aukcionuose gautos pajamos būtų naudojamos paremti įmones pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos švarių technologijų kūrimo ir taikymo ⁽⁵⁾.

4.12 Nuo 2020–2030 m. ES ATLPS turėtų padėti mažinti susijusių įrenginių ir sektorių išmetamą anglies dioksido kiekį ekonomiškai naudingais būdais, visų pirma investuojant į mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančias technologijas, naudojant atsinaujinančiųjų išteklių energiją ir taikant efektyvų energijos vartojimą skatinančias priemones.

⁽³⁾ OL C 376, 2011 12 22, p. 110.

⁽⁴⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 1.

⁽⁵⁾ Žr. „Comparative Study of Different Measures Funded through the Use of Economic Environmental Instrument“ (EESRK 2012 m.).

4.13 ATL rinkos kaina turi išlikti orientaciniu rodikliu, kuriuo remiantis būtų vykdomos investicijos, susijusios su išmetamo teršalų kiekiu mažinimu.

4.14 Būsimoje ATLPS reikėtų išlaikyti galimybę naudotis tarptautiniais kompensaciniais mechanizmais, kadangi tai yra patikimas būdas gauti lėšų, reikalingų siekiant veiksmingai mažinti išmetamus teršalus ir pasinaudoti galimybe kurti pasaulinę anglies dioksido rinką.

4.15 Turėtų būti toliau taikomas patobulintas ir išplėstas švarios plėtros mechanizmas, kartu sustiprintos ES ATLPS sąsajos su naujais kituose pasaulio regionuose kuriamais modeliais.

4.16 EESRK mano, kad ES turi dėti visas įmanomas pastangas, kad būtų sukurta tikra pasaulinė anglies dioksido rinką, ir šiuo tikslu plėtoti veiksmingus prekybos ATL mechanizmus, kuriais galėtų naudotis visi svarbiausi pasauliniai partneriai.

4.17 Naujieji mechanizmai turi būti kuriami sparčiai ir vyriausybių taikomi savanoriškai atsižvelgiant į nacionalinius reikalavimus. Tokie mechanizmai turi būti sukurti taip, kad būtų išvengta regionų konkurencijos iškraipymų vykstant tarptautinę prekybą.

4.18 Apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema iš dalies sutampa su Europos ir nacionaline aplinkos, klimato, energetikos ir pramonės vystymosi politika, o tai lemia rinkos iškraipymus ir veiksmingumo trūkumą, todėl peržiūrint sistemą būtina labiau atsižvelgti į kitas taisykles, svarbias reguliuojant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir pramonės tikslais naudojamos energijos sąnaudas.

4.19 Vienašališki sprendimai gali padidinti su CO₂ susijusias įmonių išlaidas (visų pirma energijos), sumažinti strateginių apdirbamosios pramonės sektorių konkurencingumą ir nepasiekti konkrečių rezultatų klimato srityje. Neseniai atlikti tyrimai parodė⁽⁶⁾, kad Europos Sąjungoje sumažintą išmetamųjų teršalų kiekį išlygino ir gerokai viršijo teršalai, kurie buvo išmesti gaminant į ES importuotus produktus.

4.20 EESRK nuomone, nors labai svarbu 2015 m. sudaryti pasaulinį susitarimą dėl klimato kaitos, kurį pasirašytų didžiausią ŠESD kiekį išmetančios šalys, reikia toliau tęsti technologinių inovacijų plėtrą pasinaudojant programos „Horizontas 2020“ priemonėmis ir koordinuojant nacionalines investicijas, kad Europos apdirbamoji pramonė išliktų konkurencinga skatinant kurti daugiau naujų ir kokybiškų pramonės objektų.

4.20.1 Siekiant šio tikslo būtina nustatyti išsamią ir suderintą veiksmų programą, kad būtų galima sukurti pasaulio lygmeniu konkurencingos ir tvarios pramonės sistemą. Todėl EESRK prašo Komisijos, Europos Parlamento ir Tarybos sukurti šią programą, suderintą su Jungtinių Tautų darbotvarkėje po 2015 m. nustatytais Tūkstantmečio tvaraus vystymosi tikslais.

4.21 Komitetas pakartoja, kad reikia atsižvelgti į ATL prekybos sistemos pažeidžiamumą susidūrus su pasaulinėmis ekonomikos jėgomis. Akivaizdu, kad visuotinai suderinta klimato politika (arba jos nebuvimas) nulems ATL ateitį; 2015 m. derybų rezultatai bus labai svarbūs ir nebus įmanoma imtis radikalių taisomųjų priemonių, jeigu pasaulio politika netaps aiškesnė⁽⁷⁾.

4.22 EESRK pabrėžia, kad 2030 m. strategijos poveikio vertinime teigiama, kad „aukcionų pajamas skiriant anglies dioksido mažinimo veiksmai ir įpareigojus visus sektorius mokėti už išmetamą anglies dioksidą, priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo politika gali paskatinti užimtumo augimą“⁽⁸⁾, taip pat labai prisidėti prie išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo ir oro kokybės gerinimo, todėl prašo šiems aspektams skirti tinkamą dėmesį tarptautinėse derybose.

2014 m. birželio 4 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

⁽⁶⁾ Glen P. Peters, Jan C. Minx, Christopher L. Weber ir Ottmar Edenhofer (2010 m.) „Growth in Emission Transfers via International Trade from 1990 to 2008“, PNAS; A. Brinkley, S. Less, „Carbon Omissions“, Policy Exchange, tyrimo išvados (2010 m.).

⁽⁷⁾ OL C 341, 2013 11 21, p. 82.

⁽⁸⁾ Žr. SWD (2014) 18 final. Poveikio vertinimo santrauka, 2014 m. sausio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl ES reagavimo į neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais

COM(2014) 64 final

(2014/C 424/08)

Pranešėjas **Antonio Polica**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. kovo 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl ES reagavimo į neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais

COM(2014) 64 final.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. gegužės 22 d. priėmė savo nuomonę.

499-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. birželio 4–5 d. (2014 m. birželio 5 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 167 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK manymu, pastaruoju metu nepaprastai suintensyvėjusi neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais yra naujas pavojus Europos Sąjungos ekonomikai, aplinkai, socialinei sričiai, visuomenės sveikatos apsaugai ir vietinėms augalų bei gyvūnų rūšims. EESRK remia Parlamento ir Komisijos iniciatyvą parengti visapusišką ir koordinuotą strategiją, kad būtų galima veiksmingiau kovoti su šia nusikalstama veikla.

1.2 EESRK mano, kad tokia strategija turi būti grindžiama galiojančių tarptautinių sutarčių (visų prama CITES⁽¹⁾), įstatymų, reglamentų, politikos ir įgyvendinimo priemonių tobulinimu ir koordinavimu, ja turi būti siekiama labiau integruoti visas susijusias sritis (aplinkos apsaugos, muitinės kontrolės, kovos su organizuotu nusikalstamumu ir t. t.) ir užtikrinti veiksmingesnę kilmės, tranzito ir laukinių augalų ir gyvūnų galutinės rinkos šalių bendradarbiavimą.

1.3 Komitetas įsitikinęs, kad tvirtesnis koordinavimas bus veiksmingas tik tada, jei bus remiamas atitinkamos ir vieningos mokymo ir informavimo sistemos, skirtos institucijoms, kurios ES ir valstybių narių lygmeniu yra atsakingos už kovą su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais.

1.4 EESRK mano, kad pilietinė visuomenė atlieka lemiamą vaidmenį kovojant su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais tiek kilmės, tiek galutinės rinkos šalyse. Komitetas mano, kad ypač svarbus aktyvus informuotų vartotojų ir privačiojo sektoriaus dalyvavimas, ir palankiai vertina ženklinimo ir atsekamumo sistemos įvedimą.

1.5 Komiteto nuomone, svarbu šioje neteisėtoje prekyboje dalyvaujantiems trečiųjų šalių piliečiams suteikti naujas ir geresnes tvaraus vystymosi ir užimtumo galimybes.

1.6 Neteisėtos prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais mastas sparčiai didėja dėl didelio pelningumo ir menkos teisinių sankcijų rizikos. Galimo pelno požiūriu šią tarptautinę organizuotą nusikalstamą veiklą galima lyginti su prekyba žmonėmis, ginklais ir narkotikais, tačiau ji laikoma ne tokia svarbia ir kovai su ja skiriama daug mažiau išteklių. Be to, ES valstybėse taikomos sankcijos yra nevienodos, todėl tarptautinė organizuota nusikalstama veika perkeliama į tas šalis, kuriose bausmės yra švelnesnės arba kuriose kompetentingos institucijos veikia ne taip efektyviai.

1.7 Todėl EESRK pabrėžia, kad neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais reikia priskirti sunkiems nusikaltimams, kuriems taikomos kovos su pinigų plovimu ir korupcija priemonės, ir ragina numatyti tikrai veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas, pavyzdžiui, maksimalią ne mažiau nei ketverių metų laisvės atėmimo bausmę.

⁽¹⁾ Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija (1973 m.).

2. Ižanga

2.1 Aplinkybės. Duomenys apie neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais

2.1.1 Neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais, taip pat prekyba žmonėmis, narkotikais ir šaunamaisiais ginklais yra viena iš sunkiausių organizuoto nusikalstamumo formų. ⁽²⁾

2.1.2 2013 m. brakonieravimas taip išaugo, kad perniek nuėjo per pastaruosius trejus dešimtmečius dėtos pastangos atkurti nykstančias rūšis (pavyzdžiui, dramblius, tigrus ir raganosius) ir tapo reali grėsmė biologinės įvairovės išsaugojimui ir tvariam vystymuisi.

2.1.3 Neteisėta medienos ruoša sudaro iki 30 proc. visos pasaulinės prekybos mediena ir lemia daugiau nei 50 proc. atogrąžų miškų naikinimo Centrinėje Afrikoje, Amazonės baseine ir Pietryčių Azijoje. Taip iš vietos gyventojų atimama vystymosi galimybė.

2.1.4 Apskaičiuota, kad bendra neteisėtos žvejybos vertė siekia 19 proc. deklaruojamos visų sugaunamų žuvų vertės.

2.1.5 Neteisėtos prekybos plitimo priežastis – auganti su laukiniais gyvūnais susijusių produktų – iš dramblio kaulo, raganosio ragų, tigro kaulų – paklausa, ypač kai kuriose Azijos šalyse (pvz., Kinijoje, Vietname).

2.1.6 ES yra pagrindinė neteisėtų laukinės gamtos produktų paskirties rinka ⁽³⁾ ir didžiausias neteisėtos prekybos iš Afrikos, Lotynų Amerikos ir Azijos centras.

2.2 Neteisėtos prekybos laukiniais gyvūnais ir augalais tiesioginis ir netiesioginis poveikis

2.2.1 Neteisėta prekyba laukine fauna ir flora yra viena iš pagrindinių biologinės įvairovės nykimo visame pasaulyje priežasčių: kiekvienais metais šimtai milijonų retų augalų ir gyvūnų rūšių yra paaimami iš jų gamtinės aplinkos ir parduodami juodojoje rinkoje.

2.2.2 Dėl neteisėto medžių kirtimo nyksta didžiausi planetos miškingi plotai, mažėja biologinė įvairovė, stiprėja šiltnamio efektas, taip pat dažnėja konfliktai dėl teritorijų ir išteklių valdymo, o vietos bendruomenės praranda ekonominę galią.

2.2.3 Dėl neteisėtos žvejybos prarandami žuvų ištekliai, nyksta jūrų buveinės, iškraipoma konkurencija ir daromas neigiamas poveikis pakrančių bendruomenėms, ypač besivystančiose šalyse.

2.2.4 Laukinių augalų ir gyvūnų nykimo pavojus didėja ir dėl kitų veiksnių, tokių kaip netvarus žemės naudojimas, klimato kaita, pernelyg intensyvus vaistinių augalų naudojimas ir intensyvus turizmas, ypač susijęs su „grobioniška“ medžiokle.

2.2.5 Globalizuotas vartojimas gali lemti stiprų aplinkos poveikį biologinei įvairovei, dėl ko gali išnykti ekosistemos ir sumažėti vietinių rūšių gebėjimas išlikti ⁽⁴⁾.

2.2.6 Neteisėta prekyba laukinėmis augalų ir gyvūnų rūšimis kelia grėsmę visuomenės sveikatai ir vietinėms augalų ir gyvūnų rūšims. Nelegaliai per Europos Sąjungos valstybių narių teritoriją gabenamos gyvūnų rūšys nėra sertifikuotos veterinarijos tarnybų ir gali sukelti ligų, ypač ūkinių gyvūnų išplitimą. Išvengiant atitinkamos augalų sveikatos kontrolės vietinėms tiek auginamoms, tiek laukinėms augalų rūšims, kyla didelė rizika užsikrėsti naujomis ligomis. Be to, manoma, kad 75 proc. naujai atsirandančių infekcinių ligų sukelia gyvūnai ir kad daugumą jų platina laukinių gyvūnų rūšys. Neteisėta prekyba tokiomis rūšimis didina pasaulinių epidemijų, tokių kaip paukščių gripas H5N1 ir SŪRS (sunkus ūmus respiracinis sindromas) riziką ⁽⁵⁾.

⁽²⁾ Jungtinių Tautų Nusikaltimų prevencijos ir baudžiamosios teisės komisijos priimta rezoliucija, kurią parėmė JT Ekonomikos ir socialinių reikalų taryba.

⁽³⁾ Pastaraisiais metais pastebėta, kad ES valstybėse narėse išaugo neteisėta prekyba tam tikromis retomis paukščių, koralų, žuvų ir vėžlių rūšimis.

⁽⁴⁾ Pavyzdžiui, Azijoje dėl didėjančios kašmyro paklausos išaugo naminių rūšių auginimo veikla, dėl kurios vietos didžiųjų plėšrūnų (pvz., vilkų, snieginų leopardų) maisto grandinės pagrindą sudarantys žolėdžiai laukiniai gyvūnai (antilopės, laukiniai arkliai, asilai) netenka vis didesnių teritorijų plotų. Šaltinis: tyrimas Globalization of the Cashmere Market and the Decline of Large Mammals in Central Asia, paskelbtas leidinyje Conservation Biology.

⁽⁵⁾ Šaltinis: Pasaulio gamtos fondo (WWF) ataskaita – http://awsassets.panda.org/downloads/wwffightingillicitwildlifetrafficking_french_lr.pdf

2.3 Teisės aktų nuorodos

2.3.1 Nuo 1973 m. Vašingtono konvencija (CITES) reglamentuojama prekyba tam tikromis nykstančiomis gyvūnų ir augalų rūšimis (jų eksportas, reeksportas, importas, tranzitas, perkrovimas arba laikymas koku nors tikslu). Konvencijos tikslas – išsaugoti ir tausiai eksploatuoti gyvūnų ir augalų populiacijas pasaulio mastu.

2.3.2 Savo 2013 m. balandžio 26 d. rezoliucijoje Jungtinių Tautų Nusikaltimų prevencijos ir baudžiamosios teisės komisija neteisėtą prekybą laukiniais gyvūnais apibrėžė kaip rimtą tarptautiniu mastu organizuotą nusikalstamų grupuočių vykdomą organizuoto nusikalstamumo formą.

2.3.3 Faktas, kad kai kurios ginkluotos grupuotės savo neteisėtą veiklą finansuoja iš neteisėtos prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais gautomis lėšomis, paskatino JT generalinį sekretorių (ataskaita S/2013/297) ir JT Saugumo Tarybą (Rezoliucija 2013/2121) brakonieriavimą ir neteisėtą prekybą aukiniais augalais ir gyvūnais pripažinti nestabilumą Užsachario Afrikoje kurstančių veiksmų, keliančių grėsmę taikai ir saugumui. Be to, 2014 m. sausio mėn. Saugumo Taryba pirmą kartą patvirtino tikslines sankcijas asmenims, užsiimantiems neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais Kongo Demokratinėje Respublikoje ir Centrinės Afrikos Respublikoje.

2.3.4 2013 m. birželio mėn. didžiojo aštuoneto (G 8) šalių vadovai įsipareigojo priimti kovos su neteisėta prekyba saugomomis ar nykstančiomis laukinių augalų ir gyvūnų rūšimis priemones ir pasiūlyti politinę ir ekonominę paramą regioninei ir tarptautinei sienų kontrolei užtikrinti siekiant spręsti korupcijos ir tarptautinio organizuoto nusikalstamumo problemas.

2.3.5 Savo 2014 m. sausio 15 d. rezoliucijoje (2013/2747(INI)) Europos Parlamentas paragino Komisiją parengti ES kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų planą ir numatyti tiek valstybių narių, tiek tarptautinio lygmens veiksmų strategiją, taip pat konkrečius terminus ir tikslus.

2.3.6 2014 m. Londono deklaracijoje⁽⁶⁾ nustatyti nauji, ambicingesni kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais tikslai, visų pirma, iš dalies pakeisti galiojantys teisės aktai siekiant brakonieriavimą ir neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais priskirti prie „sunkių nusikaltimų“, atsakyti naudoti nykstančias rūšis, stiprinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą ir koordinuoti kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais tinklus⁽⁷⁾.

2.3.7 2014 m. balandžio 2–3 d. priimtoje ES ir Afrikos aukščiausio lygio baigiamojoje deklaracijoje numatyta imtis bendrų veiksmų siekiant kovoti su organizuotu nusikalstamumu, įskaitant neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais.

3. Atsakymai į konsultacijose pateiktus klausimus

3.1 Ar ES galiojanti kovos su prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais politikos sistema ir teisinė bazė yra adekvačios?

3.1.1 EESRK mano, kad dabartinė ES valstybėse narėse galiojanti teisinė sistema vis dar neleidžia veiksmingai kovoti su nusikaltimais aplinkai, kadangi taikomos nepakankamai griežtos sankcijos.

3.2 Ar ES galiojanti kovos su prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais politikos sistema ir teisinė bazė yra adekvačios?

3.2.1 Atsižvelgiant į dabartines tarptautines aplinkybes būtina parengti valstybėms narėms privalomus teisės aktus, kuriuose būtų numatyti vienodi valstybių narių veiksmingų patikrų ir kontrolės kriterijai, visų pirma šiuo tikslu koordinuoti įvairias baudžiamosios teisės nuostatas dėl gamtos apsaugos.

3.2.2 EESRK pritaria pasiūlymui parengti veiksmų planą, panašų į anksčiau priimtus kovos su organizuotu nusikalstamumu, pavyzdžiui, neteisėta prekyba ginklais ir žmonėmis, planus.

⁽⁶⁾ Pasirašė valstybių vadovai, ministrai ir 46 šalių, priklausančių neteisėtos prekybos laukine gamta konferencijai, atstovai (2014 m. vasario 12–13 d.).

⁽⁷⁾ Kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais vykdymo užtikrinimo tinklai (angl. wildlife enforcement networks) yra tarpvyriausybines regioninio lygmens iniciatyvos, kuriomis siekiama keistis šioje srityje sukaupia informacija ir gerąją praktiką http://www.cites.org/eng/news/pr/2013/20130307_wen.php

3.3 Kaip ES galėtų sustiprinti visų lygmenų politinį ryžtą kovai su prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais? Kokios diplomatinės priemonės geriausiai padėtų užtikrinti skirtingų tarptautinių iniciatyvų derėjimą?

3.3.1 EESRK palankiai vertina vis didesnes kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais diplomatinės pastangas (pirmiausia kilmės, tranzito ir pardavimo šalių), kurių dėka neseniai pasirašyti susitarimai, atspindintys bendrą siekį imtis ryžtingų ir neatidėliotinių veiksmų siekiant užkirsti kelią produktų, gautų iš nykstančių rūšių, paklausai ir pasiūlai⁽⁸⁾. Komitetas tikisi, kad tarptautinė bendruomenė imsis veiksmų, kurie padėsi panaikinti šią nelegalią rinką, užtikrinti bendros ir patikimos teisinės sistemos taikymą ir skatinti tvarų gamtos išteklių valdymą įtraukiant vietos bendruomenes.

3.3.2 EESRK ragina ES skatinti parengti bendrą kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais strategiją remiantis iš naujo apibrėžtais JTO programos po 2015 m. tikslais.

3.4 Kokioms tarptautinio lygmens priemonėms ES turėtų skirti daugiausia dėmesio, kad būtų sustiprintas kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais teisės aktų vykdymo užtikrinimas ir šio proceso valdymas?

3.4.1 Komitetas mano, kad užtikrinus vienodomis taisyklėmis, metodais ir tikslais grindžiamą įvairių nacionalinių institucijų veiksmų koordinavimą būtų galima veiksmingiau stebėti, nustatyti ir kontroliuoti teisėtą prekybą muitinės poste. Būtų naudinga, kad ES skatintų veiksmus, kurie sudarytų geresnes sąlygas valstybių narių institucijoms veiksmingai bendradarbiauti ir keistis informacija siekiant suderinti veiklą ir metodus, taip pat numatant paramą naujoms šalims partnerėms (pvz., laikina mentorystė).

3.4.2 Tačiau naujas galimybes nelegaliai prekybai atvėrė elektroninė prekyba, kurią sunku kontroliuoti nepakenkiant teisėtos prekybos formoms. EESRK su susidomėjimu stebi geriausią praktiką, pavyzdžiui, Italijos *Corpo Forestale* ir dviejų didžiausių internetinių skelbimų svetainių (*eBay annunci* ir *Subito.it*), pasirašytą susitarimo protokolą, pagal kurį numatyta pateikti daugiau vartotojams naudingos išsamios informacijos, taip pat galimybė skubiai pašalinti įtartinais laikomus pranešimus. Susitarime taip pat numatyta kontroliuoti skelbimus naudojant „filtrus“, leidžiančius skelbti tik skelbimus, užtikrinančius parduodamų prekių atsekamumą.

3.4.3 Tarptautiniai išpareigojimai turi būti siejami su laisvosios prekybos susitarimuose su trečiosiomis šalimis numatytu reikalavimu laikytis daugiašalių susitarimų aplinkos ir prekybos, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuose. Labai svarbu ir toliau įgyvendinti CITES konvencijoje numatytus tarptautinės prekybos laukine fauna ir flora tikslus, pagal kuriuos susijusios šalys imasi konkrečių kovos su kontrabanda ir prekyba tam tikromis nykstančiomis rūšimis veiksmų.

3.4.4 Tarptautinio kovos su nusikaltimais laukinei gamtai konsorciumo (angl. ICCWC)⁽⁹⁾, kurį sudaro CITES, Interpolas, Jungtinių Tautų Narkotikų ir nusikalstamumo prevencijos biuras (UNODC), Pasaulio muitinių organizacija, ir Pasaulio bankas, subjektų žinios gali užtikrinti veiksmų, kuriais siekiama teisės aktų vykdymo užtikrinimo ir prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais reguliuojančių susitarimų nuostatų atitikties priežiūros gebėjimų stiprinimo, veiksmingumą. EESRK mano, kad į konsorciumo veiklą turi būti įtraukti geriausi Europos profesionalai. Jie turėtų vykdyti informavimo kampanijas, padėti nacionalinėms valdžios institucijoms ir, svarbiausia, užtikrinti už kontrolę atsakingų pareigūnų ir valdininkų mokymą.

3.4.5 Teisinės valstybės įtvirtinimas ir stiprinimas laukinių augalų ir gyvūnų kilmės šalyse ir kartu kova su korupcija yra būtinos neteisėtos prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais panaikinimo sąlygos. Todėl EESRK ragina ES tiesiogiai prisidėti, įskaitant finansškai, įgyvendinant šias priemones, kurių tikslas padėti kurti prokuratūras ir teismus ir kartu informuoti vietos valdžios institucijas.

⁽⁸⁾ Londono deklaracija, 2014 m. vasario 14 d.

⁽⁹⁾ International Consortium on Combating Wildlife Crime.

3.5 *Kokiomis priemonėmis Europos Sąjungai labiausiai tiktų reaguoti į tarptautinę ir europinę neteisėtą laukinių augalų ir gyvūnų paklausą? Kokį vaidmenį šioje srityje galėtų atlikti pilietinė visuomenė ir privatusis sektorius?*

3.5.1 Siekiant sėkmingai kovoti su neteisėta prekyba laukiniais gyvūnais būtina imtis dvejopų veiksmų, kurie, įgyvendinant atgrasymo nuo sukčiavimo ir sankcijų strategiją, padėtų su mažinti tiek pasiūlą, tiek paklausą. EESRK mano, kad siekiant šio tikslo labai svarbus aktyvus informuotų privačiojo sektoriaus ir vartotojų dalyvavimas.

3.5.2 EESRK pritaria Londono deklaracijoje pabrėžtam poreikiui įvesti konkrečias priemones siekiant užtikrinti, kad privatus sektorius veiktų atsakingai, ir ragina parengti ženklavimo ir atsekamumo sistemą, kuri padėtų garantuoti prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais teisėtumą ir tvarumą (ekonominiu, aplinkos vietos bendruomenių požiūriu). Būtų galima pasekti šiuo metu galiojančios prekybos ikrais ir atogrąžų mediena sistemos pavyzdžiu⁽¹⁰⁾.

3.5.3 Be to, EESRK mano, kad svarbu informuoti pilietinę visuomenę ir vartotojus apie itin didelę neteisėtos prekybos žalą aplinkai ir jos neigiamą poveikį būsimoms kartoms. EESRK dar kartą primena, kad yra pasirengęs skatinti iniciatyvas, kurias šioje srityje ES norės įgyvendinti institucijose (pvz., mokyklose, muziejuose) arba pasitelkiant tinklus, rengiant konferencijas, reklamas, dokumentinę medžiagą tiek ES viduje, tiek už jos ribų, ir šiuo tikslu pasinaudoti Komitete įkurtu ES ir Afrikos ekonominių ir socialinių dalyvių tinklu.

3.6 *Kaip ES galėtų geriausiai sukurti pridėtinę vertę spręsdama prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais poveikio taikai ir saugumui problematiką?*

3.6.1 EESRK mano, kad šiuo atveju reikėtų atkreipti ypatingą dėmesį į tų rūšių augalus ir gyvūnus, kurie dėl savo didžiulės vertės yra atsідūrę organizuoto nusikalstamumo akiratyje, o tai kelia grėsmę vidaus saugumui ar netgi taikai pasaulyje. Šiuo atveju būtina užtikrinti, kad ES ir pasauliniu lygmeniu, bendradarbiaujant su Europolu, Interpolu ir kitomis organizacijomis bei su šia problema daugiausia susiduriančiomis valstybėmis, būtų imtasi reikiamų priemonių.

3.6.2 EESRK gerai supranta, kad pastaruoju metu pasaulio mastu kilusios epidemijos, pavyzdžiui, paukščių gripas H5N1 ir SŪRS yra netiesioginė neteisėtos prekybos laukiniais gyvūnais ir augalais pasekmė. Taigi pirmiau minėta ženklavimo ir atsekamumo sistema kartu su atitinkamu veterinarijos ir fitosanitarijos kontrolės mechanizmu gali padėti užkirsti kelią pasaulio masto epidemijų kilimui ir plitimui.

3.7 *Kaip ES galėtų bendradarbiavimo priemonėmis geriau prisidėti prie besivystančių šalių gebėjimų išsaugoti laukinę gamtą ir kovoti su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais stiprinimo?*

3.7.1 Tarptautinio bendradarbiavimo iniciatyvos, įgyvendinamos platesniu mastu nei prekybos ir (arba) partnerystės susitarimai su trečiosiomis šalimis, gali būti svarbiausia priemonė panaikinti neteisėtą prekybą.

3.7.2 NVO gali atlikti esminį vaidmenį rengiant informavimo kampanijas ir remiant paklausos mažinimo politiką ir būti jungiamąja institucijų ir atitinkamų gyventojų grandimi.

3.7.3 Komitetas pabrėžia, kad būtina suteikti su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais susijusių trečiųjų šalių gyventojams daugiau kitų tvaraus vystymosi ir užimtumo galimybių, tarp kurių neteisėtos veiklos pavertimas teisėta (pavyzdžiui, atsakingas turizmas)⁽¹¹⁾.

3.8 *Kokių priemonių galima imtis siekiant pagerinti duomenis apie nusikaltimus laukinei gamtai Europos Sąjungoje, siekiant užtikrinti, kad formuojama politika būtų tiksliau orientuota?*

3.8.1 EESRK mano, kad tarptautinių saugumo institucijų (Europolas, Interpolas ir Jungtinių Tautų Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuro (UNODC)) renkama, kaupiama ir analizuojama informacija apie nusikaltimus (duomenų bazės) gali padėti geriau suprasti organizuoto nusikalstamumo strategijas ir užkirsti kelią su juo susijusiai veiklai.

⁽¹⁰⁾ Pagal CITIES nustatyta universali ženklavimo sistema, skirta nustatyti ikrus, kurie gali būti importuojami tik gavus atitinkamus kompetentingų institucijų leidimus. Prekybos mediena srities ES teisės aktais siekiama atgrasinti nuo neteisėtos prekybos atogrąžų mediena remiant nacionalinių atsekamumo sistemų, padedančių stiprinti partnerystės šalių valdymą, kūrimą. Nuo 2013 m. kovo mėn. ES draudžia importuoti medieną ir jos gaminius iš kitų pasaulio šalių, jei ši mediena buvo kertama nelegaliai, ir ragina valstybių narių valdžios institucijas kontroliuoti ir, prireikus, bausti neiškios kilmės medieną pardavinėjančius asmenis.

⁽¹¹⁾ Atsakingas turizmas apima natūralios aplinkos, kurioje jis plėtojamas, išsaugojimą kartu skiriant dėmesį vietiniams gyventojams, kuriems būtina užtikrinti pajamas. Sąmoningas arba ekologinis turizmas padės daugeliui šalių įveikti skurdą, daugeliui šeimų – išgyventi ir apsaugoti ir išsaugoti gamtą ir gyvūnus.

3.8.2 Šioje srityje TRAFFIC⁽¹²⁾ gali suvaidinti svarbų vaidmenį, t. y. informuoti tarptautinę bendruomenę ir padėti skleisti duomenis ir informaciją apie neteisėtą prekybą visoms susijusioms institucijoms ir suinteresuotiesiems subjektams.

3.9 *Kokių priemonių būtų galima imtis siekiant, kad aplinkosaugos institucijos, policija, muitinė ir prokuratūra valstybėse narėse griežčiau užtikrintų kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais taisyklių vykdymą, ir kaip sustiprinti šių institucijų bendradarbiavimą? Kaip galėtų būti padidintas teismų pareigūnų informuotumas?*

3.9.1 Nusikaltimai aplinkai yra glaudžiai susiję su korupcija ir neteisėtos kilmės pinigų srautais, todėl Komitetas pabrėžia, kad neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais reikia priskirti nusikaltimams, kuriems taikomos kovos su pinigų plovimu ir korupcija priemonės. Todėl Komitetas palankiai vertina pasiūlymą nustatyti gaires, kuriose būtų nurodyta, kaip naudoti *ad hoc* finansinius instrumentus (pvz., išsamaus patikrinimo) siekiant kuo veiksmingiau užtikrinti produktų atsekamumą ES ir tarptautiniu lygmeniu.

3.9.2 EESRK ragina numatyti iš tiesų veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas visų pirma siekiant kovoti su plataus masto tarptautinių nusikalstamų organizacijų vykdoma neteisėta prekyba. Todėl ES parengtais teisės aktais turi būti užtikrinta, kad neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais bus laikoma „sunkių nusikaltimų“, už kurį baudžiama maksimalia ne mažiau nei ketverių metų laisvės atėmimo bausme.

3.9.3 EESRK mano, kad ypač svarbu informuoti visas valdžios institucijas, dalyvaujančias sprendžiant neteisėtos prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais problemas, atitinkamai parengti ne tik už kontrolę atsakingus darbuotojus, bet ir kompetentingus teisėsaugos organus. Šie veiksmai turi būti numatyti tarp naujų nacionalinių valdžios institucijų ir ES koordinavimo priemonių, kurias įgyvendinant, kai tik įmanoma, taip pat turės dalyvauti trečiųjų šalių institucijos.

3.10 *Kaip esamas ES ir valstybių narių lygmens kovos su organizuotu nusikalstamumu priemonės būtų galima geriau panaudoti kovai su prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais? Kokių papildomų priemonių reikėtų numatyti, pavyzdžiui, dėl sankcijų? Kuo šiuo klausimu galėtų prisidėti Europolas ir Eurojustas?*

Kova su šiais nusikaltimais turėtų tapti vienu iš Europolo prioritetų, įskaitant, kaip nurodo Europos Komisija, strateginį valstybių narių policijos koordinavimą, galintį padėti veiksmingai kovoti su saugomų floros ir faunos rūšių gaudymu, rinkimu, laikymu, prekyba ir platinimu, taip pat neteisėta prekyba jų dalimis ir antriniais produktais.

2014 m. birželio 5 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

⁽¹²⁾ <http://www.traffic.org/>

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos judumo sistemos mieste kūrimas“

(COM(2013) 913 final)

(2014/C 424/09)

Pranešėjas **Edgardo Maria IOZIA**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. kovo 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos judumo sistemos mieste kūrimas“

COM(2013) 913 final.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. gegužės 21 d. priėmė savo nuomonę.

499-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. birželio 4–5 d. (birželio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 132 nariams balsavus už ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pritaria 2013 m. gruodžio 17 d. Komisijos komunikatui ir mano, kad labai svarbu toliau tęsti programas, kuriomis siekiama remti veiksmingų ir tvarių judumo sistemų mieste plėtojimą, pavyzdžiui, Civitas, EEL ir kitas. Norint įgyvendinti didelio masto projektus, kaip šis siūlomas, neturint pakankamai finansinių lėšų reikia griežtai ir kruopščiai ištirti visus galimus sprendimus, skirtus neatidėliotoms iniciatyvoms tvaraus judumo srityje įgyvendinti.

1.2 Todėl EESRK mano, kad būtina:

- patvirtinti kompleksinius, įgyvendinamus ir suderintus planus, kurie būtų nuolat stebimi ir kuriuose dėmesys būtų sutelktas tiek į asmenų judumą, tiek ir į logistikos grandinę, siekiant tenkinti visų visuomenės narių, ypač riboto judumo asmenų, poreikius,
- taikyti subsidiarumo principą, kurį Komisija sumaniai subalansavo pagal skirtingus atsakomybės lygmenis, visų pirma aktyviai dalyvaujant valstybėms narėms,
- skatinti sutelkti finansinius išteklius, įskaitant privataus kapitalo pritraukimą,
- įtraukti piliečius ir socialines bei pilietinės visuomenės organizacijas, kad tvaraus judumo planas taptų visos bendruomenės užduotimi,
- skatinti keistis gerąja praktika viename bendrame didelio masto Europos portale,
- atgaivinti Merų pakto iniciatyvą,
- padidinti ES ir EIB finansinius įsipareigojimus, kurie turėtų būti varomoji jėga, skatinanti visoje Europoje įgyvendinti tvaraus judumo miestuose projektą, apimančią 70 proc. Sąjungos piliečių,

- gerinti viešųjų institucijų ir privačių subjektų, teikiančių integruotą miesto transporto paslaugas, veiklos koordinavimą, taikant holistinį ir tikslinį požiūrį,
- veikti taip, kad būtų sukurta nuosekli logistika, aktyviai orientuota į „Virsmo miesto“ (angl. *Transition Town*) judėjimo tikslus, kai visi elementai veikia kartu ir padeda gerinti piliečių gyvenimo ir sveikatos sąlygas,
- valdyti viešojo ir privataus sektorių papildomumą ir atverti rinką konkurencijai, su sąlyga, kad visiškai užtikrinamos socialinės garantijos, tarifų kontrolė ir aplinkos tvarumas,
- nustatyti standartines gaires viešojo transporto priemonių specifikacijoms ir taip sukurti Europos rinką, kurioje būtų galima pasiekti masto ekonomiją veikiant bendriems viešųjų pirkimų centrums.

1.3 EESRK pritaria, kad judumas mieste atlieka strateginį vaidmenį laipsniškai kuriant „žmogiško dydžio“ pažangiuosius miestus, sugebančius spręsti ekologines problemas ir prisitaikyti prie naujų aplinkybių, ir pabrėžia nuolatinį poreikį atsisakyti sektorinio požiūrio, kuris daugeliu atvejų šiandien vis dar tebėra būdingas transporto politikai.

1.4 Įgyvendinant būsimas priemones privaloma deramai atsižvelgti į būtinybę užtikrinti socialinių, ekonominių ir ekologinių aspektų – trijų tvaraus vystymosi ašių – pusiausvyrą.

1.5 EESRK neprieštaruoja atvėrimo konkurencijai priemonėms ir miesto transporto rinkai, su sąlyga, kad bus apsaugotos darbuotojų teisės ir jų darbo vietos, garantuojamas plačios aprėpties tinklo išlaikymas, veiksmingai gerinamos paslaugos ir tarifai. Reikės vykdyti nuolatinę stebėseną siekiant patikrinti, ar griežtai laikomasi sutartinių sąlygų.

1.6 EESRK mano, kad veiksminga, rezultatyvi ir tvari transporto politika turi būti pagrįsta šiais veiksmiais:

Europos lygmeniu

- užtikrinti, kad tvaraus judumo planai taptų visoje Europos Sąjungoje vykdomu projektu, į kurį miestai įsitrauktų dalyvaudami vietos lygmens iniciatyvose, o piliečiai geriau suprastų, kodėl būtina keisti senus įpročius,
- iš naujo iškilmingai paskelbti Merų paktą dėl energijos vartojimo efektyvumo, į kurį būtų įtrauktas veiksmingesnis judumas mieste,
- finansuoti reikalingas iniciatyvas sutelkiant ES išteklius, pavyzdžiui, struktūrinius fondus, programą „Horizontas 2020“, ir skiriant juos šio sektoriaus moksliniams tyrimams ir inovacijoms,
- teikti EIB lėšas lengvatinėmis sąlygomis ir, kai įmanoma, kurti viešojo ir privataus sektorių partnerystes kuriant ir valdant didelio masto miestų infrastruktūrą;

Nacionaliniu lygmeniu

- skatinti naudotis veiksmingesniu ir mažiau taršiu transportu ir naujomis technologijomis,
- garantuoti teisę į tvarų judumą, ypač žmonėms su judėjimo negalia;

Teritoriniu lygmeniu

- užtikrinti įvairiarūšį vežimą,
- plėsti nuotolinio darbo centrus,

- vykdyti bendrą mokymo politiką, skirtą valstybės tarnautojams ir sektoriaus specialistams, siekiant ugdyti jų įgūdžius ir gebėjimus rengti bendras strategijas,
- vykdyti tikslingą ir tvarią patekimo į centrinę miestų dalį ribojimo politiką,
- koordinuoti veiksmus su vietovėmis, kurios ribojasi su didžiaisiais miestais, rengiant bendras strategijas,
- įtraukti visus piliečius į geriausių sprendimų paiešką,
- nuolat vykdyti pasiektų rezultatų stebėseną ir tinkamai bei sparčiai keisti neveiksmingas priemones,
- šviesti atsakingo naudojimosi viešuoju ir privačiuoju transportu klausimais,
- plėtoti įmonių bendradarbiavimą siekiant koordinuoti transportavimą iš gamybos kompleksų ir amatų rajonų ir į juos,
- įtraukti tikslingas grupes, t. y. panašių poreikių turinčias grupes, kad jos kartu įvertintų paslaugų, skirtų konkrečiam poreikiui patenkinti, savybes.

1.7 EESRK pabrėžia glaudesnio kompetentingų valdžios institucijų ir visuomenės bendradarbiavimo svarbą ir atkreipia dėmesį į Komisijos nuostatas, išdėstytas Judumo mieste veiksmų plane ⁽¹⁾, visų pirma į pažeidžiamų visuomenės grupių, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus gyventojų, mažas pajamas gaunančių žmonių ir riboto judumo asmenų, judumo poreikius, kuriems patenkinti reikia konkrečios politikos.

1.8 EESRK mano, kad Komisija turėjo dar kartą ryžtingai imtis svarstyti šiuos aspektus, kurie sudaro pagrindą netoleruotinai diskriminacijai. Komisija turėtų prisiimti užduotį stebėti, kad valstybėse narėse ši pagrindinė ES teisė – teisė į judumą – būtų užtikrinta visiems gyventojams be jokios diskriminacijos.

1.9 Komitetas ragina apsvarstyti ir išspręsti dėl nepritekliaus kylančių judumo problemų klausimą, panašiai kaip Sąjunga ėmėsi energijos nepritekliaus ir panašių sričių klausimų. Valstybės narės turi numatyti priemones, skirtas pažeidžiamiausioms ir skurdžiausioms visuomenės grupėms. Judumo teisė yra visų asmenų teisė ir ji negali būti skirta tik pasiturintiems gyventojams.

1.10 EESRK atkreipia dėmesį į miestų logistikos potencialą veiksmingumo didinimo ir tvarumo srityse. Todėl vykdamas miestų planavimą ir bendradarbiavimo projektus logistikai reikėtų skirti tinkamą dėmesį. EESRK taip pat palankiai vertina Komisijos šioje srityje planuojamas iniciatyvas.

1.11 EESRK rekomenduoja Komisijai į vieną priemonę sutelkti visas įgyvendinamas judumo mieste iniciatyvas ir politiką. Šiai sričiai yra skirti bent 5 portalai, todėl eikvojami išteklių ir prarandamas veiksmingumas.

1.12 Europai ir valstybėms narėms reikia sukurti bendrą, integruotą politiką, pagrįstą viena plataus užmojo vizija. Būtina šviesti gyventojus alternatyvių ir mažiau taršių transporto priemonių klausimais. Švietimas yra svarbiausias elgesio pokyčius lemiantis veiksnys. Reikia iš naujo atrasti malonumą vaikštinėti po miestą pėsčiomis, važiuoti dviračiu į darbą ar susitikti su draugais. Valdžios institucijos turėtų skatinti tokią tvarų judumą įgyvendindamos kultūrinės iniciatyvas: miestų centruose pažymėti istorinius ar architektūrinius maršrutus, kuriais būtų galima keliauti su gidu, populiarinti išvykas dviračiais, kurių pramoginis pobūdis atkreipia žmonių dėmesį ir skatina kitus prisijungti.

1.13 Artimiausiais dešimtmečiais šiandieniniuose miestuose įvyks didelių architektūrinių ir urbanistinių pokyčių. EESRK rekomenduoja skleisti visas turimas priemones. Naudojantis IRT, diegiant urbanistines inovacijas ir įgyvendinant vietos iniciatyvas įmanoma pagerinti judumą ir užtikrinti, kad miestuose bus patogiau gyventi ateities kartoms.

1.14 EESRK rekomenduoja tinkamai atsižvelgti į būtinybę teisingai ir vienodai visame mieste plėsti transporto tinklą, kad žmonės, gyvenantys rajonuose, su kuriais susisiektis viešuoju transportu yra prastas arba visiškai nevykdomas, nebūtų uždaryti į šiuolaikinius miestų getus.

⁽¹⁾ COM(2009) 490 final/2.

1.15 Visais lygmenimis būtina užtikrinti tvirtą ir darnų visų viešojo ir privačiojo sektorių sprendimus priimančių organų veiksmų koordinavimą. Darnaus judumo mieste planai, atitinkantys klimato, aplinkos, energetikos, sveikatos apsaugos, laiko ir energijos taupymo srityse keliamus tikslus, kurie yra labai svarbūs ekonomikos vystymuisi, turi tapti prioritetu visais ES lygmenimis.

1.16 EESRK rekomenduoja įgyvendinti konkrečius veiksmus, kuriais siekiama tiesti dviračių ir pėsčiųjų takus, skirtus vien tik šiam tvaraus judumo tipui; visur, kur įmanoma, juos reikėtų susieti su įvairiarūšio viešojo transporto mazgais.

2. Įžanga

2.1 Europa – vienas labiausiai urbanizuotų pasaulio žemynų. Šiandieną miesto vietovėse gyvena daugiau nei du trečdaliai Europos gyventojų ir jų procentinė dalis vis didėja (Europos Komisijos ataskaita „Ateities miestai“, 2011 m.). Daugelyje miestų judumas tampa vis sudėtingesnis ir neefektyvesnis išteklių požiūriu; jam dažnai būdingos nuolatinės transporto spūstys, dėl kurių kasmet patiriama apie 80 milijardų eurų išlaidų (Bendra dėl eismo spūstčių patiriamų išlaidų suma nurodoma SEC(2011) 358 final), su juo taip pat siejama prasta oro kokybė, eismo įvykiai, triukšmo tarša ir išmetamas didelis CO₂ kiekis. Europoje judumas mieste labai priklauso nuo tradiciniais degalais varomų privačių automobilių naudojimo.

2.2 Už mobilumą ir transportą atsakingas Europos Komisijos pirmininko pavaduotojas Siimas Kallasas sakė: „*Šiandien judumo mieste problemų sprendimas yra vienas svarbiausių transporto sektoriaus uždavinių. Derindami veiksmus galime susilaukti didesnės sėkmės.*“ (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1255_lt.htm)

2.3 Europos Parlamentas ir ES Taryba pripažino, kad siekiant gerinti efektyvumą ir sutaupyti daugiau energijos išteklių būtina transporto sektoriuje priimti tinkamas strategijas, skirtas energijos vartojimo ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo problemai spręsti. Šiuo tikslu buvo priimta **2009 m. balandžio 23 d. direktyva 2009/00/EB**, kuria siekiama plėtoti netaršių ir efektyviai energiją vartojančių kelių transporto priemonių rinką, atsižvelgiant į jų energijos suvartojimą ir poveikį aplinkai per visą gyvavimo ciklą.

2.4 2011 m. kovo 28 d. baltojoje knygoje „Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas“, COM(2011) 144, keliamas tikslas sukurti modernią ir konkurencingą transporto sistemą skatinant ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą, mažinti Europos priklausomybę nuo naftos ir išmetamą CO₂ kiekį.

2.5 Šiuo metu Europos Sąjungoje transporto priemonės išmeta ketvirtadalį viso CO₂ kiekio ir dideliu mastu prisideda prie oro kokybės blogėjimo (kietosios dalelės, NO_x, HC ir CO), ypač miestuose. Vartojant benzinui ir dyzelinui alternatyvius degalus, būtų sumažintas kelių transporto poveikis aplinkai, su sąlyga, kad tokie alternatyvūs degalai būtų gaminami tvarių būdu.

2.6 Nuomonėje dėl *Judumo mieste veiksmų plano*⁽²⁾ EESRK visiškai pritarė 2009 m. Europos Komisijos paskelbtam judumo mieste veiksmų planui, kuriame vietos, regionų ir nacionalinėms valdžios institucijoms siūlomi įvairūs sprendimai, kaip miestuose kurti kiek galima geresnės kokybės ir tvaresnes gyvenimo sąlygas. Tačiau didžioji siūlomų priemonių dalis nebuvo privalomo pobūdžio.

2.7 Komisija, be kita ko, nurodo šiuos konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos judumo sistemos tikslus: iki 2030 m. du kartus sumažinti įprastiniais degalais varomų viešojo transporto priemonių naudojimą miestuose ir iki 2050 m. pasiekti, kad miestuose jų nebeliktų, iki 2030 m. pasiekti, kad vykdant miestų logistikos veiklą didžiuosiuose urbanistiniuose centruose CO₂ iš esmės nebūtų išmetamas, ir iki 2050 m. užtikrinti beveik visišką kelių saugą⁽³⁾.

2.8 Trumpai apžvelgus Europos Sąjungos įgyvendinamas tvaraus judumo mieste iniciatyvas, šioje nuomonėje dėmesys sutelkiamas į neseniai paskelbtą Komisijos komunikatą „Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos judumo sistemos mieste kūrimas“. Būtent miestuose, kuriems būdingas didelis gyventojų tankumas, galima perorientuoti dabartinį vystymosi modelį efektyvesnio turimų išteklių naudojimo linkme.

⁽²⁾ OL C 21, 2011 1 21, p. 56-61.

⁽³⁾ COM(2011) 144 final.

2.9 Nauji aplinkos apsaugos uždaviniai, kuriuos miestai ir gyventojai privalės spręsti artimiausioje ateityje, dar labiau padidino judumo mieste klausimo aktualumą ir paskatino kurti „Virsmo miestus“ (pereinančius prie kitokio miesto sampratos). Virsmo samprata nagrinėjant judumo mieste politiką turėtų suteikti lemiamą postūmį siekti veiksmingesnės miestų kaitos integracijos ir užtikrinti vyriausybės integruotą požiūrį į energetikos, aplinkos ir judumo sričių politiką.

2.10 EESRK pritaria integruoto požiūrio taikymui, kuris skatina imtis priemonių įvairiose srityse, pavyzdžiui, aplinkos ir sveikatos, švarių ir efektyviai energiją vartojančių technologijų, infrastruktūros tobulinimo, miestų planavimo ir transporto, prekių pristatymo logistikos, inovacijų ir mokslinių tyrimų, kelių saugos ir visuomenės informuotumo didinimo.

2.11 EESRK pabrėžia, kad svarbus dėmesys turi būti skiriamas eismo įvykių mažinimui ir gyventojų sveikatos gerinimui priimant ilgalaikes strategijas, kuriomis siekiama įgyvendinti visas priemones, padedančias pasiekti plataus užmojo tikslus. Kiekviena šią politiką vykdant išgelbėta žmogaus gyvybė, kiekvienas išvengtas eismo įvykis, kiekvienas apsaugotas gyventojas visuomenei turi neįkainojamos vertės ir tai turėtų būti kriterijus, pagal kurį turi būti vertinamas priemonių skubumas.

3. Europos judumo mieste iniciatyvos

3.1 Europos lygmens strategijomis ir iniciatyvomis siekiama sudaryti palankesnes sąlygas tokioms tvaraus judumo mieste formoms, kurios skatintų inovacijas, susijusias su visomis miesto transporto rūšimis ir transporto priemonėmis, įvairiarūšio vežimo miestuose sistemos propagavimu, viešąjį transportą ir keliavimą pėsčiomis ir dviračiais skatinančia politika, judumo mieste klausimo įtraukimu į integruotą ir strateginę miestų plėtros sistemą. Deja, šiai sričiai skiriamos lėšos buvo sumažintos ir jų nepakanka įvairių lygmenų iniciatyvoms įgyvendinti. Valstybės narės savo ruožtu sumažino vietos valdžios institucijoms skiriamas lėšas, todėl jos turėjo pristabdyti savo judumo mieste gerinimo planų įgyvendinimą. Skubiai reikia radikalių perversmų, grįžti į pažangų investicijų ir darbo vietų kūrimo ciklą ir, visų svarbiausia, neatidėliotinai gerinti žmonių gyvenimo kokybę.

3.2 Pažangieji miestai ir gyvenvietės

3.3 Europos inovacijų partnerystė (EIP) „Pažangieji miestai ir gyvenvietės“ pratęsia 2011 m. Europos Komisijos pradėtą iniciatyvą „Pažangieji miestai ir gyvenvietės“. Ji vienija gyventojų, įmonių ir bendruomenių atstovus ir yra forumas, kuriame jie gali nustatyti, plėtoti ir taikyti novatoriškus sprendimus ir juos įgyvendinti praktiškai. Tvarus judumas mieste – viena svarbiausių EIP nagrinėjamų klausimų, šalia tvarių miestų rajonų ir sukurtos aplinkos, infrastruktūros ir integruotų energetikos sektoriaus procesų, informacijos ir ryšių technologijų ir transporto klausimų.

3.4 Civitas

3.5 Nuo 2002 m. įgyvendinama iniciatyva Civitas, kurią bendrai finansuoja Europos Komisija, yra atgaiva miestams: pagal šią iniciatyvą tvaraus transporto sistemos buvo įdiegtos daugiau kaip 200 Europos miestų ir šiuo metu CIVITAS veikia kaip labai aktyvus šios srities tinklas. Įgyvendindama programą „Horizontas 2020“ Komisija ketina aktyviau vykdyti šią iniciatyvą ir taikyti novatoriškas technologijas siekiant sukurti konkurencingą efektyviu išteklių naudojimu grindžiamą judumo mieste sistemą. EESRK ne kartą pabrėžė šios iniciatyvos ir kitų tvaraus judumo skatinimo iniciatyvų svarbą.

3.6 Transeuropinis transporto tinklas (TEN-T)

3.7 Europos Sąjunga remia miestuose įgyvendinamus bendro intereso projektus, kurie skirti, pavyzdžiui, miestų logistikos sistemos, kuri yra neatsiejama nacionalinės arba tarptautinės tiekimo grandinės dalis, veiklai gerinti.

3.8 Merų paktas

3.9 Perėjimas prie tvaresnių transporto rūšių vyksta labai lėtai. 2008 m. Komisijos paskelbta Merų pakto iniciatyva skatina jį pasirašiusius miestus įtraukti transporto ir judumo mieste klausimus į Tvarios energijos veiksmų planus užtikrinant piliečių dalyvavimą ir apskritai įtraukiant pilietinę visuomenę (Merų pakto gairės dėl Tvarių energijos veiksmų planų).

4. Komunikato nuostatos

4.1 Komisijos komunikate dėmesys sutelkiamas į dabartinius judumo Europos miestuose sunkumus ir jo neefektyvumą ir nagrinėjami didelių eismo spūsčių, išmetamo CO₂ kiekio, oro kokybės, miestų teritorijose įvykusių eismo įvykių, kuriuose žuvo žmonės, poveikio žmonių sveikatai ir panašūs klausimai.

4.2 Šio komunikato tikslas – sustiprinti paramą Europos miestams, kad jie galėtų spręsti judumo mieste problemas, siekiant užtikrinti tvarią plėtrą ir įgyvendinti tikslą sukurti konkurencingą ir efektyviai išteklius naudojančią Europos transporto sistemą.

4.3 Todėl Komisija stiprins tvaraus judumo mieste priemones tose srityse, kuriose kuriama papildoma ES nauda, kaip nurodyta toliau.

4.3.1 *Dalijimasis patirtimi ir geriausių pavyzdžių pristatymas.* Pagrindinė veikla, kurią Komisija nusprendė pradėti – tai tinkamos priemonės, skirtos gerosios patirties sklaidai, tikslinių portalų sukūrimas, ekspertų grupės įsteigimas.

4.3.2 *Tikslinės finansinės paramos užtikrinimas.* Naudojantis Europos struktūriniais ir investiciniais fondais galima įgyvendinti konkrečius ir bendrus veiksmus, visų pirma mažiau išsivysčiusiuose regionuose. Struktūriniai fondai, Europos socialinis fondas ir kiti veikiantys fondai toliau finansuos įsipareigojimus dėl būsimų išlaidų miesto transporto srityje.

4.4 Remti mokslinius tyrimus ir inovacijas: pagal programą „Horizontas 2020“ vykdoma CIVITAS iniciatyva leis miestams, įmonėms, universitetams ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams kurti ir išbandyti naujus judumo mieste problemos sprendimus.

4.4.1 Konkrečiai Komisija siūlo:

4.5 Įtraukti valstybes nares. Komisija ragina valstybes nares sukurti tinkamas sąlygas, kad miestai ir didmiesčiai galėtų parengti ir įgyvendinti savo tvaraus judumo mieste planus. Tai pagrindinis Komisijos nagrinėjamas siekis ir labai svarbu, kad jam įtikinamai pritartų valstybės narės. Subsidiarumas šiuo atveju yra būtina ir sėkmę garantuojanti strategija, su sąlyga, kad visi subjektai įgyvendins savo prisiimtus įsipareigojimus.

4.6 Dirbti drauge. Komisija pateikia keletą konkrečių rekomendacijų, kaip suderinti visų valdymo lygmenų veiksmus ir viešojo ir privačiojo sektoriaus intervenciją keturiose srityse:

- miestų logistika,
- eismo mieste ribojimas,
- intelektinių transporto sistemų (ITS) sprendimų diegimas,
- kelių eismo sauga mieste.

2014 m. birželio 4 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Energijos kainos ir išlaidos Europoje“

(COM(2014) 21 final)

(2014/C 424/10)

Pranešėjas **Richard Adams**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. sausio 15 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui 'Energijos kainos ir išlaidos Europoje'

COM(2014) 21 final.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2014 m. gegužės 21 d. priėmė savo nuomonę.

499-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. birželio 4–5 d. (birželio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 140 narių balsavus už, 10 – prieš ir 13 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Energijos kainos iš esmės pasiekė istorines aukštumas ir tikėtina, kad jos net viršys esamą lygį. Šios kainos ne tik skaudžiai atsiliepia daugumos ES buitinių vartotojų biudžetui, bet ir dažnai sukelia panašių neigiamų pasekmių pramoniniams vartotojams. Šiame komunikate atkreipiamas dėmesys į būtinybę užtikrinti geresnį pilietinės visuomenės supratimą apie tai, kaip nustatydami energijos kainų sandarą galime derinti savo tikslus klimato srityje ir poreikį užtikrinti energetinį saugumą. Be tokio supratimo ateityje negalima tikėtis nei politinės valios, nei vartotojų pritarimo.

1.2. Energijos kainos gali būti svarbiu pramonės konkurencingumo veiksniumi. Tačiau pramonės konkurencingumo ekonominė analizė neturėtų būti pagrįsta vien energijos kainomis. Taip pat reikėtų apsvarstyti kitus svarbius veiksnius, pvz., energijos vartojimo intensyvumą, tai, kokią galutinių gamybos sąnaudų dalį sudaro išlaidos energijai, ir pelno dydį. Labai svarbu, kad priemonės, ribojančios klimato kaitą, būtų darnios pasaulio mastu. Europos pirmavimas gali kelti pavojų konkurencingumui, pramonės įmonių veikla gali būti perkeliama už ES ribų, o anglies dioksidas – eksportuojamas.

1.3. Energijos vartojimo efektyvumas, atsinaujinančioji energija ir kiti vietiniai energijos ištekliai gali padėti didinti energijos tiekimo saugumą, tačiau visi jie yra susiję su išlaidų, poveikio aplinkai ir priimtinumais visuomenėje veiksniais. Kadangi bus taikomi skirtingi nacionaliniai metodai ir laikomasi skirtingo požiūrio, kiekvienoje valstybėje narėje nustatant priimtina energijos rūšių derinį, gyvybiškai svarbu užtikrinti skaidrią išlaidų struktūrą ir paramos priemonių (pvz., kompensacinio supirkimo taisyklės ir tarifai) persvarstymą ir geresnį koordinavimą; lygiai taip pat svarbu bendradarbiauti su kaimyninėmis šalimis.

1.4. Būtina užtikrinti pramonės gebėjimą prisitaikyti prie būsimų pokyčių (kaip ji tai darė praeityje) ir remti energetikos sektoriaus pajėgumus, kad jis visų pirma imtųsi reikiamų investicijų į energetikos sistemą. Šiam tikslui pasiekti reikės tvirtų vyriausybinių lygmens įsipareigojimų, kurie turėtų derėti su Europos energijos vidaus rinka (IEM).

1.5. Būtina sukurti IEM, tačiau siekiant išnaudoti visas šios rinkos galimybes, ją reikia pagrįsti tinkamomis rinkos priemonėmis, tikru nacionalinės energetikos politikos koordinavimu ES lygmeniu ir aiškia bendra kryptimi. Šiuo atveju būtina dar kartą pabrėžti skaidrių ir tikslų duomenų svarbą. Reikėtų atkreipti dėmesį į specifines valstybių narių situacijas, pvz., egzistuojančias 'energetines salas', o analizuojant kainas reikia atsižvelgti tai, kad trūkstant išvystytos infrastruktūros, kuriai reikalingos didelės investicijos, bendra energijos vidaus rinka negali būti užbaigta ir valstybės negali pasinaudoti jos teikiamais privalumais.

1.6. Itin svarbu užtikrinti glaudesnę ES koordinavimą ir solidarumą ir taip optimizuoti išlaidas, visų pirma dėl to, kad energetikos politikos svertus tiesiogiai tebekontroliuoja valstybės narės. Praeityje toks koordinavimas buvo silpnas, taigi reikalingas naujas požiūris. Taip pat labai svarbu, kad augant netikrumui dėl energijos tiekimo valstybės narės būtų solidarios, be to, daugiau dėmesio reikia skirti tolesniems bendriems moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai, kad būtų išspręstos energijos gamybos ir tiekimo grandinėje kylančios akivaizdžios problemos.

1.7. Steigiant likvidžius dujų centrus valstybių narių grupėse ir taip prisidedant prie naftos ir dujų kainos atsiejimo bei gamintojų lankstumo didinimo, galima optimizuoti ir sumažinti išlaidas.

1.8. Siekiant stiprinti koordinavimą, EESRK primygtinai ragina ne tik imtis veiksmų dėl išsamios programos, kurią rengiant Europoje būtų pradėtas dialogas energetikos klausimais, bet ir tiesiogiai ją remti. Į dialogą reikėtų įtraukti buitinius ir pramoninius energijos vartotojus, energijos grandinės komercinius ir institucinius suinteresuotuosius subjektus bei vietos, regionų ir nacionalines institucijas.

1.9. Per šį integruotą, atstovaujамąjį, nepriklausomą ir skaidrų Europos dialogą energetikos klausimais taip pat reikėtų aptarti Komisijos pasiūlyto naujo valdymo proceso pagrindą, kad būtų pasiekti 2030 m. bendrųjų dokumentų rinkinyje siūlomi energetikos ir klimato tikslai.

2. Įžanga ir bendrosios aplinkybės

2.1. Keletą metų energijos, visų pirma elektros energijos, kainos, kurias moka dauguma ES buitinių ir pramoninių vartotojų, viršijo infliacijos lygį. Tai turėjo įtakos visos Europos namų ūkių biudžetui, o kai kuriose valstybėse narėse gerokai padidėjo energijos nepritekliai. Be to, nukentėjo kai kurių pramonės šakų, ypač energiją intensyviai naudojančios pramonės konkurencingumas. Praeityje pramonės įmonės prie padidėjusių kainų prisitaikydavo didindamos energijos vartojimo efektyvumą ir specializuodamosi aukštos pridėtinės vertės produktų gamybos srityje, tačiau galima teigti, kad įmonės taip elgiasi vis rečiau. Dėl ekonomikos nuosmukio dar labiau padidėjo spaudimas ir nepaisant energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių ir išlaidų mažinimo dauguma vartotojų patiria vis didesnių išlaidų.

2.2. Europos Komisijos 2014 m. sausio mėn. pristatytame dokumentų rinkinyje pateikiamos dvi svarbios tiesiogiai su kainomis ir išlaidomis susijusios ataskaitos. Viena jų — Komisijos tarnybų darbo dokumentas dėl energijos kainų ir išlaidų, kita — dėl energetikos ekonominio vystymosi Europoje. Dokumentų rinkinyje nustatomi energijos ir klimato uždaviniai iki 2030 m. ir teigiama, kad klimato apsaugą, pramonės konkurencingumo išsaugojimą ir piliečiams įperkamos energijos pasiūlą galima suderinti. Šiuo atveju reikės užtikrinti bendrą supratimą, pripažinti konkrečią ekonominę, socialinę ir aplinkos naudą, kuri gaunama dėl išmetamų teršalų mažinimo ir perėjimo prie ekologiškos ekonomikos, ir apie ją informuoti. Dokumentų rinkinyje netiesiogiai nurodoma, kad visuomenės parama bus ypatingai svarbi, be to, reikės laikytis praktiškesnio požiūrio į problemas, visų pirma susijusias su finansais. Komisija teigia, kad tikslai atspindi aiškų raginimą rinkai skatinti privačias investicijas į naujus vamzdynus ir elektros energijos tinklus arba mažo anglies dioksido kiekio technologijas ⁽¹⁾.

2.3. Šioje nuomonėje nagrinėjamame komunikate dėl energijos kainų ir išlaidų, taip pat TEA apžvalgoje ⁽²⁾ nurodyta, kad dėl pasaulinių rinkos kainų, didelio masto itin svarbių investicijų į infrastruktūrą ir energijos vartojimo efektyvumo derinio, taip pat dėl su klimatu susijusių mokesčių energijos kainos išliks kaip niekad aukštos. Tai ne tik gali turėti neigiamos įtakos vartotojams, bet ir dabartinė elektros energijos sektoriui nustatyta apytiksliai 40 EUR už MWh didmeninė elektros kaina neleis sektoriaus įmonėms investuoti reikalingų lėšų pasenusiam turtui atnaujinti ir su klimato kaita susijusioms problemoms spręsti. Šioje nuomonėje daugiausia dėmesio skiriama tikėtinai pilietinės visuomenės reakcijai ir aiškiems rinkos signalams ir politiniams atsakomiesiems veiksams, kurie padėtų siekti politikos tikslų.

⁽¹⁾ Įžanga: http://ec.europa.eu/energy/2030_en.htm

⁽²⁾ World Energy Outlook, TEA, 2013 m.

3. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

3.1. Nepaisant palyginti stabilių didmeninių elektros energijos ir dujų kainų, nuo 2008 m. penkerius metus iš eilės Europoje mažmeninės energijos kainos didėjo, o kai kuriose valstybėse narėse net labai išaugo. Poveikis buitiniams ir pramoniniams vartotojams, ypač per ekonomikos nuosmukį, buvo didelis ir atrodo, kad ateityje jo nepavyks išvengti. Įvairiose valstybėse narėse energijos kainos taip pat nėra vienodos — kai kuriose valstybėse narėse, palyginti su kitomis, vartotojų mokama kaina yra 250 — 400 proc. didesnė. Šiuos kainų skirtumus iš esmės lemia didesnės perdavimo ir paskirstymo išlaidos ir padidėję mokesčiai bei rinkliavos. Vis dėlto išlaidos pirminei energijai išlieka vieninteliu pagrindiniu veiksnium, turinčiu įtakos kainos sandarai.

3.2. ES vyriausybės 2014 m. turi baigti kurti vidaus energijos rinką. Liberalizavus rinką tam tikrose srityse bus daugiau investuojama, padidės konkurencingumas ir bus pasiektas didesnis efektyvumas ir visa tai gali sumažinti kainas. Vartotojai ir pramonės įmonės (visų pirma mažosios ir vidutinės įmonės) gali pereiti pas pigesnės energijos tiekėjus (tais atvejais, kai tokių tiekėjų yra pakankamai daug) ir taip sumažinti mokamą kainą.

3.3. ES vyriausybės taip pat turi toliau plėsti energetikos infrastruktūrą, įvairinti energijos tiekimą ir tiekimo maršrutus, o derėdamosi su pagrindiniais partneriais energetikos srityje laikytis vieningos pozicijos.

3.4. Valstybės narės taip pat turėtų užtikrinti, kad galutinių naudotojų ir mokesčių mokėtojų finansuojama energetikos politika būtų įgyvendinama ekonomiškai efektyviausiai ir remiantis geriausia patirtimi.

3.5. ES ir valstybių narių vyriausybės turi dėti daugiau pastangų, kad palygintų tinklo sąnaudas ir taikomą praktiką. Užtikrinus Europos tinkluose taikomos praktikos konvergenciją, galima padidinti veiksmingumą ir sumažinti dalį kainos sudarančias tinklo sąnaudas.

3.6. Buitiniai vartotojai ir pramonė, didindami energijos vartojimo efektyvumą, gali tam tikru mastu mažinti energijos išlaidas. Savanoriški vartotojų veiksmai, kuriais reguliuojamas suvartojamos energijos kiekis arba vartojimo laikas (reagavimas į paklausą), ir naujoviškos energetikos technologijos gali padėti taupyti energiją ir pinigus.

3.7. ES privalo toliau stengtis susitarti su tarptautiniais partneriais dėl energijos subsidijų ir eksporto apribojimų ir, atlikdama fiskalinius pervedimus bei taikydama mokesčių ir rinkliavų išimtis ir lengvatas, padėti apsaugoti tam tikrus pramoninius vartotojus.

3.8. Iš esmės Komisija laikosi nuomonės, kad reikia sukurti bendrąją ES energijos rinką ir siūlo namų ūkiams ir pramonės įmonėms imtis veiksmų siekiant padidinti savo energijos vartojimo efektyvumą, laikytis reagavimo į paklausą požiūrio ir naudoti kitas naujas energiją ir pinigus padedančias taupyti energetikos technologijas ir inovacijas, be to, Komisija teigia, kad valstybės narės turi iš esmės modernizuoti perdavimą ir paskirstymą. Pažymėtina, kad dažniau naudojant atsinaujinančiuosius energijos išteklius gali būti daromas tiesioginis poveikis didesniai energijos tiekimo saugumui. Taip pat pripažįstama, kad kai kuriose valstybėse narėse, kuriose juntamas energijos nepriteklius, reikės imtis veiksmų, visų pirma susijusių su socialinės politikos priemonėmis, kad būtų pagerinta buitinių vartotojų padėtis. Jei, kaip prognozuota, dėl energijos kainų prastėtų įmonių konkurencinė padėtis, ją taip pat būtų galima taisyti, pirmiausia imantis priemonių PPO lygmeniu, iki minimalaus lygio sumažinant tarptautinių konkurenčių teikiamas energijos subsidijas ir imantis kitokių fiskalinių pervedimų.

4. Bendrosios pastabos

4.1. Kalbant apie Komisijos strateginį atsaką, svarbu atkreipti dėmesį į tris itin svarbius jo aspektus. Nepaisant to, ar vidaus energijos rinka bus sukurta, kyla klausimas, ar galima sukurti tvirtą pagrindą nuolatiniam arba platesniam požiūriui į ekologišką ekonomiką, kaip pabrėžiama 2030 m. dokumentų rinkinyje, ir kokią įtaką šis požiūris turėtų energijos kainoms ir išlaidoms? Antra, ar užmezgus veiksmingą socialinį dialogą galima pilietinę visuomenę įtikinti, kad toks požiūris yra teisėtas ir priimtinas? Trečia, ar bus įmanoma imtis rinkos skatinimo priemonių, kad Europoje būtų didinamos privačios investicijos į naujus vamzdynus, elektros energijos tinklus ir mažo anglies dioksido kiekio technologijas.

4.2. Neabejotina, kad pasaulinėse rinkose vertės požiūriu energija apskritai ir įvairios jos formos yra dažniausiai perkama ir parduodama biržos prekė. Energija yra itin svarbi ekonomikos vystymuisi ir artimiausioje ateityje ji pareikalaus milžiniškų investicijų į mokslinius tyrimus, energijos išteklių paiešką, plėtrą ir energijos gamybą ir perdavimą. Ne ką mažiau investicijų reikės energijos tiekimo saugumui užtikrinti (į tai neseniai atkreiptas dėmesys). Ši padėtis dažnai apibūdinama fraze 'šviesos visada turi būti įjungtos'; šiuo atveju žodis 'šviesos' reiškia energijos ir jos vaidmens šiuolaikinėje visuomenėje nepakeičiamumą. Reikia pripažinti, kad šiuo metu kitiems — nacionaliniams ar ES lygmens — energetikos politikos uždaviniams įtakos gali turėti energijos tiekimo saugumas, t. y. veiksny, kuriam komunikate reikia skirti daugiau dėmesio, ir kad energijos tiekimo saugumui užtikrinti gali prireikti papildomų išlaidų.

4.3. Be to, prireikus padengti mažaanglės energijos gamybos trumpalaikes arba vidutinės trukmės išlaidas, būtina pripažinti ir dar kartą atkreipti dėmesį į keletą visame pasaulyje svarbių veiksnių.

- Energijos gamyba visų pirma sukelia klimato kaitą ir kenkia sveikatai, todėl ji turi didelį poveikį visos planetos aplinkai ir mums patiems.
- Iškastinis kuras, kuris yra ilgalaikis, tačiau ribotas energijos išteklius, patenkina 82 proc. dabartinės pasaulio energijos paklausos.
- Numatomas ribotas išteklių prieinamumas (naftos gavyba ir t. t.) nebėra toks aktualus dėl naujų išteklių žvalgymo arba naujų gavybos būdų tobulinimo, be to, rinkoje bus juntamas didelis spaudimas naudoti netradicinius iškastinio kuro išteklius.
- Visiškai pakaktų išnaudoti tik trečdalį žinomų iškastinio kuro išteklių, kad visa planeta pasiektų 450 ppm šiltnamio efektą sukeliančių dujų koncentracijos lygį (t. y. ne daugiau 2 C tikslo), tačiau ir toliau investuojamos milžiniškos lėšos į naujus išteklių žvalgymo ir gavybos būdus⁽³⁾.

Neišvengiamai reikės galutinai pereiti prie energijos gamybos nenaudojant iškastinio kuro rūšių. Labai svarbu užtikrinti, kad perėjimo procesas būtų pakankamai spartus ir kad nebūtų padaryta pernelyg didelio poveikio klimatui ir būtų išlaikytos stabilios ekonominės ir socialinės struktūros. Labai svarbu bus ne tik veikti išvien pasauliniu mastu, bet ir išlaikyti ES ekonominius pajėgumus prisidedant prie perėjimo proceso. Labai svarbu, kad priemonės, ribojančios klimato kaitą, būtų darnios pasaulio mastu. Europos pirmavimas gali kelti pavojų konkurencingumui, pramonės įmonių veikla gali būti perkeliama už ES ribų, o anglies dioksidas – eksportuojamas.

4.4. Ligšiolinė patirtis aiškiai rodo, kad pačios rinkos dažnai nesugeba spręsti socialinių ir aplinkos klausimų — tai nėra jų funkcija. Nors rinkose dažnai įgyvendinami trumpalaikiai su išlaidomis ir veiksmingumu susiję uždaviniai, EESRK manymu, jas reikėtų pertvarkyti veiksmingomis rinkos priemonėmis, kad jose būtų siekiama socialinių prioritetų⁽⁴⁾. Šiam tikslui pasiekti reikalingas tinkamas reguliavimas, pilietinės visuomenės parama ir dalyvavimas ir tvirtas įsipareigojimas įmonėms būti socialiai atsakingoms.

4.5. Jei visuomenė nesupras klausimo, kurį turi išspręsti ES ir visas pasaulis, esmės, ateityje negalima tikėtis nei politinės valios, nei vartotojų pritarimo. Labai tikėtina, kad kainos ir toliau didės. Vartotojai toliau aktyviai priešinsis tokiam kainų augimui. Todėl būtina spręsti politinio ir socialinio poveikio mažinimo uždavinį.

4.6. EESRK mano, kad veiksmingiausia laikytis požiūrio, kuriuo būtų užtikrinamas buitinių ir pramoninių Europos energijos vartotojų ir energijos grandinės komercinių ir institucinių suinteresuotųjų subjektų visapusiškas dalyvavimas aktyviame ir kūrybiškame dialoge šiais klausimais, po kurio būtų imamasi veiksmų.

⁽³⁾ Mike Berners Lee *The Burning Question*, Greystone Books, 2013 m.

⁽⁴⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 1–9.

4.7. Dabartiniame komunikate pasigendama daugiau tokio požiūrio įrodymų. Žodis 'rinkos' minimas 41 kartą, tačiau iš viso tik tris kartus paviršutiniškai užsimenama apie 'dalyvavimą', 'piliečius', 'dialogą' ar 'konsultacijas'. Tą patį galima pasakyti ir apie 2020 — 2030 m. politikos strategijos dokumentą.

4.8. Šį klausimą labai svarbu spręsti nuosekliai ir aktyviai. 2011 m. strategijos dokumente 'Energetikos veiksmų planas iki 2050 m.' šis aspektas pripažintas ir plačiau aptartas 3.4 punkte 'labai svarbus visuomenės dalyvavimas', tačiau veiksmų imtasi nedaug.

4.9. Todėl EESRK primygtinai ragina ES institucijas ir valstybes nares kuo greičiau patvirtinti ir užmegzti Europos dialogą energetikos klausimais, kurį Komitetas aptarė savo 2013 m. nuomonėje dėl visuomenės įtraukimo sprendžiant energetikos politikos klausimus poreikio ir būdų⁽⁵⁾. Per tokį dialogą būtų formuojamos ES valdymo proceso siekiant energijos ir klimato tikslų nustatymo ir palaikymo gairės.

4.10. Tokiame procese reikėtų akcentuoti:

- daug didesnę dėmesį skaidrumui, griežtam reguliavimui ir valdymui visais lygmenimis;
- piliečių ir (arba) vartotojų tinkamą mokymą ir švietimą siekiant ne tik informuoti apie energijos rinkos veikimą, bet ir didinti pasitikėjimą veikiančia energijos rinka;
- aktyvesnį visuomenės dalyvavimą nustatant nacionalinės ir ES energijos rūšių derinį;
- lanksčias valstybių narių galimybes pasirinkti geriausiai nacionalinių energijos rūšių derinį ir prioritetus atitinkančią politiką, kuri atitiktų ES konvergencijos tikslus;
- nacionalinių tikslų (šiltnamio efektą sukeliančios dujos, atsinaujinantieji energijos ištekliai ir energijos vartojimo efektyvumas) siekimą atsižvelgiant į rinkos integraciją.

4.11. Jau buvo atkreiptas dėmesys į ES galiojančias skirtingas energijos kainas. Nors skirtingos gamybos ir tiekimo sąnaudos turi įtakos energijos kainoms, įvairūs energijai taikomi mokesčiai ir rinkliavos yra didelę reikšmę turintis veiksnys. Visose valstybėse narėse energijos mokesčiai yra svarbus vyriausybės pajamų šaltinis ir net atsakius naftos apmokestinimo būtų labai sunku rasti kitą pajamų šaltinį, galintį pakeisti bet kokią sumažintą mokestį⁽⁶⁾.

4.12. Vis dėlto taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad dideliems kai kurių energijos rūšių mokesčiams, nors ir nenoromis, galiausiai buvo pritarta. ES naftos mokesčiai sudaro daugiau nei 55 proc. jos kainos, palyginti, pavyzdžiui, su 14 proc. JAV ir 41 proc.

4.13. Reikėtų atkreipti dėmesį į specifines valstybių narių situacijas, pvz., egzistuojančias 'energetines salas', o analizuojant kainas reikia atsižvelgti tai, kad trūkstant išvystytos infrastruktūros, kuriai reikalingos didelės investicijos, bendra energijos vidaus rinka negali būti užbaigta ir valstybės negali pasinaudoti jos teikiama privalumais.

5. Konkrečios pastabos

5.1. Konkrečios pastabos Dėl 'vidaus energijos rinkos' kyla daug problemų, nes energijos tiekimo saugumas yra gyvybiškai svarbus nacionalinis interesas, kurį, nepaisant pažangos kuriant vidaus energijos rinką, iš esmės tiesiogiai kontroliuoja arba jam įtaką daro valstybė. Šios rinkos veikimą, palyginti su daugeliu vartojimo prekių kategorijų rinkų, taip pat apsunkina techniniai, su ištekliais susiję ir geografiniai veiksniai.

5.1.1. 2009 m. trečiajame energetikos dokumentų rinkinyje nustatytas tikslas sukurti bendrąją elektros energijos ir dujų rinką nebus pasiektas; be to, paaiškėjo, kad bus sunku įgyvendinti pagrindinius energijos liberalizavimo aspektus. Siekiant pasinaudoti rinkos integracijos teikiama nauda, susidurta su vyriausybių, įmonių ir visuomenės pasipriešinimu. Kai kuriose valstybėse narėse manoma, kad esminiai energijos gamybos, paskirstymo ir vartojimo pokyčiai gali sukelti nepageidaujamų pasekmių.

⁽⁵⁾ OL C 161, 2013 6 6, p. 1–7.

⁽⁶⁾ Energy Policy and Energy Taxation in the EU: IREF Europe
http://www.irefeurope.org/en/sites/default/files/Energy_policy_EU.pdf

5.1.2. Nors vidurio ir vakarų Europoje didmeninės kainos iš esmės vienodėja, tačiau mažmeninės kainos nėra panašios, nes valstybės narės, remdamos investicijas į energetikos sektorius, taiko įvairias nacionalines schemas ir igyvendina skirtingą nacionalinę politiką, numatančią kaip šios paramos sąnaudos turi būti paskirstytos galutiniams vartotojams. Dėl šios priežasties kuriama 'paviršutiniška' elektros energijos rinka, kurioje paprasčiausiai optimizuojamas naudojantis dabartine Europos sistema. Tačiau to nepakanka, nes 'gili' rinka, kurioje skatinamos optimalios investicijos Europos lygmeniu, reikalinga siekiant ne tik sudaryti sąlygas investicijoms, bet ir užtikrinti, kad jos būtų ekonomiškai efektyvios. Pavyzdžiui, labai svarbu persvarstyti paramos priemonės (pvz., kompensacinio supirkimo taisyklės ir tarifus) ir užtikrinti geresnį koordinavimą.

5.1.3. Šiam tikslui reikalingas didesnis rinkos likvidumas ir centrų nustatoma kaina, visų pirma dujoms. Keleto valstybių narių dujų rinka jau sukurta, tačiau ji dar nėra pakankamai likvidi, kad galėtų pasiūlyti tinkamą alternatyvą ekspansyvią naftos kainų indeksavimui ir užtikrinti rinkos kainą pagrįstą kainų nustatymą. Todėl itin svarbu kurti regioninius dujų centrus ir gerinti veiklos susiejimą perdavimo pajėgumų, sutarčių sąlygų, priėgios prie rinkos ir visų pirma lanksčių tiekimo segmentų srityse. Jei elektros energijos gamintojams suteikiama prieiga prie dujų rinkos, jie gali lanksčiau optimizuoti gamybos laikotarpius. Jie gali negaminti elektros energijos nuostolingais laikotarpiais ir išlaikyti savo jėginių konkurencingumą, tokiu būdu sumažindami nepadengtas sąnaudas, kurios turi būti perkeliamos vartotojams,

5.1.4. Vis dar iki galo neiški energijos kainų valstybėse narėse sandara. Komisijos atliekamas išsamus mokslinis tyrimas, kuriuo siekiama paaiškinti energijos kainos sandarą ir energijos subsidijų mastą ir poveikį, yra labai svarbus kuriant vienodas energijos gamybos ir kainų nustatymo sąlygas. Siekiant padidinti skaidrumą pramonės sektorių veiklos sąlygų srityje ir pagrįsti politiką patikimais duomenimis, iš įmonių būtina nuolat gauti duomenų apie energijos kainas ir išlaidas. Skaidrumo užtikrinimas yra esminis pirmasis žingsnis siekiant ekonomiškai efektyvių politinių sprendimų ir konstruktyvių politinių diskusijų su visuomene. Tai taip pat pasakytina apie energijos tiekėjų pelno dydžio sandaros skaidrumą. Jei, priimant sprendimus, kurie, kaip nurodoma, yra pagrįsti įrodymais, nebus remiamasi tinkama statistika, jų patikimumas bus abejotinas. Tokia statistika turėtų būti pateikta kiekvieno valdymo lygmens institucijai.

5.1.5. Siekdamas sumažinti energijos vartojimo intensyvumą, pramonės įmonės gali investuoti ir jos tai darė praeityje. Vis dėlto tokių investicijų duodama grąža turi būti priimtina, todėl ilgainiui jos brangsta.

5.1.6. Praeityje ES ir valstybės narės padėdavo apsaugoti pažeidžiamas pramonės sritis naudodamos nemokamų taršos leidimų, mokesčių ir rinkliavų lengvatų, o tam tikrais išimtiniais atvejais — kompensacijų derinį. Atsižvelgdama į tai, kad ES ir kai kurių jos pagrindinių prekybos partnerių išlaidų klimato politikai atotrūkis greitu laiku nesumažės, Europos Komisija, siekdama spręsti pažeidžiamų pramonės sričių klausimą, turėtų įvertinti dabartinę sistemą ir apsvarstyti naujus, labiau su vidaus rinka suderinamus požiūrius.

5.1.7. Kadangi energijos tiekimo saugumas yra gyvybiškai svarbus valstybės interesas, vyriausybės prisiims papildomų išlaidų riziką, kad užtikrintų energijos tiekimą. Be to, dėl su suverenitetu susijusių priežasčių valstybės narės sunkiai susitaria dėl patenkinamo ES lygmens valdymo proceso, todėl jos yra linkusios toleruoti ne pačią geriausią rinkos struktūrą. Vis dėlto susidarius neapibrėžtoms energetikos sektoriaus aplinkybėms, solidarumas yra ypač svarbus siekiant užtikrinti nuolatinį energijos tiekimą.

5.1.8. Apskritai esama labai mažai požymių, rodančių, kad igyvendinant labai skirtingą valstybių narių nacionalinę energetikos politiką būtų pripažįstamas didesnės integracijos ES lygmeniu poreikis. Tai kenkia vidaus energijos rinkai ir siunčia painius signalus investuotojams. EESRK mano, kad reikia imtis ryžtingų priemonių siekiant sukurti tikrą Europos energetikos bendriją, kad būtų koordinuojamos nacionalinės energetikos strategijos, visų pirma siekiant ES užtikrinti energijos tiekimą už mažiausią kainą.

5.2. Perėjimas prie ekologiškos ekonomikos

5.2.1. Visuotinai pripažįstama, kad būtina pereiti prie tvaresnės, tausiai išteklius naudojančios ekonomikos. Iš tikrųjų ekonomikos nuosmukis, pasaulinė konkurencija ir valstybių narių nesutarimai dėl prioritetų neigiamai paveikė šio perėjimo proceso spartą ir veiksmingumą ⁽⁷⁾.

⁽⁷⁾ OL C 271, 2013 9 19, p. 18–22.

5.2.2. Politiniais pareiškimais dėl perėjimo prie ekologiškos ekonomikos dažnai būdavo tik formaliai paminimas ES tvaraus vystymosi uždavinys ir nebuvo pripažįstamas nei su juo susijusių ekonominių ir socialinių pokyčių mastas, nei struktūrinės kliūtys.

5.2.3. Šis uždavinys dažnai netinkamai aiškinamas, kad vykdoma ekonominė veikla turėtų tapti ekologiškesnė, t. y. išskirti mažiau anglies dioksido, ir kad tai padės augti ekonomikai ir kurti darbo vietas. Tačiau norint pereiti prie ekologiškos ekonomikos, reikia daug didesnių gamybos ir vartojimo modelių ir gyvenimo būdo pokyčių, nei visuomenei būtų priimtina per vieną dešimtmetį. Reikėtų pakeisti beveik visą ekonominę veiklą, o augimo ir darbo vietų kūrimo lygis pereinamuoju laikotarpiu nuo įprasto prie ekologiško ekonomikos modelio yra neaiškus. Todėl pereinamasis laikotarpis turėtų būti pagrįstas bendrais veiksmais mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityse.

5.2.4. Sparčiam, veiksmingam ir perspektyviam perėjimui prie ekologiškos ekonomikos kylančios kliūtys taip pat buvo iš esmės nuvertintos. Kainodara atlieka tam tikrą vaidmenį sprendžiant, pavyzdžiui., toliau nurodytus klausimus:

- ekonomikos sektorių (įtvirtintos teisės), taigi ir politikų pasipriešinimas;
- esamų technologijų privalumai dėl infrastruktūros, už kurią jau sumokėta;
- neveiksminga anglies dioksido kainodara;
- veiksmingas teiginių apie ekologiškumą reguliavimas;
- naujų mažo anglies dioksido kiekio technologijų keliamą technologinę ir politinę riziką;
- prarastos darbo vietos ir galimas nenoras perkvalifikuoti darbuotojus;
- pramonės permainų klausimai ir jų socialinis poveikis;
- finansavimo klausimai atsižvelgiant į menką (arba neigiamą) ekonomikos augimą ir biudžeto konsolidavimą;
- arši tarptautinė konkurencija,
- mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomika turėtų būti pagrįsta tvirtu bendru socialiniu ir politiniu sutarimu, didelėmis privačiomis ir viešosiomis investicijomis, pagrįstomis lengva prieiga prie finansavimo ir aiškia strategine vizija, t. y. planine ekologiška ekonomika.

5.2.5. Perėjimo prie ekologiškos ekonomikos tikslą bet kuriuo atveju reikės pasiekti. Šis tikslas yra plataus užmojo ir reikalaujantis daug pastangų, tačiau neturime kito pasirinkimo, jei norime užtikrinti tvarią ateitį. Siekiant šio tikslo reikės imtis priemonių, kurios padėtų užtikrinti politinio patikimumo, ekonominės galios, stabilių socialinių sistemų ir piliečių pasirinkimo pusiausvyrą. Vis dėlto būtinosios sąlygos nėra tenkinamos, visų pirma kalbant apie visuomenės dalyvavimą šalinant kliūtis. Taip pat aišku, kad galima gauti akivaizdžios naudos, pavyzdžiui, pirmauti tvarios ir mažaanglės energijos rinkoje. ES yra ne tik gerokai pažengusi įprasto šildymo būdus keisdama įvairiomis mažaanglės elektros energijos formomis, bet taip pat turi didelį sektorių, kuriame kuriamos tvarios transporto inovacijos.

5.2.6. Siekiant kuo mažesnių išlaidų, labai svarbų vaidmenį atlieka sutaupyta energija ir energijos vartojimo efektyvumas. Nacionaliniu lygmeniu vis dar neišnaudota nemažai potencialo, susijusio su nauda, kurią būtų galima gauti valdant vartotojų paklausą. Daugybė viešojo sektoriaus pastatų (dažniausiai — tai nauji pastatai) yra sektini energijos vartojimo efektyvumo didinimo ir energijos naudojimo mažinimo pavyzdžiai, o pramonės energijos vartojimo efektyvumo, kuris kai kuriuose sektoriuose jau pasiektas, skatinimas vis dar gali padėti sutaupyti daugeliui įmonių.

5.2.7. Rinkos priemonės atliko labai svarbų vaidmenį skatinant perorientuoti valstybių narių ekonomiką. Tačiau labai dažnai visoje ES pasigendama nuoseklumo nustatant ir taikant mokesčius, rinkliavas, subsidijas ir kitas rinkos priemones. Tai ypač akivaizdu energetikos srityje. Todėl rinkos priemonėmis turi būti spartinamas perėjimas prie išteklius tausiai naudojančios ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos ir remiamas ekonomikos atsigavimas⁽⁸⁾.

⁽⁸⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 1–9.

5.3. Klimato ir energetikos dokumentų rinkinyje pasiūlytas būtinas efektyvaus valdymo reikalavimas, siekiant klimato ir energijos dokumentų rinkinyje nustatytų ES energijos ir klimato tikslų, yra aiškiai susijęs su poreikiu, kad nacionalinės energetikos reguliavimo institucijos nustatytų nuoseklius rinkos parametrus. EESRK tvirtai pritaria labiau koordinuotai energetikos politikai, kuri būtų pagrįsta nuosekliu ir integruotu nacionalinės politikos valdymu, kaip būdai optimizuoti išlaidas visoje ES, ir remia Komisijos iniciatyvą. Tačiau, EESRK manymu, siekiant užtikrinti, kad sistemos uždaviniai iš tikrųjų būtų įgyvendinti, būtina atlikti išsamią analizę, be to, Komitetas laikosi nuomonės, kad jis gali labai padėti įgyvendinanti būsimus Komisijos pasiūlymus, visų pirma susijusius su:

- lankstumo ir energetikos uždavinių įgyvendinimo pusiausvyrą;
- aktyviu visuomenės dalyvavimu ir nacionalinių bei ES priemonių legitimumu;
- valstybių narių atsakomybės už procesą skatinimu;
- nuoseklios ir patikimos konvergencijos ES lygmeniu užtikrinimu.

5.4. Komisija turi užduotį sukurti veiksmingai įgyvendinamą, tačiau pakankamai lanksčią valdymo sistemą, kad būtų užtikrinta valstybių narių parama. Todėl EESRK, glaudžiai bendradarbiaudamas su Komisija, siūlo inicijuoti politiškai neutralias diskusijas, kuriose būtų atsižvelgta į visų suinteresuotųjų subjektų nuomones. Šių diskusijų tikslas – sukurti veiksmingą, lanksčią ir integruotą valdymo sistemą. Išdėstant ir aiškinant energijos kainų ir išlaidų problemą, itin svarbus visuomenės dalyvavimas ir pati valdymo sistema.

2014 m. birželio 4 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su žmonėms vartoti skirtais kazeiniais ir kazeinatais, derinimo, kuria panaikinama Tarybos direktyva 83/417/EEB

COM(2014) 174 final – 2014/0096 COD

(2014/C 424/11)

Europos Parlamentas, 2014 m. balandžio 2 d., ir Taryba, 2014 m. balandžio 10 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su žmonėms vartoti skirtais kazeiniais ir kazeinatais, derinimo, kuria panaikinama Tarybos direktyva 83/417/EEB

COM(2014) 174 final – 2014/96 COD.

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymai yra priimtini ir kad dėl jų Komitetas neturi pastabų, savo 499-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. birželio 4–5 d. (2014 m. birželio 4 d. posėdis), 128 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2014 m. birželio 4 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkė
Henri MALOSSE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Tarybos reglamente (EB) Nr. 73/2009 numatytų tiesioginių išmokų koregavimo koeficiento, taikytino 2014 kalendoriniais metais, nustatymo

(COM(2014) 175 final – 2014/0097 COD)

(2014/C 424/12)

Europos Parlamentas, 2014 m. balandžio 2 d., ir Taryba, 2014 m. balandžio 22 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Tarybos reglamente (EB) Nr. 73/2009 numatytų tiesioginių išmokų koregavimo koeficiento, taikytino 2014 kalendoriniais metais, nustatymo

COM(2014) 175 final – 2014/0097 COD.

Komitetas, remdamasis tuo, kad savo nuostatą dėl pasiūlymo turinio jis jau išdėstė nuomonėje CES2942-2013_00_00_TRA_AC, priimtoje 2013 m. gegužės 22 d.*⁽¹⁾ 499-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. birželio 4–5 d. (birželio 4 d. posėdis), ... narių (-iams) balsavus už, ... – prieš ir ... susilaikius, nusprendė naujos nuomonės šiuo klausimu nerengti ir laikytis pozicijos, kurią jis išsakė pirmiau minėtame (-uose) dokumente (-uose).

2014 m. birželio 4 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE*

⁽¹⁾ EESRK nuomonė (NAT/602) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl koregavimo koeficiento nustatymo Reglamentu (EB) Nr. 73/2009 numatytoms tiesioginėms išmokoms už 2013 kalendorinius metus, 2013/C 271/27, 2013 m. rugsėjo 19 d., p. 143.

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LUXEMBURGAS

LT